

ANTI KVARIAT
MATS REHNSTRÖM

KATALOG 75

119 böcker
ur
Ericssbergs bibliotek

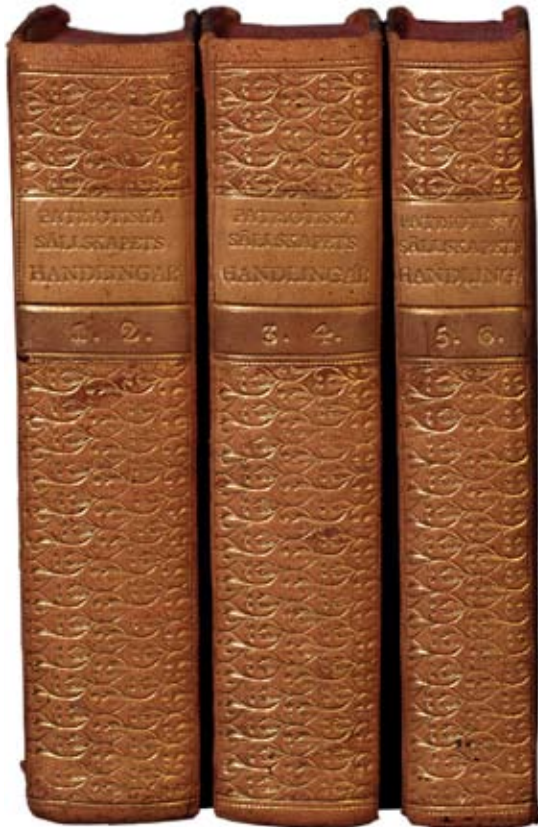
2010

25.

87.

97.

96.

2.

I. ACHARIUS, E. *Lichenographiae Svecicae prodromus*. Linköping, D. G. Björn, 1798. 8:o. Grav. titelblad, (4), xxiv, 264 s. & 2 grav. plr. Häftad i ngt nött samtida gråpappersomslag med tryckt titeletikett på ryggen. Oskuren och ouppskuren. Omslagets rygg med flera revor och bakre omslag delvis loss. Bra ex.

*4500

Krok 8. Illustrationerna, som är graverade av Akrel efter Acharius teckningar, är okolorerade i detta exemplar. Erik Acharius var en av Linnés sista lärjungar och sammanfattade i detta arbete sina studier av de svenska lavarna. Sammanlagt beskrivs 345 arter, 24 av dessa tidigare okända för vetenskapen. Acharius kom att fortsätta studera lavarna i bl.a. *Lichenographia universalis* (1810) och *Synopsis methodica lichenum* (1814).

2. AEPINUS, J. *En liten tractaat om ogudhachtigha och kettarska menniskiors begraffning*. Förswenskat aff Samueli Olai comministro Arosiense. Västerås, O. Oloffsson, 1624. 4:o. (34) s. Titelsidan med typografiskt ramverk och ståtlig träsnittsvinjett.

Tagen ur band och insatt i senare omslag med handskriven titeletikett. Stänkta snitt. Bläckparginering i övre hörn och några små bläckmarkeringar vid texten.

*2500

Collijn 5 anger ytterligare ett blad, E2, som sannolikt är blankt. Det saknas i Kungliga bibliotekets exemplar, liksom här. Förordet av Laurentius Blackstadius. Det tyska originalet utkom 1547 i Lübeck med titeln *Von dem Begreiffnisse godtloser lüde*. Johannes Aepinus (1499–1553) var den förste lutherska superintendenten i Hamburg.

3. AGNER, E. *Geodæsia suecana* eller örtuga delobok, hwar uti följande delar hufwudsakeligen beskrifwes, I. Om jorde-mätning i gemen, dess grundskapelser, samt huru man deras innehåld och värde finna kan. II. Om instrumenter som til mätningens afgörande fordras, deras bruk, samt en kort berättelse om Sweriges gamla myntz gällande. III. Huru jorde-äggor emellan åtskillige lättlagare lageligen samt konsteligen fördelas böra. IV. Om råå och rör, eller gräntzemärkens tilstånd

och beskaffenheter &c. theoretico-practice sam-
manskrifwen. Sthlm, H. Gercken, 1730. 4:o. (16),
144, 135-54, (24) s. & 1 utvikbar träsnittskarta.
En mängd träsnittsillustrationer i texten. Häf-
tad i samtida gråpappomslag med stänkta snitt.
Ryggen blekt och med en del småfläckar. Smärre
fukt- och bläckfläckar på det bakre omslaget. Ge-
nomgående lagerfläckig. Några små bläckfläckar
på titelbladet och i övre marginalen på s. 4-13.
Ett litet hål i övre marginalen på s. 5. En gammal
svår läsbar förvärsanteckning på insidan av det
främre omslaget av vilken det framgår att boken
erhållits från boktryckaren Hesselberg. *4800

Hesse 441. På de avslutande opagerade sidorna avtrycks
lantmäteriinstruktionen från 1725. Den postumt utgivna
Geodesia suecana är en lättfattlig handledning i lantmäte-
rikonsten. Eric Agner (omkr. 1642-1727) var en på sin tid
ganska betydande matematiker och gav ut läroböcker i
matematik och lantmäteri. Föreliggande arbete har ett
lustigt avslutande appendix, innehållande "curieuse prob-
lemata", där han bland annat skriver, att skickliga räknare
har påstått, att man kan multiplicera ören med ören, men
det blir i själva verket "örens superficies" eller "kvadrat-
ören"; vidare utför han beräkningar för att visa, att de
gudsbespottare har fel som påstår att Noaks ark varit för
liten för att rymma människorna och alla djuren. Peter
Hesselberg (1724-1803) var boktryckare i Stockholm.

4. AKEN, F. J. VON. *Korrt afhandling om det bästa
eldsläcknings sätt* med därtill lämpad brand-red-
skap och nödig brand-ordning. Sthlm, J. P.
Lindh, 1797. 8:o. (6), 128 s. & 3 utvikbara grav.
plr. Ngt nött samtida ljusbrunt hfrbd med spar-
samt guldornerad rygg, titeletikett av glättad
papp och rödstänkta snitt. Ryggen har några
småfläckar och är lätt blekt. Ett litet maskhål vid
nedre bakre pärmhörnet. Bra inlaga med endast
några enstaka lagerfläckar. Med författarens
kontrollstpl. *3500

Exemplar med ett extra insatt tryckt privilegieblad da-
terat den 27 juni 1797. Den stora planschen föreställer
en eldsläckningsdemonstration utförd av författaren vid
Laboratoriehagen i Stockholm den 27 oktober 1792.

5. (ALMQUIST, C. J. L.) *Handlingar till upplysning
i Manhemsförbundets historia*. Sthlm, J. Imnelius,

1820. 8:o. 128 s. Ngt nött svart hfrbd från 1800-
talets andra hälft med sparsamt guldornerad
rygg. Stänkta snitt. Ryggskinet ytligt nött på
sina håll, särskilt vid falsarna. Ngt lagerfläckig.
Titelbladet ngt bruntonat och med några ljusa
fläckar. Några små hål, det ena i övre marginalen
på s. 23 och det andra i texten på s. 47. *2500

Almquistiana 299. Manhemsförbundet var en förening
med götiskt-kristet program som Almquist blev medlem
i 1816. Bland medlemmarna återfanns J. A. Hazelius och
hans bröder, A. A. Afzelius, P. D. A. Atterbom, J. Börjes-
son, C. F. Dahlgren och A. Fryxell. *Handlingar till upplys-
ning i Manhemsförbundets historia* riktar sig till en större pu-
blik. Almquist redogör för de olika graderna i förbundets
organisation och deras symbolik och mystik. Kritik kom
från det antiromantiska, konservativa lägret och succén
som han hoppats på uteblev. Trycket är en omarbetning
av det förslag till förbundet som Almquist presenterade
1816. Den inre titeln lyder: "Förslag till Manhems-för-
bundets organismus; till förbundets pröfning inlemnadt
år 1816 af en dess medlem; öfversedt och utvecklad."

6. (ALMQUIST, C. J. L.) *Parjumouf. Saga ifrån Nya
Holland*. Sthlm, A. Gadelius, 1817. 12:o. 98 s.
Hårt nött hfrbd från 1800-talets andra hälft med
rester av en guldpräglad titeltext. Stänkta snitt.
Sprucken upptill i främre fals och ryggskinet
delvis bortnött. Några samtida och äldre note-
ringar i bläck och blyerts på främre pärmens
insida. Inlagan tryckt på blåtonat papper och
ställvis lätt lagerfläckig. *6000

Almquistiana 202. Almquist *Parjumouf* är förmodligen det
första svenska skönlitterära verk vars handling är förlagd
till Australien. Den nya kontinenten kallas förutom Nya
Holland även "Ulmaroa", ett namn Almquist säkerligen
funnit i geografen Daniel Djurbergs skrifter. Både Cook
och Banks hade hört ordet användas på Nya Zeeland som
beteckning för Australien.

7. (BECCARIA, C.) *Afhandling om brott och straff*.
Öfversättning. Sthlm, Wennberg och Nord-
ström, 1770. 8:o. Grav. titelblad, (8), 238, (2) s.
Samtida hfrbd med upphöjda bind, sparsamt
guldornerad rygg, ljusbrun titeletikett och stänk-
ta snitt. Ryggen ngt blekt och övre pärmhörnen
lite stukade. Författarnamnet skrivet med ani-

linpenna upptill på titelbladet. Bra inlaga med endast sporadiska småfläckar. Övre hörnet på s. 177 felskuret. *6500

Översatt av rättshistorikern m.m. Johan Henrik Hochschild (1711–1776). Cesare Beccaria (1738–94) var bara 26 år när han 1764 publicerade detta sitt viktigaste arbete, *Dei delitti e delle pene*. Inspirerad av upplysningens tankar propagerar Beccaria bl.a. för att straffet måste sättas i relation till den skada som brottet försakat samhället. Enligt Beccaria är det viktigare att förhindra än att bestraffa brott och han vänder sig mot tortyr, hemliga domstolar och dödsstraff. Trots sitt radikala och stundom revolutionerande innehåll blev arbetet en stor succé och utkom i sex upplagor de första två åren. *Dei delitti e delle pene* översattes flitigt och påverkade bl.a. Katarina II och de nya franska och nordamerikanska konstitutionerna. Den inspirerade även Gustav III till de straffrättsliga reformer som genomfördes i Sverige under 1770-talet, då bl.a. tortyr förbjöds. Arbetets tendens avspeglar sig även i titelvinjetten där Justitia vänder sitt huvud bort från de avhuggna huvuden som bodeln visar upp för henne.

8. BERONIUS, J. M. *Inledning til perspectiven*. Sthlm, L. Salvius, 1754. 8:o. 72 s. & 15 utvikbara grav. plr. Med grav. titelvinjett av J. Gillberg. Samtida hfrbd med upphöjda bind, ljusbrun titel-etikett av glättat papp och stänkta snitt. Ryggen med några obetydliga småfläckar och ett mindre maskangrepp nedtill. Bra inlaga med någon enstaka obetydlig fläck. Bra ex. *5000

Med S. Klingensstiernas rekommendationsskrivelse. Författaren adlades senare Björnstjerna. Sveriges första tryckta perspektivlära. Den har en tryckt dedikation till författarens elev kronprins Gustav (III) till vars undervisning boken var skriven.

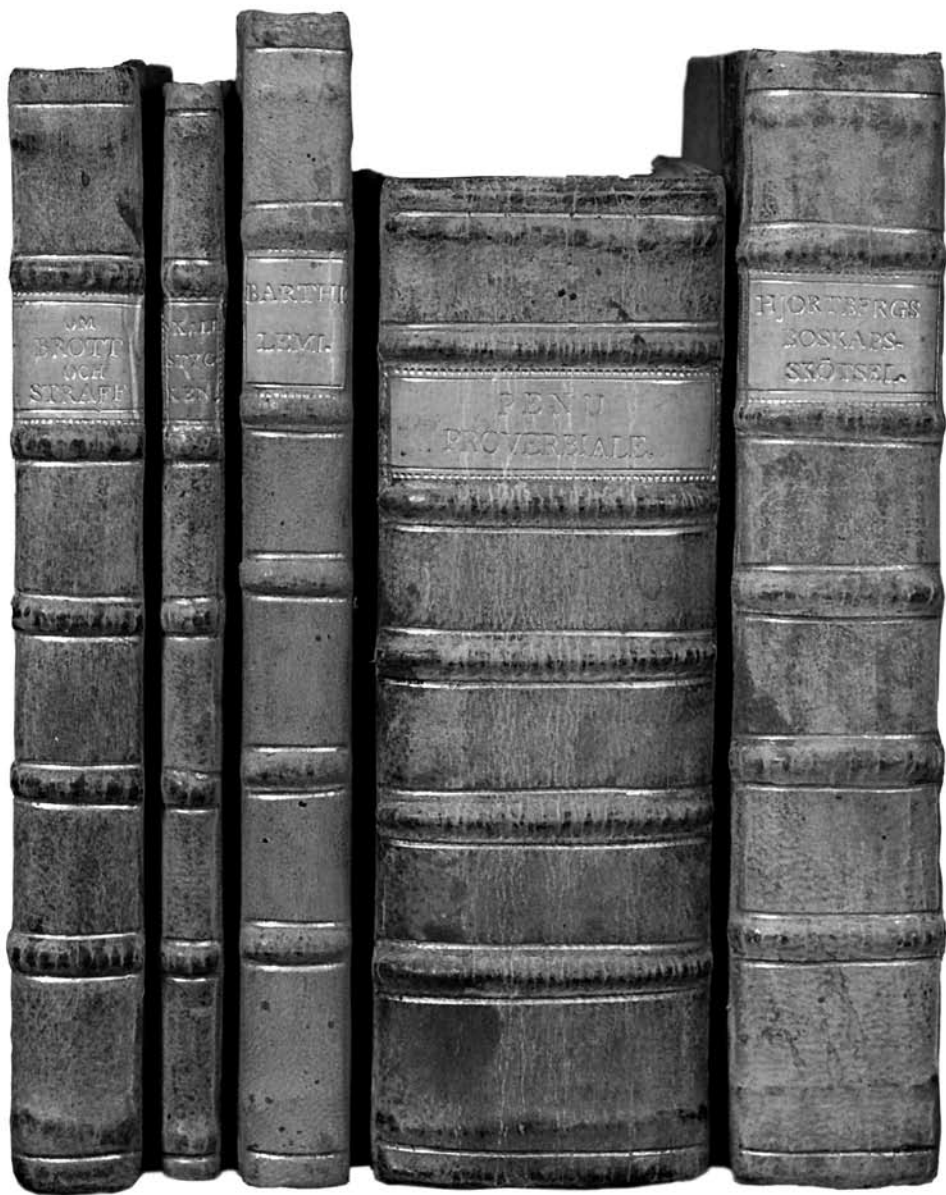
9. BERZELIUS, J. J. *Afhandling om galvanismen*. Sthlm, Kumblinska tryckeriet, 1802. 8:o. (6), 145, (1) s. & 1 utvikbar grav. plansch. Häftad och oskuren i nött och fläckigt samtida gråpappersomslag. Fragment av en handskriven titel på den delvis defekta ryggen. En handskriven notering på främre omslagets insida, ”Stockholm den 30 may 1817.” Inlagan genomgående lager- och småfläckig. Delvis bruntonad mot marginalerna. Planschen och bakre omslaget nästan helt loss. Med J. W. Beckmans namnteckning. *5000

Holmberg 1802:1. Bibliotheca Walleriana 11282. Med ett bihang av W. Hisinger på s. 138–45 angående de avbildade arbetsinstrumenten. Arbetet är Berzelius första större vetenskapliga verk. Johan Wilhelm Beckmans boksamling såldes på auktion 1874.

10. BERZELIUS, J. J. *Föreläsningar i djurkemi*. I–II. Sthlm, C. Deléen respektive C. F. Marquard, 1806–08. 8:o. (12), 276, (1) + (8), LVIII, 498, (2) s. Två ngt nötta marmorerade samtida hfrbd med sparsamt guldornerade ryggar, bruna titel-etiketter och ovala gröna nummerskyltar. Gula snitt. Titeletiketterna med några ytliga repor och sprickor. Bakpärmens övre kant med mindre skada på andra volymen och den främre har en liten svart fläck nedtill. Sporadiska lagerfläckar. Bra ex. *6500

Holmberg 1806:1 respektive 1808:1. Bibliotheca Walleriana 11075. En översättning i utdrag till engelska utkom 1813. Berzelius var en viktig pionjär inom den s.k. djurkemi, d.v.s. de kemiska processer som äger rum i levande kroppar.

11. (BILBERG, J.) *Elementa geometricæ*. In usum collegii privati in compendium redacta. Uppsala, H. Keyser, 1687. 8:o. 32 s. & 2 utvikbara grav. plr. + (BILBERG, J.) *Computatio cyclica ad formam anni & kalendarii Juliani*. Uppsala, H. Keyser, 1688. 8:o. (4), 28 s. Lätt solkigt samtida pergamentbd med titeltext prydligt textad på ryggen. Främre pärmens utsida med noteringen ”Kumblin tillhörig”. Inlagan interfolierad och med en mängd prydliga samtida anteckningar. Med J. Afzelius namnteckning. *6000

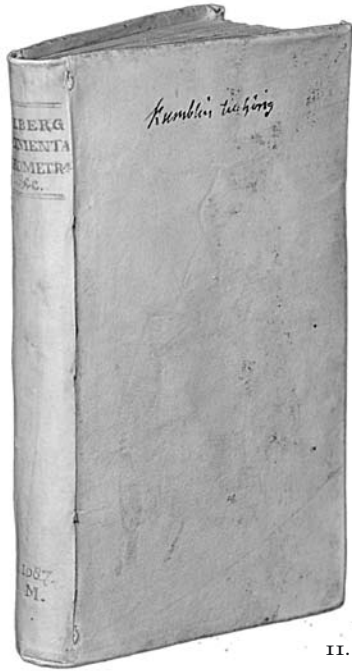
7.

31.

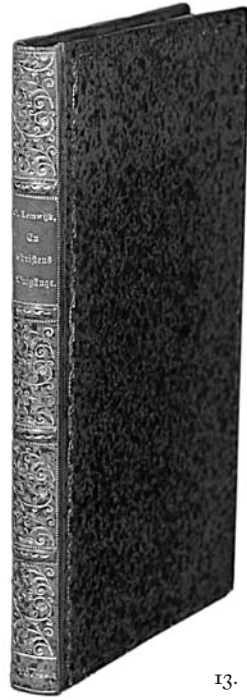
32.

43.

48.

11.

13.

Collijn 79. *Elementa geometricæ* i den mycket sällsynta första upplagan. Andra utvidgade upplagan från 1690–91 omfattar 200 sidor! En andra upplaga av *Computatio cyclica* utkom 1692. Johan (Jan) Afzelius (1753–1837) var professor i kemi och under en period i slutet av 1700-talet rektor vid Uppsala universitet. Afzelius ansågs av Torbern Bergman som en av dennes skickligaste och kunnigaste lärjungar, men "han saknade hågen för anställandet av rön och eggades icke av önskan att bli bemärkt." *Svenskt biografiskt lexikon* skriver att "genom sitt originella, pepprade skämt och sin livliga humor var 'Sten-Janne' känd i det dåtida Uppsala".

12. (BLOCK, M. G. VON) *Åtskillige anmärkingar öfver thessa tiders falske astrologiska/phantastiska och enthusiastiska prognostiker/spådomar och prophetier/* beträffande människjans wäsende och wandel i gemen; men i synnerhet religions- och statz saker/ förnemligast i the nordiska länder. Såsom

ock then andra Christi tilkommelse/ jämwäl sidsta wärldenes ända. Linköping, 1708. 4:o. (24), 148, (4) s. & 1 utvikbar träsnittsplansch. Trevligt ngt nött samtida spegelbd med upphöjda bind och stänkta snitt. Pärmarna med infärgade fält och oxiderad dekor inkluderande hörnstämplor med Karl XII:s monogram. Ryggen blekt och flammig och även de lite bågnade pärmarna ställwis ytligt nötta. Försättsbladet saknas och titelsidan lite småfläckig. För övrigt en ovanligt ren inlaga. Den sista paginerade sidan och de följande opaginerade ngt sotfläckiga och med en del spegeltryck. Eftersättsbladet till en del klistrat mot insidan av bakre pärmerna och med en smärre reva i inre marginalen. Med Samuel Älfs namnteckning.

*9000

Warmholtz 1225: "Denne tractat har den berömde Didr. von Stade öfversatt, och låtit trycka i Stade 1711". Planschen föreställer en sten funnen på Brävalla hed. I denna bok får de svenska almanacksutgivarna med sina spådomar och siare som Paracelsus och Nostradamus ordentligt på huden. Magnus Gabriel von Block (1669–1722) hade många trängar på sin lyra, han talade elva språk, var utbildad läkare och en flitig författare. Efter studier i Uppsala och längre utlandsresor, där Block bl.a. lärde känna Leibniz och studerade medicin, utnämndes han till provinsialläkare i Östergötland 1702 och slog sig ned i Norrköping. I flera av sina skrifter bekämpade han vidskepelse och mirakeltro som fortfarande hade ett starkt fäste i Sverige. Lindroth såg Block som en viktig föregångsman till upplysningsidéerna i Sverige. Samuel Älf (1727–99) föddes i Kvillinge socken i Östergötland och inskrevs 18 år gammal som student i Uppsala. Han blev 1753 docent i latin, senare lektor och professor i Linköping där han avslutade sina dagar som domprost. Älfs kunskaper i latin var i samtiden väl kända. Han var medlem av Vitterhetsakademien, Appolini sacra och Utilie dulci och umgicks i de litterära kretsarna kring Hedvig Charlotta Nordenflycht, Creutz och Gyllenberg. Delar av Älfs fina bibliotek skänktes till Linköpings stiftsbibliotek. Övrigt såldes på bokauktion år 1800.

13. [Brahe] (HALL, J.) *Anatomia spiritualis*, eller en christen i sin ganska disposition och omgånge öpenlagdh. Framstäldh på then högh-wälbohrne och nu mehra salig hoos gudh/ grefwinna och frw/ fru Ebba Brahe/ bohren grefwe-dotter aff Wisingsborg/ grefwinna til Lechöe/ friherinna til Eckholm/ fru til Runtsa/ Arnöö/ Axellholm/ Käggholm/ Tullegarn och Sundholm/ &c. hennes begrafnings dagh/ och henne/ medh alle godas samtycke/ så wijda hennes kiöhn widkommer/ tilböriligen applicerat aff Oloff Swenszon Lemwijk. Sthlm, H. G. Eberdt, 1674. Liten 8:o. (8), 32 s. Fint stänkdekorerat skinnbd från 1800-talets andra hälft med upphöjda bind, rikt guldornerad rygg och röd titeletikett. Pärmarna med förgyllt ramverk. Bra ex. med Gustaf Holdo Stråles och Ericsbergs exlibris. *4500

Collijn 351. Med tryckt dedikation till Ebba Brahes son Magnus Gabriel De la Gardie. Detta är ingen vanlig likpredikan, utan snarare en teologisk betraktelse hällen vid Ebba Brahes begravning och ursprungligen författad av den engelske teologen Joseph Hall (död 1656) samt över-

satt och anpassad av Lemwijk. Formatet, liten 8:o, är också otypiskt för likpredikningar. Ebba Brahe (1596–1674) hade i sin ungdom varit hovfröken i Stockholm där Gustav II Adolf förälskat sig i henne och friat 1613. Partiet förhindrades dock av kronprinsens moder och Ebba gifte sig så småningom istället med Jacob Pontusson De la Gardie. Rörstrandsdisponenten Gustaf Holdo Stråle var stor bok-samlare och byggde upp flera bibliotek som han sedan nödgades att sälja på återkommande auktioner. Bonde på Ericsberg tillhörde de aktivaste köparna. Stråles böcker var präktigt bundna.

14. [Brahe] (ÖRNEWINGE, J.) *Genealogia Braheæ, sive certissimæ traducis pervetustæ prosapiæ illustrissimorum comitum Braheorum, comitum in Wisingsburg, l. baronum de Ridboholm et Lindholm, &c. Olim incitiâ antiquariorum aliquandò obscuratæ, nunc verò evidentissimis & analogiam veritatis proximè pertingentibus documentis satis superque illustratæ, succincta & pellucida demonstratio*. Sthlm, 1647. Folio. (6), 2–42, (1) s. & 3 utvikbara blad med träsnittsslåkt-tavlor och tryckt text på båda sidor, paginerade 43–48 & 15 grav. porträtt & 2 stora utvikbara grav. plr. Titelbladet med grav. vinjetter på fram- och baksidan. Med 3 gravyrer i texten. Samtida ngt fläckigt pergamentbd. Främre pärmerna med två smärre skärmärken. Innerfalsarna ngt spruckna men häftningen hänger ihop. En mängd gamla anteckningar på försättsbladen. Inlagan lätt småfläckig. Titelbladet delvis loss i häftningen. Ett par mindre bläckfläckar överst i det inre hörnet på titelbladet. En reva i nedre marginalen på s. 2. Några bokstäver bortskrapade och andra ifyllda med bläck på s. (4). Talrika gamla marginalanteckningar och även äldre anteckningar i texten. En del stearinfläckar på s. 2–12 och även utanför plåtkanten på den näst sista utvikbara planschen. Några småtråkiga fläckar på det utvikbara bladet med sidnumreringen 47–48. Det fjärde, femte och sjätte porträttet med några smärre fläckar. Revor i vikningen på den sista utvikbara planschen. *25000

Collijn 1035. Warmholtz 7009: "Boken är prydd med 15 i koppar stuckne portraiter, samt en afritning på lagman-

nens i Upland, Birger Pederssons, och dess frus, Ingeborgs, S. Brigittas föräldrars, monument, hvartil kommer et stamträd öfver Brahe-ätten, som tillika innefattar en geographisk charta öfver grefskapet Wisingsborg. Dedicationen til grefve Nils Brahe är undertecknad af författaren Joh. Gustafsson Örnewinge, naturlig son af Gustaf Brahe, kon. Sigismundi fältmarskalk, med Anna Reibnitz ifrån Schlesien. Artigt är att se, huru behändigt denna mannen vetat göra sig til en af keysar Caroli Magni descendent; och på det sådant så mycket bättre måtte falla i ögonen, visar han vid sitt namns undertecknande under dedicationen, på fol. 23. Slår man nu efter detta blad, så läses där, nederst på tabellen, som visar Brahe-ättens ankomst från bemelte keysare, desse ord: 'Johannis Gustavi ex dna. Anna Reibnitz Silesiaca stirpe genitus & regio consensu Örnewinge, vel ala aquilina cognominatus.' Han adlades 1646 och afled. 1674." De trevliga gravyrerna är utförda av Sigismund Vogel. Två av porträtten, Abraham Brahe och Joakim Brahe d.y., i avdrag före text under porträtten. Stamträdet med kartan som vanligt i den senare varianten. De intressanta anteckningarna i detta exemplar dels sammanfattar Widekindis slutsatser rörande familjens ursprung i dennes Brahegenealogi från 1680, dels ger ett flertal rättelser och förtydliganden i texten.

15. BRANDEL, H. *La myriade*, système chronologique pour une période de dix mille ans [...] exposé d'après les manuscrits inédits de l'auteur par F. A. Ewerlöf. Köpenhamn, H. H. Thiele, 1853. 8:o. (2), IV, (4), 81, (1 blank, 8, 1 blank, 15) s. Häftad i samtida nött tryckt omslag. Ryggen defekt och bakre omslaget helt loss. Genomgående lagerfläckig och lös i häftningen. Sista opaginerade följden uppskuren. Med en dedikation från utgivaren till Ludvig Manderström. *3500

Nordström Bibliografiskt supplement till N. V. E. Nordenmark Astronomiens historia s. 225–26. Henric Brandel (1739–1828), som verkade som svensk generalkonsul i Alger under 26 år, var även en hängiven amatörastronom och studerade flitigt himlakropparna under sin vistelse i Algeriet. Där utarbetade han "myriaden", ett eget kronologiskt system, omfattande en period av 10000 år med början år 2000 f.Kr. Myriaden grundade sig på beräkningar av Brandel över solårets längd och var avsedd förutom att ge en noggrann historia för en lång tid framåt även att enhetligt förena de olika folkens tideräkningar. Någon fullständig framställning av sitt myriadiska system utgav han aldrig. Franska nationalkonventet övervägde dock att införa systemet 1793. Frans Anton Ewerlöfs mor hade uppfostrats i generalkonsul Brandels familj i Alger och medföljt denne till Sverige. Ewerlöf, som även han kom att beträda den diplomatiska banan och sluta som svensk generalkonsul i Köpenhamn, vistades under ungdomsåren i det Brandelska huset och hade där tillfälle att förvärva goda språkkunskaper, särskilt i franska och italienska. För att återgälda familjens tacksamhetsskuld till beskyddaren Henric Brandel utgav Ewerlöf efter hans död *La myriade*. Carl Jedvard Bonde tillhörde de stora köparna på bokauktionen efter utrikesminister Ludvig Manderström.

16. (BUREUS, J. T. A. *Monumenta runica, æri insculpta.*) 4:o. 119 grav. plr i avdrag från omkring 1830 av plåtar graverade omkring 1650. Lätt nött glättat mörkblått pappbd från omkring 1830. Blåstänkta snitt. Någon enstaka småfläck. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. Fint ex. *20000

Jämför Collijn 124–25 och Warmholtz 1623, noten. På ett löst bilagt blad med anteckningar från omkring 1830 återfinns verkets titel och en förteckning över de plåtar

17. BÅNG, P. *Priscorum sveo-gothorum ecclesia*. Seu historia ecclesiastica de priscis sveo-gothicæ terræ colonis. [...] Horis succisvis scripta i regia acad. Aboensi, ac suffragante rever. facultate theologica disputationibus publicis ibidem inter multas occupationes mox vulgata. Åbo, P. Hanssonio, 1675. 4:o. (8), 40, 45-196, 196-265, 267-84, 284-312, 312-94, 397-484, (4) s. & 16 träsnittsilustrationer på (8) blad. Samtida lite solkligt pergamentbd. Eftersättsbladet och insidan av bakre pärm med äldre anteckningar med uttydningar av de avbildade runstenarnas texter. Inlagan genomgående fukt- och lagerfläckig. Vikta hörn och sporadiska råkanter. Ett hål med obetydlig textförlust på s. (4) och en reva med knapp bokstavs-förlust på s. (5). Några enstaka fläckar, t.ex. på s. 115-18. En kraftig rostfläck med litet hål och textförlust på s. 137-38. J. Hiorts namnteckning och anteckningen att boken givits till Mart. Actenio. Med Carl Jedvard Bondes formklipta exlibris. *8000

från vilka avdragen i föreliggande exemplar härrör. De som återfinns här är den så kallade lilla runtavlän och 118 runstensavbildningar. Klemming har skrivit om Bureus samling av runristningar i *Ur en antecknares samlingar*: "Mot slutet af Bures lefnad blef det bestämdt att de af honom samlade runristningarne skulle stickas i koppar. I Kammar-kollegii protokoll för 10 april 1647 finnes här- om denna anteckning: 'Kopparstickaren Sigismundus Vogel blef kalladt och med honom handlat, att vthsticka vthi koppar 200 st. runiska saker. Derföre lofwades honom tilhopa 180 rdr.' [...] Denna samling, som är i octav, har ingen titel, intet tryckår, inga rubriker, ingen paginering [...]. Huru många plåtar blefvo färdiga kan nu ej med visshet bestämmas; de äro sedan gammalt nume- rade, dock med luckor, ända t.o.m. 220, men flera än 203 olika stenar hafva icke funnits i de fem mer eller mindre fullständiga exemplar, som sedan gammalt varit kända". Klemming fortsätter: "I några nya aftryck af de merändels skadade plåtarna finnas 163 stycken; dessa aftryck besörj- des af Liljegren på 1830-talet." Föreliggande samling är ett av dessa. De innehåller varierande antal planscher, Per Hierta hade t.ex. 117 stycken i sin samling och Gustaf Bernström 163. Fiske saknade den helt i sitt omfattande runbibliotek.

Collijn 129. Warmholtz 1633. Vallinkoski 715-35. Även utgiven i form av 21 dissertationer 1672-75. *Priscorum sveo-gothorum* är ett slags kyrkohistoriskt sidostycke till Rudbecks *Atlantica*, vars första del dock utkom först 1679 och således inte kan ha utövat någon påverkan på arbetet, men det är samma glödande patriotism som dikterar framställningen. Syftet är att förhårliga fäderneslandets forntid eller, som Bång säger i förordet: "att befria vårt högtälskade fosterland från den vanheder, som falska rykten alstrat, de där påstå, att alla våra gamla förfäder varit avgudadyrkare." Följaktligen börjar han Sveriges kyrkohistoria med Adam för att via Magog och andra celebriteter nå fram till Ansgar. Och med den djärvaste slutledningskonst och de mest halsbrytande konstruk- tioner bevisas så, att den sanna religionen från uråldsta tider haft hemvist i Norden. Att Adam vistats här finner han bl.a. bevisat av det gängse ordstäv: "När Adam bodde i Kälkestad"; dock vågar han, "på grund av brist på minnesmärken därav", inte yttra sig om "vad Adam i enskildheter uträttat här och vilka kyrkliga ordningar han hållit". Med de svindlande hypoteserna gjorde Claes Arrhenius-Örnhielm rent bord i förordet till sin *Historia sveonum gothorumq; ecclesiasticæ* 1689, men de spökade ännu i nästa århundrade i O. J. Bromans *Gylsisvallur*, där Bångs auktoritet åberopas.

18. CELSIUS, O. [preses] & WAHLSTEDT, J. J. [respondent]. *Iter in Americam*. A.a. Uppsala, literis Wernerianis, (1725). Liten 8:o. (2), 48 s. Häftad med lite trasig samtida ryggremsa av guldbrod-kadpapper. Första och sista sidan småfläckiga i nedre marginalen. En samtida marginalanteckning på s. 35. Fint ex. *7500

Lidén 112. Sabin 100961: "on the evidences of visits of the norsemens to America". Warmholtz 1531: "Författarens göromål är att bevisa, det scandianerne icke allenast haft kundskap om America, utan också verkligen gjort resor til denna verldens del, i synnerhet till norra America; hvarjemte han framställer någre americanske folkslags seder och bruk, som äga likhet med sådane som fordom i vår nord varit vedertagne." Avslutas med en jämförelse mellan svenska och grönländska ord som författaren inhämtat från Olof Rudbeck.

19. (CELSIUS D.Y., O.) *Clariss. d. Nicolao Collin, in Americam eunti*. Anno 1769. Sthlm, J. A. Carlbohm, 1769. 4:o. (4) s. Tagen ur band. Aningen skuren i nedre marginalen. Vikmärken. Smärre pappersförluster nedtill i inre marginalen. En handskriften numrering och Kungliga bibliotekets duplettmarkering på titelbladet. *3000

Nils Collin (1746–1831) reste 1769 till Delaware som präst i de svenska församlingarna där han stannade till sin död som deras sista svenska präst. Han tillhörde grundarna av Historic society of Pennsylvania och förde en omfattande korrespondens med svenska lärda. Föreliggande skrift är ett latinskt poem skrivet vid hans avfärd.

20. CLERCK, C. *Svenska spindlar* uti sina hufvud-slågter indelte samt under några och sextio särskildte arter beskrefne och med illuminerade figurer uplyste, på kongl. Vetensk. societ. i Upsala befallning utgifne [...]. *Aranei svecici, descriptionibus et figuris æneis illustrati, ad genera subalterna redacti, speciebus ultra LX determinati, auspiciis regiæ Societatis scientiarum Upsaliensis*. Sthlm, L. Salvius, 1757. 4:o. (16), 154 s. & 6 utvikbara handkolorerade grav. plr. Med en inklustrad grav. vinjett på s. 1. Nära samtida hfrbd med upphöjda bind, sparsamt guldornerad rygg, ljusbrun titeetikett i glättad papp och stänkta snitt. Främre falsen sprucken upptill. Ryggskin-

net ställvis ngt nött. En svag fuktfläck i nedre marginalen på s. (3) och några små tryckfärgsplumpar i texten på s. (9) och 28. Några rättelser införda med bläck på s. 52. Rostfläckar, en mindre i övre marginalen på s. 97–98 och en större i yttermarginalen på s. 121–22. Planscherna är genomgående lite fläckiga, mestadels utanför plåtkanterna. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *15000

Nissen 916. Parallelltext på svenska och latin. Vinjetten och planscherna signerade L. Gottman, E. Borg och C. Bergquist. Carl Clerck (1709–65) var tjänsteman vid skatteverket i Stockholm med ett starkt intresse för allehanda småkryp, i synnerhet fjärilar. Björn Dal berättar i *Sveriges zoologiska litteratur* att texten till *Svenska spindlar* först skrevs som en uppsats för Vetenskapsakademien 1756 och att bokupplagan trycktes i 500 exemplar. Arbetet är det första exemplet på en konsekvent användning av den binära nomenklaturen inom zoologin, ett år före tionde upplagan av *Systema nature* från 1758, som annars räknas som startskottet för dess användning inom zoologin. Uppgifterna om den binära nomenklaturen hade Clerck fått direkt från Linné. Björn Dal berättar vidare att arbetet var det första i Sverige med regelmässigt handkolorerade planscher, liksom att arbetets betydelse återspeglas i att det översattes till engelska och kom att ingå i det praktfulla bokverket *Aranei* av Thomas Martyn.

21. (CRONSTEDT, A. F.) *Försök til mineralogie*, eller mineral-rikets uppställning. Sthlm, Wildiska tryckeriet, 1758. 8:o. (40), 251 s. Nött samtida hfrbd med upphöjda bind och spår av mörkbrunt infärgat titelfält. Svagt rödstänkta snitt. Pärm-sidorna hårt nötta. En namnteckning bortklippt överst på försättsbladet och författarnamnet skrivet både med bläck och blyerts på titelbladet. Inlagan däremot mycket bra med några enstaka rättelser och marginalanteckningar. Ett litet nagg i övre marginalen på s. 231. *17500

Utgiven av P. J. Bergius. Översattes till tyska, engelska, franska, italienska och ryska. En ny svensk upplaga utkom 1781. *Försök til mineralogie* är Axel Fredric Cronstedts huvudarbete med vilket han snabbt vann ryktbarhet i Europa. Vid slutet av 1760- och under 1770-talet var Cronstedt en lika stor auktoritet inom mineralogin som Linné inom botaniken. Hans revolutionerande indelning av mineralriket byggde på kemisk analys istället för på

klassificering efter yttre egenskaper och utseende. När A. G. Werner vid slutet av seklet utvecklade sitt system, som med tiden skulle bli rådande, följde det i huvuddrag det som presenterats i Cronstedts arbete 40 år tidigare.

22. CUISIN, P. *L'art de briller en société, ou le coryphée des salons*. Deuxième édition. Paris, de l'imprimerie de Goetshy, 1824. 12:o. Kolorerad front, (2, 2 blanka, 2), 296 s. Samtida hfrbd med blindpressad och sparsamt guldornerad rygg, benvit titeletikett och grönstänkta snitt. Nedre pärmhörnen stukade. Ren inlaga. En liten fläck i yttermarginalen på s. 99-100. Råkanter med

L'ART DE BRILLER EN SOCIÉTÉ

pappersförluster i yttermarginalen på s. I, III och 115 samt i den nedre marginalen på s. 209-11. Några blad felbundna på slutet. Med Fredrik Boyes exlibris. *4500

Fredrik Boye (1773-1857) utgav den långlivade *Magasin för konst, nyheter och moder*.

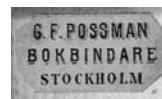
23. (DEFOE, D.) *Den engelska Robinson Crusoes underliga och sällsamma resor och lefwernes beskrifning*, af honom sjelf sammanfattade och nu på svenska öfversatte. Andra uplagan. Västerås, J. L. Horn, 1772. 8:o. 120 s. + (HOLBERG, L.) *Nicolai Klimii resa uti den underjordiska werlden*/ som innehåller en ny underrättelse om jordens beskaffenhet, och historia om den femte monarchien, okunnig alt hit intils. Et werk framdragit utur herr B. Abelins bibliothec, ifrån latinen tolkad på swensko. Med 8 kopparstycken. Andra uplagan. Västerås, J. L. Horn, 1767. 8:o. 296 s. & 8 grav. plr. + BYRON, J. *Commendeuren John Byrons resa omkring jord-klotet åren 1764, 1765, och 1766*. Innehållande beskrifning öfwer ön Madera, Brasilien, Falklands öarne, Magellanske sundet, Patagoniske jättarne, ön Mas a Fuero, de förut obekante, men af honom upptäkte sju öar i Söderhafwet, Ladroniske öarne, Batavia, Goda Hopps udden med flere förefallande märkwärdigheter. Sthlm, förr detta Grefingska tryck., 1772. 8:o. (8), 120 s. Ganska nött samtida hfrbd med upphöjda bind, sparsamt guldornerad rygg, ljusbrun titel-etikett och röda snitt. Ryggen torr och flammig samt med ytliga sprickor. Titeletikettens text knappt läsbar och pärmisidorna lite skavda. En handskriven gammal innehållsförteckning på ett extra försattsblad. Enstaka lager- och småfläckar. Titelbladet till det första arbetet med en fuktfläck och en gammal anteckning. I det andra arbetet en svag stearin- eller vaxfläck på planschen vid s. 184 och den sista planschen med en fuktfläck i övre hörnet. Det sista arbetet är aningen snävt skuret i nedre marginalen. Det första arbetet saknar två planscher som vanligt. Trevligt sammansatt samlingsband. *10000

Första upplagan av denna översättning av *Robinson Crusoe* utkom 1752. Dessförinnan hade ett summariskt referat i översättning av Reüterström tryckts 1738. Inte heller denna översättning är komplett och får i enlighet med tidens anda betecknas som tämligen fri. Margareta Winqvist har i *Den engelske Robinson Crusoes sällsamma öden och äventyr genom svenska språket* noterat att Robinsons födelsedatum i inledningen till denna översättning är ändrat från originalets 30 september 1632 till den 6 november samma år. Detta för att kunna knyta Robinsons födelse till Gustav II Adolfs död i Lützen. Även språkligt har översättningen enligt Winqvist snarare karaktären av "oslipad stormaktssvenska än elegant engelsk journalistik". Nya upplagor av denna översättning utkom 1826, 1857 och 1874. Planscherna trycks nästan alltid saknas i 1772 års upplaga och kanske bifogades de bara i en del av

upplagan. Det andra arbetet översattes av Christian Gustafsson Roman och utkom första gången på svenska 1746. Det tredje arbetet är översatt av Daniel Djurberg.

24. *Den konglige martyrens i Frankrike, konung Ludvic XVI:s hjeltemodige och christelige död*, som timade i Paris den 21 jan. 1793 medelst offentlig halshugning; hwilket öde likaledes wederfors hans gemål, drottningen Marie Antoinette, den 16 oct. 1793; och förste prinsen af kongl. fransyska blodet Ludvic Philip Joseph, hertig af Orleans, som halshögs den 6 nov. 1793; eller berättelse om dessa höga personers afrättning; med tilhöriga fem kopparstick. Sthlm, A. Zetterberg, 1794. 8:o. 39, (1) s. & 5 grav. plr varav 1 utvikbar och handkolorerad. + *Den konglige fransyske martyren. Fortsättning*: innehållande en spegel för konungamördare, uti efterdömet af de ledamöter af fransyska national-conventet, det blodiga, hwilka dömde kon. Ludvic XVI af Frankrike til döden, och hwilken konung, til följe af denna dom, miste sit hufwud i Paris den 21 jan. 1793. Öfwersättning ifrån tyskan. Sthlm, H. A. Nordström, 1795–(96). 8:o. 152 s. + *Den konglige fransyske martyren. Slutet*. Öfwersättning ifrån tyskan. Sthlm, H. A. Nordström, 1796. 8:o. 160 s. Elegant hfrbd i äldre stil från 1800-talets andra hälft med rikt guldornegrad rygg, röd titeletikett och rött övre snitt, etikettsignerat G. F. Possman, Stockholm. Inlagan oskuren och obetydligt fläckig. Den utvikbara planschen har en mindre reva. Fint ex. *3000 Gjörwell 190. Utgiven av C. C. Gjörwell. Den första delen översatt ur G. B. von Schirachs *Politisches Journal* 1793–94, den andra ur *Gallerie der hingerichteten, gefangenen, oder sonst verunglückten französischen Convents-Mitglieder seit Ludwigs des Unglücklichen Tode* 1794 och den tredje ur *Revolutions-Almanach für 1795*. Allt enligt utgivarens förord. Översättningen är utförd av Gjörwells trogne medarbetare J. A. Stechau.

25. *Deutsches Stockholmisches Gesang-Buch*, darinnen die besten Lieder aus dem bisherigen alten und neuen Buch zusammen gedruckt, und die Nummern über den Liedern nach dem letztern behalten sind, samt einem Anhang einiger zur Haus-Andacht dienenden erbaulichen Lieder, wie auch den gewöhnlichen Sonn-Festtag- und Passions-Texten, der Geschichte von der Zerstörung Jerusalems und einem kurtzen Gebet-Buch, zum nutzen der hiesigen deutschen Versammlung. Sthlm, L. L. Grefing, 1743. 8:o. (20), 624, 1-180, (8) s. & 1 grav. plansch. Titelbladet tryckt i rött och svart. Aningen nött stänkdekorerat samtida skinnbd med upphöjda bind, blindpressad ryggdekor, brun titeletikett i glättad papp och ciselerat helt guldsnitt. Oxiderade pärmbordurer. Pärmspännen i mässing med blindpressade skinnfästen. Några smärre maskangrepp i nedre kanten av titeletiketten och på bakre pärm. Pärm-sidorna och binden ytligt repade och skavda. En ovanligt ren inlaga med enbart några enstaka obetydliga fläckar. Sporadiska understrykningar och marginalanteckningar. Med J. W. Beckmans namnteckning och dennes anteckningar på försättsbladet. Ett fint ex. *5000

Andra pagineringsföljden med en evangeliebok med eget titelblad och impressum. Planschen, som är graverad av G. P. Busch i Berlin, avbildar Adolf Fredriks och Lovisa Ulrikas porträtt över en vy över Stockholm. Psalmboksforskaren J. W. Beckmans boksamling såldes på auktion 1874 och bestod främst av hymnologi och därmed besläktade ämnen. Carl Jedvard Bonde var en av de stora köparna på auktionen.

26. *Deutsches Stockholmisches Gesang-Buch*, darinnen die besten Lieder aus dem bisherigen alten und neuen Buch zusammengedruckt, und die Nummern über den Liedern nach dem letztern behalten sind, samt einem Anhang einiger erbaulichen Lieder, wie auch den gewöhnlichen Sonn- Festtag- und Passions-Texten, der Geschichte von der Zerstörung Jerusalems und einem kurtzen Gebet-Buch, zum Nutzen der hiesigen deutschen Versammlung. Sthlm, L. L.

Grefing, 1757. 8:o. (22), 624, 1-210, (8) s. Titelbladet tryckt i rött och svart. Vackert samtida alrotsmarmorerat skinnbd med upphöjda bind, rikt guldornerad rygg, röd titeletikett och helt guldsnitt. Pärmkanterna med blindpressningar och smala blindpressade pärm linjer. Ryggen ngt blekt och pärmhörnen ngt stukade. Ovanligt bra inlaga med enbart ett par småfläckar i nedre marginalen på s. 21 och 40 i den första pagineringsföljden. Några enstaka rostfläckar, t.ex. i nedre marginalen på s. 78-81 och en del småhål beroende på pappersförtunning i yttermarginalen på s. 181 och i nedre marginalen på s. 189; allt i första pagineringsföljden. Eftersättsbladet har en mindre reva i nedre marginalen. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. Ett mycket fint ex. *4000

Andra pagineringsföljden med en evangeliebok med eget titelblad och impressum.

27. DUHRE, A. G. *Wälmenta tanckar/* angående huru jag tillika med min broder är sinnad/ at utan almenna bestas betungande/ uppå vårt eget äfwentyr uprätta et laboratorium mathematico-oeconomicum och at der igenom/ här i landet til dess märckeliga tienst/ åstad komma de högnödigste wetskapers samt konstners planterande och alfwarsamma lempande/ så til publique som til privat oeconomie, lemnade under förnuftigt folcks ompröfwande och betänckande/ öfwer det som kan wara/ at wid detta påminna/ innan jag bör fördrista mig sådant Swea rikets samtliche höglofflige ständer ödmiukast föredraga/ Sthlm, H. C. Merckell, 1722. 4:o. 28 s. + DUHRE, A. G. *Förklaring öfwer des tilförende uthgifne wälmente tanckar* angående huru han tillika med sin broder är sinnad at utan almenna bestas betungande uppå deras eget äfwentyr uprätta ett laboratorium mathematico-oeconomicum. Sthlm, H. C. Merckell, 1722. 4:o. 55 s. Häftad i ngt nött samtida turkmarmorerat omslag. Ryggen blekt och med några revor upptill. Bra inlaga med enstaka smärre lagerfläckar. Fint ex. *7500

Hebbe 2190–91. Anders Gabriel Duhre (omkring 1680–1739) var auskultant i Bergskollegium och algebraist på Fortifikationsens e.o. stat. Vid sidan av matematiken var hans stora intresse ekonomin. Denna Laboratorium mathematico-oeconomicum, d.v.s. en ekonomisk-teknisk skola baserad på lantbruksdrift, hade han redan, enligt egen utsago, framlagt för Karl XII 1707. Laboratoriets lärarstab skulle bilda en "societet" och institutet således förena universitets- och akademielement. Undervisningen skulle omfatta hantverk såsom svarvning, snickeri, smideskonst, ur- och instrumentmakeri, glassliperi, väveri, skeppsbyggeri, vidare boskapsskötsel, åkerbruk med gödsling, ängs- och trädgårdsskötsel, sädeströkning o.s.v. Duhre hemställde om upplåtande av Ultuna kungsladugård på arrende för sitt laboratorium och sedan ständerna beslutat i enlighet med hans önskan, erhöill han genom kungligt brev 1723 Ultuna på arrende. Själva undervisningen förlade Duhre till Uppsala. Hans läroanstalt var välbesökt åren 1725–30 och bland lärarna märktes bl.a. Anders Celsius. Dock miste han såväl årsanslaget till föreläsningar som arrendet till Ultuna 1731. Den entusiastiske Duhre var en föregångsman för många moderna idéer, särskilt rörande den tekniska yrkesutbildningen och lantbrukets rationalisering och hans verk bidrog förmodligen till upprättandet av en professur i ekonomi vid Uppsala universitet 1740.

28. [Duhre] BRANDT, G. *En grundelig anledning til mathesin univrsalem och algebram*, efter herr And. Gabr. Duhres håldne prælectioner sammanskrifwen. Sthlm, J. L. Horrn, 1718. 4:o. (32), 246, (4) s. & 2 utvikbara tryckta tabeller. Ngt nött ljusbrunt samtida hfrbd med upphöjda bind och rödstänkta snitt. Ryggen blekt och lite torr samt med några små skador nedtill. Inlagan tryckt på tjockt skrivpapper och med en del råkanter. Första tabellen på s. 52 bruntonad. Liten solkfläck nedtill i texten på s. 67 och en mindre bläckfläck i nedre hörnet på s. 70. En tvärgående reva upptill i texten på s. 119 och en av de sporadiska rostfläckarna har ett medfört ett litet hål på s. 163. En svag fuktfläck i övre hörnet på s. 217–22. Med Joh. Afzelius namnteckning. *9000

Duhres privata föreläsningar hållna 1717 och utgivna av Georg Brandt är en av våra första läroböcker inom algebra. Chr. Goldbach berömde arbetet i *Acta eruditorum* 1720 och Lindroth ser boken som ett exempel på att matematiska forskningen i Sverige "var helt i nivå med utvecklingen i Europa". Duhre gav även ut en *Första de-*

len af en grundad geometria 1721. Både Anders Celsius och Samuel Klingentierna var i ungdomen elever till Duhre. Georg Brandt i sin tur var som kemist och mineralog lärare till Cronstedt, Scheffer, Swab och Tilas. Johan (Jan) Afzelius (1753–1837) var professor i kemi och under en period i slutet av 1700-talet rektor vid Uppsala universitet. Afzelius ansågs av Torbern Bergman som en av dennes skickligaste och kunnigaste lärjungar, men "han saknade hågen för anställandet av rön och eggades icke av önskan att bliva bemärkt." *Svenskt biografiskt lexikon* skriver att "genom sitt originella, pepprade skämt och sin livliga humor var 'Sten-Janne' känd i det dåtida Uppsala".

29. *Dyalogus creaturam moralizatus* [=del av incipit]. (Sthlm, Generalstabens litografiska anstalt, 1883). 8:o. (2 blanka, 311, 1 blank, 6) s. Med en mängd illustrationer i texten. Ljusbrunt oskinnbd med upphöjda bind och blindpressad pastischdekor på pärmarna (Andersson, osignerat). Snitten endast putsade. Ryggen lätt blekt och ngt flammig och fläckig. Inre främre falsen med spricka. Små revor i nedre marginalen på blad er och f4. Med Ericssbergsbibliotekets exlibris. *6000

Bibliographia Klemmingiana s. 32. Jämför Collijn I, s. 16–29. Faksimiltryck i 75 exemplar utgiven i samband med det svenska boktryckets 400-årsjubileum. Originaltrycktes av Snell i Stockholm 1483 och är den första tryckta boken i Sverige. Med sex avslutande sidor litograferad text rörande boken författad av utgivaren G. E. Klemming.

30. ELVIUS, P. [preses] & FOGSTRÖM, J. [respondent]. *Dissertatio historico-geographica de navigatione in Indiam per septentrionem tentata*. A.a. Uppsala, typis Wernerianis, (1704). Liten 8:o. (6), 33, (1) s. Tagen ur band. En liten rostfläck nedtill i yttermarginalen på s. 3. En liten diskret rättelse på s. 1 och 21. Bra ex. *3000

Lidén 10. Sabin 22370. Med en hyllningsvers av E. Montelius och en hyllning på prosa av Johannes Breumer. Om möjligheterna att nå Japan och Kina via en nordlig passage.

31. ENGZELL, G. *Strödda skaldestycken*. I–III. Sthlm, C. G. Cronland, 1786. 8:o. 24 + 25–48 + 49–72 s. + ENGZELL, G. *Skalde-bref til odödligsökare*. Falun, P. O. Axmar, 1793. 8:o. (15) s. + *Rikedomen och hedern*, skalde-försök. Sthlm, J. C. Holmberg, 1789. 8:o. (6, 2 blanka) s. Trevligt samtida hfrbd med

upphöjda bind, sparsamt guldornerad rygg, brun titeletikett och blåstänkt snitt. Ryggen ngt blekt och lite flammig. En äldre bläcknumrering upp till på främre pärmen som även har ett par små fläckar nedtill. Inlagan med enstaka lagerfläckar och en del bruksspår. Titelbladet till den första delen av det första arbetet är ngt solkigt och den tredje delen med en fläck i den inre marginalen på s. 63–65. Det avslutande arbetet med råkanter och handskrivna samtida initialer, "G : N" i nedre marginalen på s. (5). *4800

Gustaf Engzell (1757–1797) var präst i Dalarna och deltog som bataljonspredikant både i fälttåg mot Bohuslän och sedan till Finland. Han blev rikligt lönad av Gustav III och fick bl.a. hovpredikants titel.

32. EUPHRASÉN, B. A. *Beskrifning öfver svenska vestindiska ön St. Barthelemi*, samt öarne St. Eustache och St. Christopher. Sthlm, A. Zetterberg, 1795. 8:o. (8), 207 s. & 1 utvikbar grav. plansch & 1 utvikbar grav. karta. Samtida ljusbrunt hfrbd med upphöjda bind, sparsamt guldornerad rygg, beige titeletikett och stänkt snitt. Ryggen blekt och skinnets ytligt skrapat överst. Några små obetydliga fläckar på skinnets vid ytterfalsarna. En ren inlaga med några små samtida marginalanteckningar på s. (8) och ett antal rättelser som är diskret införda med bläck. Ett bra ex. *25000

Översattes även till tyska 1798. Bengt Anders Euphrasén (1756–97) översatte Linnés *Termini botanici* till svenska 1792 men är mest berömd för sina insatser inom klassificeringen av fiskarna. Han var på 1780-talet anställd hos Clas Alströmer för att vårda dennes naturaliesamlingar. Genom Alströmers rekommendation erhöll han respengar av Vetenskapsakademien för att fara till St. Barthelemy och även några av de kringliggande öarna. Han skulle där insamla naturalier och författa en beskrivning över kolonin. Euphrasén anlände till St. Barthelemy med briggen Antonetta den 8 februari 1788 och återvände den 20 juni samma år. Vid sidan av denna beskrivning publicerade han några uppsatser i *Vetenskapsakademiens handlingar*. Kartan användes första gången i Sven Dahlmans *Beskrifning om S. Barthelemy* från 1786. Den graverades av Gjørwell eller hans son. Planschen avbildar en vitfläckig örnröcka och togs fram för Euphraséns presentation av fisken i *Vetenskapsakademiens handlingar* 1790. Han slutade sina dagar som botanisk demonstrator vid Serafimerlasarettet.

33. FAGGOT, J. *Förbättring på kornhus-byggnad* uti kopparstycken förestäld. Sthlm, Kongl. tryckeriet, 1758. Stor 4:o. Extra grav. titelblad, (4), 52 s. & 5 grav. plr. Blått marmorerat pappbd från första hälften av 1800-talet. Stänkt snitt. Obetydlig nötning överst på ryggen. Det grav. titelbladet med en del fuktfläckar och en samtida bläcknumrering i övre hörnet. En liten fläck i ytermarginalen på s. 17–26. Sista planschen med en del småfläckar. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. Stort ex. *4000

Hebbe 2156. Det fina titelbladet är ritat av Årre och graverat av Bergquist.

34. (FELGENHAUER, P.) *Probatorium theologicum*; eller theologischer prober-ugn. Deruthi all menisklig lähra/ de der uthi vårs herres Jesu Christi person/ et creatur statuera och settia/ förestält/ examinerat och befunnen warder/ at den samma ogudelig/ oandelig och nedan efter är.

Alle gudelig lærde/ så och alle mennisklig lærde/ till wisz prof och examen förestält/ uthur den helige skrifts witnessbörd/ genom een gudz och Christi församblingz tienare. Uthaf een sanningenes elskare af tyskan förswenskat. Amsterdam, C. Cunradus, 1664. 12:o. (20), 60 s. Oskuren och opppskuren i vikta ark. Titelbladet har en gammal blyertsnotering i nedre marginalen. Enstaka blad lätt solkiga. Ett fint orört ex. *6000

Colljn 259–60. Åhlén & Åhlén 16.58. Översatt av militären, pacifisten, mystikern och läkaren Anders Pedersson Kempe (ca 1622–89). Under sin tid som militär i Jämtland blev han alltmer upptagen av religiösa frågeställningar och kom till slutsatser som utmanade kyrkans officiella hållning. Han kallades därför 1663 till förhör inför domkapitlet i Härnösand där i synnerhet hans relation till den religiöse tänkaren och pacifisten Paul Felgenhauer (1593–ca 1677) synades i sömmarna. I förhören var Kempe försiktig, men när han året därpå befann sig i landsflykt i Amsterdam var han mer frispråkig. I *Probatorium* förnekar Felgenhauer treenigheten och i efterord och kommentarer passar Kempe själv på att angripa bl.a. prästerskapet. Kempes skrifter smugglades in i Sverige och han besökte även Sverige från Norge för att sprida sina läror. Så småningom greps Kempe men lyckades fly tillbaka till Norge, varifrån han senare landsförvisades. Sina senare år befann han sig i Tyskland där han verkade som läkare och utgivare av diverse skrifter. Som exempel kan nämnas *Die Sprachen des Paradises* (1688) i vilken Kempe framför tanken att gud i paradiset talade svenska, Adam danska och ormen franska! Kempes böcker förbjöds i Sverige och samlades in för att brännas. En del av upplagan till *Probatorium* blev dock liggande på Riksarkivet, där Klemming fann den och delade ut ett antal exemplar till sina samlarvänner.

35. (FISCHERSTRÖM, J.) *Den enfaldige naturförsåkaren*. (I)–II. Sthlm, A. Carlbohm respektive J. G. Lange respektive Wennberg & Nordström respektive för detta Grefingska tryckeriet respektive Uppsala, J. Edman, 1768–72. 8:o. (8), 10, (1), 10–152, 152–53, 155–92 + 48, (8) s. Häftat och oskuren i ngt fläckigt samtida gråpappomslag. Aningen senkläst. Ryggen ngt blekt och med en reva nedtill vid den främre falsen. Svaga vikmärken i övre hörnet från början till s. 8. Sporadiskt lagerfläckig och det sista numret ngt bruntonat. Bra ex. *10000

Lundstedt 121. Del I omfattar 24 nummer. Del II, som utkom 1769–72, omfattar bara 7 nummer och är mycket sällsynt komplett som här. De två sista numren, som efter ett uppehåll sedan 1770, utkom 1772, innehåller hyllningar till Gustav III. Sten Lindroth skriver att arbetet "vill ge lättfattlig undervisning i praktisk hushållslära, om åkerbruk och trädgårdsskötsel, fiskerier, boskapsavel och burfåglar. Originell, samtidigt kännetecknande för Fischerström och det nya tidevarvet, är den genom sina häftiga utfall mot den linneanska naturallhistorien. Nyttan var det enda som betydde något, att upprätta systemer betydde att avlägsna sig från naturen; Linné bjöd bara på meningslös minneskunskap. [...] Prosa och poesi kämpade hos Fischerström om herraväldet." Johan Fischerström (1735–96) var född i Ystad och studerade i Lund samt kom till Stockholm på 1760-talet. Han var inspirerad av Rousseaus naturevangeliem och götisk patriotism samt inriktad på Sveriges ekonomiska förkovran. Hans viktigaste verk är den oavslutade *Nya svenska ekonomiska dictionnairen*, men han är kanske mest bekant för sin relation med Hedvig Charlotta Nordenflycht.

36. FLINTBERG, J. A. *Schwedisches Seerecht mit Anmerkungen welche die neuern dahin einschlagenden Verordnungen enthalten*, nebst einer Nachweisung über die Obliegenheiten der Schwedischen Consulen und die ihnen gebührenden Consulat-Abgaben; aus dem Schwedischen des Herrn Jacob Albrecht Flintberg, [...] mit einer Vorrede von D. Emanuel Friedrich Hagemester. Greifswald, A. F. Röse, 1796. 8:o. xxxii, 431, (1) s. Trevligt lätt nött samtida hfrbd med upphöjda bind, sparsamt guldornerad rygg, ljusbrun titeletikett och stänkta snitt. Ryggen lätt flammig. Inlagan i ovanligt fint skick. Med Joh. Henr. Schröders delvis raderade exlibris. Fint ex. *4000

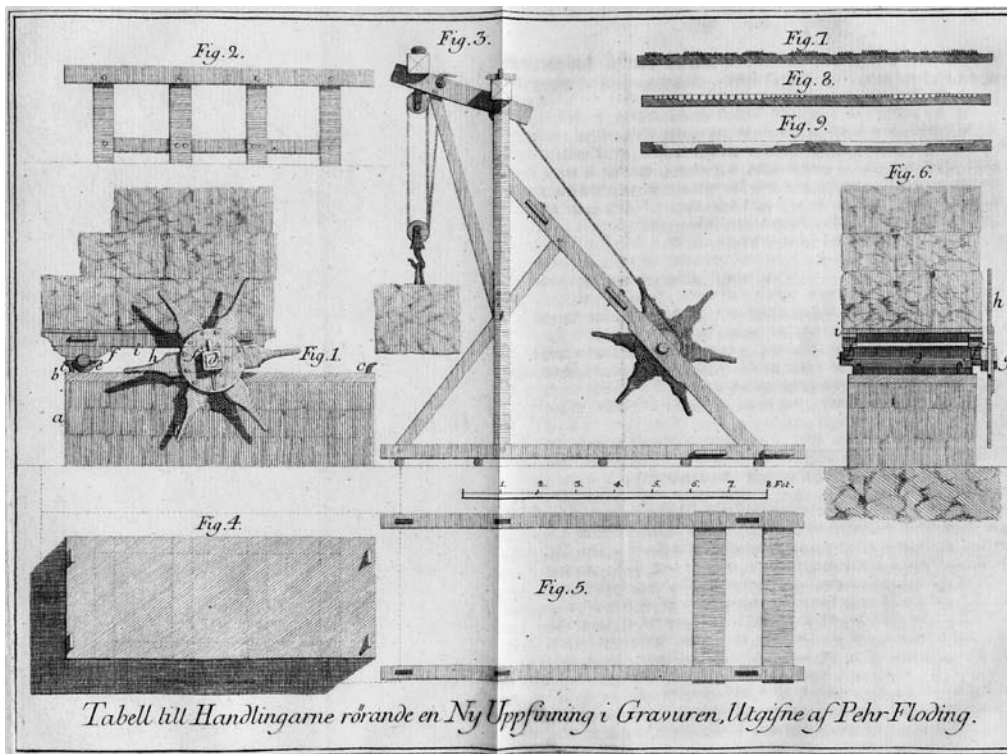
Den inledande tryckta prenumerantförteckningen upptar 310 exemplar, varav 15 till Stockholm och de flesta andra till de svensktyska städerna i Pommern. Översättning av *Anmärkingar til Sveriges rikets sjö-lag* som utkom 1794. Jacob Albrecht Flintberg (1751–1804) blev kommersråd 1803 och hade även titeln lagman. Han var en flitig skriftställare och som hans viktigaste arbete brukar räknas *Lagfarenhets-bibliothek* som vid sidan av lagtexten även redovisar praxis från straffrättens område. Johan Henrik Schröder (1791–1857) var universitetsbibliotekarie och professor i Uppsala samt en framstående boksamlare. Carl Jedvard Bonde förvärvade många skrifter på bokauktionen efter Schröder.

37. FLODING, P. *Handlingar, rörande en ny uppfinning i gravuren* och en hos rikstens höglofl. ständer föreslagen gravure-schola, med mera. Sthlm, P. Hesselberg, 1766. 4:o. 64 s. & 1 utvikbar grav. plansch. Tagen ur band och med stänkta snitt. Ngt lagerfläckig mot slutet. Bra ex. *7500

Åhlén & Åhlén 17:314b. Planschen föreställer Flodings maskin för reproduction av handteckningar med tillhörande verktyg. Sidorna 65–98 trycktes men drogs in. Pehr Floding (1731–91) hade som ung antagits som elev vid Jean Erik Rehns gravyrskola och studerade sedan vidare i Frankrike. Efter hemkomsten till Sverige 1764 började Floding arbeta för att en permanent gravyrskola skulle inrättas och föreliggande skrift är ett inlägg i den agita-

tionen. Skriften innehåller bl.a. ett angrepp på Flodings kollega J. Gillberg – som även han studerat för Rehn och i Paris. Samma år utnämndes Floding till föreståndare för den nya gravyrskolan, i konkurrens med just Gillberg. C. U. Palm skriver i sin studie om Floding: "I 'Handlingar [...] finnas avtryckta de inlagor, som af de båda parterna i saken afgäfvos till Handels- och manufaktur deputationen. Några af dessa innehöllo så skarpa anmärkningar af F. mot G., att de ej ansågos kunna intagas i de ex. af boken, som försålde i bokhandeln."

38. (FLYGARE)-CARLÉN, EMILIE. *Pål Värning. En skärgårds-ynglings äfventyr*. Sthlm, L. J. Hjerta, 1844. 12:o. 456 s. Lätt nött samtida hfrbd med blindpressad och guldornerad rygg. Endast det

övre snittet skuret, de övriga oskurna. Pärnhörnen ngt stukade och ryggen ngt blekt samt med liten fläck. Inlagan med sporadiska fläckar, t.ex. en smärre fuktfläck på s. 59 i texten, några små solkfläckar i nedre marginalen på s. 112 och i yttermarginalen på s. 175-76 och några fukt- eller flottfläckar i nedre hörnet på s. 357-58 och på s. 455-56 i texten. Med Carl Jedvard Bondes formklipppta exlibris. *3000

Leijonhufvud & Brithelli s. 71. Aberstén & Tiselius 1847. Romanen gavs ut i en andra upplaga 1872 och en tredje 1888 samt översattes till danska, holländska, tjeckiska och tyska. Den utspelar sig i författarens egna hemtrakter i Bohuslän.

39. *Förteckning på generalitetet* så ock samtliga herrar regiments officerare, deras ålder i tjesnten [sic!], samt senaste fullmagters data, utgifven med nådigt tillstånd år 1757. Sthlm, L. Salvius, (1757). 4:o. (16) s. Häftad i nött och fläckigt samtida gråpappersomslag. Det främre omslaget praktiskt taget helt loss. Genomgående småfläckig och med vikta hörn. Titelbladet och de följande bladen med solkfläck i nedre marginalen. *2800

Ågren 673. Den första separata förteckningen av detta slag. En utvidgad upplaga utkom 1763.

40. *Förnyad förteckning på generalitetet*, så ock samtliga herrar regements- compagnie- samt subaltern-officerare uti arméen, deras ålder i tjesnten, och senaste fullmagters data. Med nådigt tillstånd utgifven uti september månad år 1763. Sthlm, Kongl. tryckeriet, (1763). 4:o. 116 s. Marmorerat pappbd från 1800-talets första hälft. Ryggen blekt. Titelbladet småfläckigt. Bra inlaga som dock avslutas med en tråkig liten fläck i inre marginalen på det sista bladet. *4000

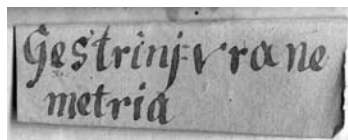
Ågren 673. Den första separata förteckningen av detta slag utkom 1757. Nästa utkom först 1795.

41. GELLERT, C. F. *Fabler*. Första delen. Sthlm, A. Zetterberg, 1793. 8:o. Grav. porträtt, (8), 144 s. & 1 grav. plansch & 4 s. grav. noter. Mycket fint obetydligt nött grönt halvsaffianbd från omkring

1825 med guldornerad rygg och tegelröd titel-etikett i glättad papp. Gula snitt. Bitvis lätt lagerfläckig. Med gammal stpl "T" inom en ring och C. L. Hjelmstiernas namnteckning på titelbladet som lätt färgat av sig på det åtföljande bladet. Med C. Eichhorns exlibris. Trevligt ex. *7500

Allt som utkom. Översatt av C. M. Bellman som också skrivit en kort dikt "Till konungen", ett förord och texten till det lilla musikstycket. Musiken komponerades av Uttini. Planschen, som är en slags idealbild av Gellerts grav, tecknades av L. Masreliez och graverades av J. F. Martin. Denne har också graverat porträttet efter en vaxbyst som tillhörde von Engeström. Claes Leonard Hjelmstierna (1742-1810) var överste vid flottan och tidvis chef för Stockholms- och Åboeskadern.

42. GESTRINIUS, M. E. *Uranicæ libri IV*. In quibus disseritur, I. De hypothesis in globo astrifero contentis. II. De stellis, & earum agnitione ex aspectu c|li. III. De genuino globi cælestis usu. IV. De galaxia, & inusitatis c|li phænomenis. Omnibus studiosis astrognosicæ cupidis inprimis utiles. Impensis & sumptibus authoris. Uppsala, Æ. Matthiæ, 1647. 12:o. (26), 610, (3) s. Med träsnittsillustrationer i texten. Samtida pergamentbd med handskrivnen titeltext på ryggen. Pärnarna aningen solkiga och den bakre har några bläckstänk. Bra inlaga som endast har enstaka småfläckar. En liten tryckfärgsplump med obetydlig bokstavsförlust på s. (14). En liten ljus fuktfläck i övre marginalen på s. 61-130. Trycket har inte tagit i övre yttre hörnet på s. 125 och texten är ifylld för hand med bläck i samtiden. På främre pärmens insida dels en utvikbar samtida biblioteketikett, dels Nils Gyldenstolpes namnteckning och tillskriften "Ex donatione illust:mi dni comitis r. drotszti dni mei gratiosissimi hunc librum teneo". Ett extra grav. titelblad saknas. *17500

Collijn 310. Med hyllningsskrifter av J. Loccenius och Bötius Cruzelius. M. E. Gestrinus (1594–1648) anses ha varit en pionjär inom matematiken i Sverige och var professor i Uppsala. Han var även astronom och ägnade från 1620-talets början flera akademiska avhandlingar åt denna vetenskap. *Uranie* är vår första tryckta astronomiska lärobok. Sten Lindroth skriver att "Gestrinus visste sitt ansvar, han var konservativ och behöll jordklotet på dess gamla plats. [...] För Copernicus hyser han den största beundran [...], men tvingas ändå avvisa hans snillrika lära om jordens båda rörelser (den dagliga och den årliga runt solen) som 'absurd' åtminstone i fysisk mening." Pehr Brahe d.y. (1602–80) var riksdrots sedan 1641. Nils Gyldenstolpe (1642–1709) var son till Brahes klient professor i Åbo Michael Wexionius. Han var från 1660-talets början handsekreterare åt Pehr Brahe. Gyldenstolpes bibliotek köptes in av Karl XI till Dorpats universitetsbibliotek. Det återfördes dock senare och införlivades med Kungliga biblioteket.

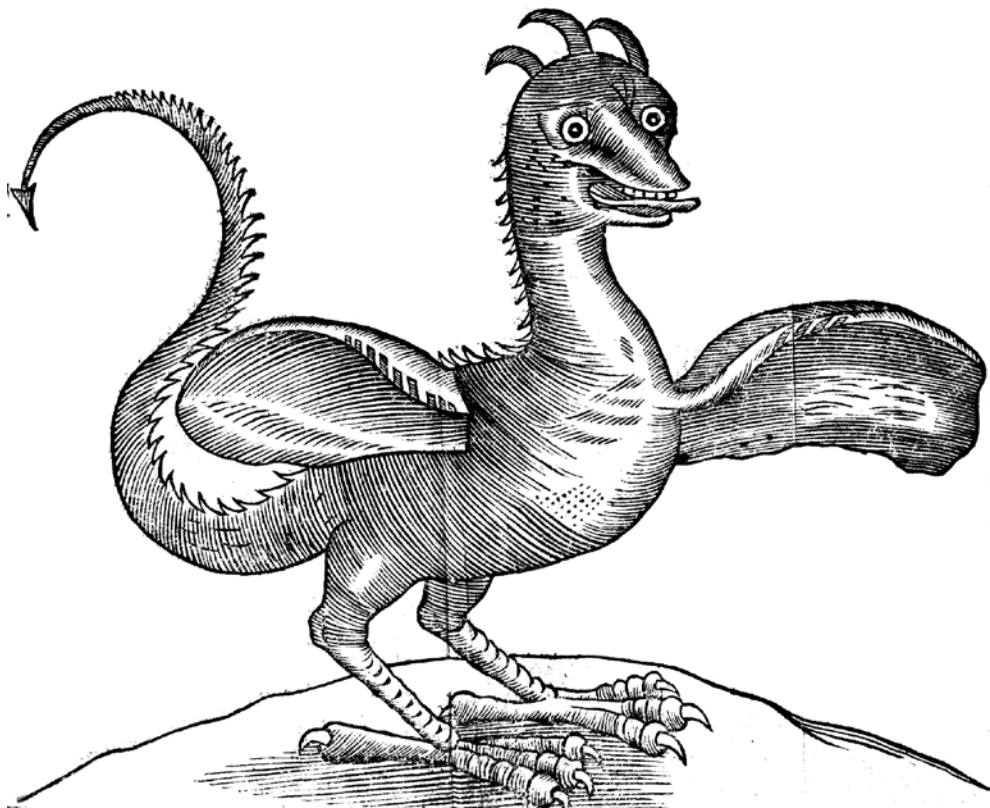
43. GRUBB, C. L. *Penu proverbiale*, thet är: ett ymnigt förråd aff allehanda gamble och nye swenske ordseder och lärespråk. Dels genom länglig observation antecknade/ dels aff latinen och tyskan uthsökte/ och til swenskan lämpade: medh en kort förklaring för the enfaldigas skul: samt widhängde sententier och verilogier; så ock richtige concordantier ordspråken emellan. Ad marginem några skrifftenes rum införde/ som medh ordspråken synes hafwa någon likheet. Wår swenske nation (förmodeligen) til dienst och behag sammanskrifne. Med en ny tilökning i denne nye edition bifogat aff Laur. Törning. Sthlm, N. Wankijff, 1677–(78). 8:o. (30), 914 + 1–95, 95–144, 149–62, (1) s. Titelblad och preliminärblad tryckta i rött och svart. Trevligt hfrbd från slutet av 1700-talet med upphöjda bind, sparsamt guldornerad rygg, benfärgad titeetikett och svagt stänkta snitt. Ryggen lätt flammig. Fläckar på det främre snittet har lämnat en del ytliga spår i yttermarginalen på sina håll. Några bläckstreck på försättsbladet och titelbladet. Fläckar på s. 87–89, 184 och ställvis på s. 408–62, dock i sistnämnda fallet mest i nedre marginalen. En del mindre bläckplumpar i övre hörn på s. 574–75, 624–25, i nedre marginalen på s. 622–23 och i yttermarginalen på s. 862–63.

Gamla lagningar i yttermarginalen på s. 134 och 786. Smärre pappersförtunning med hål och mindre textförlust på s. 259–60. Bihanget med en kraftig rostfläck i yttermarginalen på s. 30–32 och ett hål i yttermarginalen på s. 126. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *6500

Collijn 332 med felaktig kollationering. Första upplagan utkom 1665. Detta exemplar i varianten utan det pikanta tryckfelet på s. 53. Den viktigaste och mest omfattande svenska ordspråkssamlingen i äldre tid. Även om en del av ordspråken och talesätten är Grubbs egna översättningar är samlingen ur ett etnologiskt och mentalitetshistoriskt perspektiv ovärderlig. Samtidigt kan talesätten uppskattas som ögonblicksbilder av ett många gånger bistert 1600-tal: "ny läkiare/ ny kyrckegård".

44. GYLLENHAAL, L. *Insecta Svecica descripta*. I:1–3. Skara, F. J. Leverentz, 1808–13. 8:o. VIII, (4), 572 + XIX, (1), 660 + (4), 730, (2) s. Tre nära samtida hfrbd med sparsamt guldornerade ryggar. Ryggarna blekta och lite torra. Inlagorna oskurna och ouppskurna. Sporadiska fukt- och solkläckar ytterst i råkanterna, framförallt i den nedre marginalen, och på några håll in i texten, t.ex. i del I:2 på s. 16–17. En reva i nedre marginalen på s. 499 i del I och en gammal lagad reva på s. 529 i del I:3, även den i den nedre marginalen. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *6000

En fjärde del (tomus I, pars 4) trycktes i Leipzig först 1827. Arbetet belönades med Vetenskapsakademiens guldmedalj. Om Leonard Gyllenhaal (1752–1840) skriver Björn Dal i *Sveriges zoologiska litteratur*: "att han gick i skolan i Skara och började studera i Uppsala, men fick av ekonomiska skäl söka sig till den militära banan. Sedan han med majors rang gått i pension 1799, levde han lantjunkarens liv och började sitt stora entomologiska arbete. Gyllenhaal lämnade bara ett par bidrag till våra vetenskapliga handlingar och medverkade i Schönherrns arbeten, men koncentrerade sig annars helt på sitt storverk *Insecta Svecica*. [...] Gyllenhaal hade själv bekostat tryckningen hos Leverentz i Skara, och de precis 2000 sidor mäktiga volymerna hade tårt hårt på hans tillgångar. [...] Sammanlagt beskriver Gyllenhaals klassiska verk 2190 svenska arter skalbaggar." Dalman skriver 1828 att "den noggrannhet, hvarmed alla dessa arter öro sinsemellan jemförda, den skarpsinnighet, hvarmed hvar och ens viktigare kännetecken äro uppfattade, och den fullständighet, hvarmed

hvarje form och teckning äro äfven i detaljerna beskrifna, framstår som ett mönster värdigt de svenska entomologernas veteran, och en af de få ännu lefvande lärjungarne af Linné."

45. (HAPPEL, E. W.) *Denna världennes största tänckvärdigheeter* eller dhe så kallade relationes curiosæ i hwilka framstelles och effter förståndet som dhen rätta probeerstenen examineras alle så wäll physicaliske/ som mathematiske och historiske sällsamheeter som äre tillfinnandes på wår synlige himmel/ i hafwet/ så och in under och uppå sielfwa jorden/ dhem til tjenst förswenskat/ som i dhet tyska och andre fremmande språk

oerfahrne. Sthlm, 1682. 8:o. (8), 384, (8) s. & 3 utvikbara plr, varav två graverade och en i träsnitt. Med träsnitt på s. 31, 95, 109, 304 och 311. Samtida hårt nött och mycket solkigt pergamentbd. Frampärmen med ett maskhål och ryggen med långa sprickor och delwis loss. Svag i pärmarnas innerfalsar och pappret loss från frampärmens insida. Delwis ganska solkig och småfläckig. Fläckar på s. 87-88, 137-38, 145-46. Bortrivet nedre hörn på s. 224. Två av planscherna med reva. Med Olof Gabriel Kammarboms och Brita Caisa Stedendahls namnteckningar på de nedklottrade pärmarnas insidor. Saknar 11 plr! *15000

Collijn 361 förtecknar endast två exemplar, varav endast ett komplett. Lundstedt 7. Denna den första illustrerade tidskriften i Sverige gavs ut som ett bihang till *Svenska Mercurius* 1682. Översättning ur *Grösste Denkwürdigkeiten der Welt oder so genannte Relationes curiosae* som utkom veckovis i Hamburg med början 1681. Det tyska originalet fortsatte att utkomma till 1691. Innehållet är en lika kuriös som roande samling av 99 märkvärdiga historier, exempelvis om människor som överlevt utan mat och dryck, om onaturliga frossare, valar och valjakt, japansk harakiri, basilisker och värpande tupper.

46. (HIÄRNE, U.) *Actorum laboratorii Stockholmensis parasceve*. Eller förberedelse til de undersökningar/ som uthi kongl. laboratorio äro genomgångne/ samt underrättelse om de förnämbste grundstycken uthi chymien. Sthlm, M. Laurelio, 1706. 4:o. (2), 60, (2) s. Häftad i ngt fläckigt gammalt gråpappomslag. Omslagsryggen delvis trasig. Titelbladet med en större gammal lagning i det blanka utrymmet till höger om vinjetten, sannolikt efter en bortklippt namnteckning. Genomgående lätt lagerfläckig. Med Joh. Pet. Almgrens delvis överklistrade namnteckning daterad 1785. *10000

Hiärne hade planer att fortlöpande låta publicera de kemiska upptäckter som gjordes i det av honom ledda Laboratorium chymicum på Kungsholmen i Stockholm. *Actorum laboratorii Stockholmensis parasceve* var en förberedande volym som bl.a. beskriver laboratoriet, vetenskapens grunder och terminologi samt presenterar en rad ämnens "chymiske characteres". Arbetet utvidgades i den 1712 på latin publicerade *Acta et tentamina chymica* vilken kom att väcka internationellt intresse. Någon svit av publikationer kom dock aldrig till stånd, först långt efter Hiärnes död lät Wallerius 1753 ur Hiärnes kvarlätningskap publicera åtta kemiska avhandlingar. Johan Peter Almgren var advokatfiskal i Bergskollegium och efterlämnade vid sin död 1830 ett ansenligt bibliotek.

47. HIÄRNE, U. *Actorum chemicorum Holmiensium*, tomus primus. Hoc est, parasceve sive præparatio ad tentamina, in reg. laboratorio Holmiensium peracta, ut et compendiosa manu ductio ad elementa et principia chemica rite investiganda, cum annotationibus Joh. Gotschalk Wallerii. Sthlm, L. Salvius, 1753. 8:o. xviii, (2), 283, (8) s. & 3 grav. plr varav 2 utvikbara. + HIÄRNE, U. *Ten-*

taminum chemicorum in reg. laboratorio Holmiensium peractorum, tomus secundus. Nunc primum in lucem editorum, cum annotationibus Joh. Gotschalk Wallerii. Sthlm, L. Salvius, 1753. 8:o. xi, (1), 194, (10) s. Samtida enkelt gråpappbd med handskriven titeltext. Bakre yttre falsen ytligt sprucken överst. Ryggen ngt solbränd och med några småstänk. Inlagan uppskuren och endast putsad. En del svaga fuktränder i nedre och yttre marginalerna. Ett fint ex. *22000

Bibliotheca Walleriana III 62. Hiärne hade planer att fortlöpande låta publicera de kemiska upptäckter som gjordes i det av honom ledda Laboratorium chymicum på Kungsholmen i Stockholm. Två inledande texter utkom 1706 respektive 1712 men sedan avstannade projektet. Först långt efter Hiärnes död utgav J. G. Wallerius denna samlingsvolym med dels en nytgåva av 1712 års upplaga, dels åtta kemiska avhandlingar ur Hiärnes efterlämnade papper. Dröjsmålet gjorde att Hiärne i sin livstid aldrig fick det internationella rykte som kemist han förtjänat. Planschen som inleder det första arbetet förestäl-

ler den efesiska Diana, den mångbröstade gudinnan – en symbol för naturens överflödande rikedom – som nedtill är innesluten i ett ymighetshorn utsirat med företrädare för djur-, växt- och mineralrikerna. I förgrunden återfinns käril och en putto vid den brinnande elden. "Bara Guds underverk behagar mig, resten föraktar jag", lyder underskriften i svensk översättning. Samma motiv använde Linné på frontespisplansen till *Fauna svecica* (1746).

48. (HJORTBERG, G. F.) *Svenska boskaps-afvelen til sin rätta wård och skötsel* uti helsos och sjukdoms tid, igenom pröfwade medel och nyttige råd, til landtmanna tjenst ihopsamlade af G. F. H. Göteborg, I. Smitt, 1776. 8:o. (16), 536, (29, 1 blank, 9) s. Med träsnittsillustrationer i texten. Ljusbrunt samtida hfrbd med upphöjda bind, sparsamt guldornerad rygg, benvit titeletikett och stänkta snitt. Ryggen ngt blekt. Fin inlaga med några enstaka obetydliga fläckar. Viss pappersförening på s. (13) i början. Fint ex. *5000 Hebbe 1578. En andra upplaga utkom 1799. Innehåller även ett kapitel om potatisplantering och ett tillägg "Ritningar på några machiner" om åtta sidor. Den naturvetenskapligt intresserade Gustaf Fredrik Hjortberg (1724–76) är biograferad av Sten Lindroth, som i honom såg ett fint exempel på den upplyste prästen. Hjortberg deltog som skeppspräst på tre av Ostindiska kompaniets resor 1748–53. Han lämnade reserapporter med inte minst zoologiska rön till Vetenskapsakademien och Linné och blev sedan på Tessins rekommendation kyrkoherde i Halland. Där bedrev han ett mönsterjordbruk och hade en välbesökt medicinsk praktik med koppypning och elektroterapi som specialitet. En hel rad av hans uppsatser publicerades i *Vetenskapsakademiens handlingar* och 1768–69 utkom hans *Wecko-cateches, eller söndags-lust och hwardags-ro* som innehöll både religiösa texter och råd i lanthushållningen.

49. (HOLMÉN, B.) *I. samling af gamla djupsinniga sagor och forn-tidens hemligheter*. Uppsala, J. Edman, 1768. 4:o. 68 s. + (HOLMÉN, B.) *II. samling af curieuse samtal, politiske anecdoter gamla sagor och forn-tidens hemligheter*. Uppsala, J. Edman, 1768. 4:o. 96 s. + (HOLMÉN, B.) *III. samling af politiske anecdoter och forn-tidens hemligheter*. Sthlm, Kongl. tryckeriet, 1769. 4:o. 60 s. Marmorerat pappbd från början av 1800-talet. Rödstänkta snitt. Ryggen obetydligt nött upp- och nedtill. Inlagan lite

lagerfläckig här och var och på några ställen lite snävt skuren i övre marginalen. Någon enstaka marginalnotering och ett par små textförluster i del II på s. 94. En del kuriösa pappersföreningar, bl.a. vad som tycks vara en inpressad daggmask i nedre marginalen på s. 15 i del I. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *4500

Innehållet i första delen utgörs av folksagor och politiska sagor som "Saga om herrgåln" och "Sagan om gröt-fatet", den senare av Anders Odel, medan andra delen utgörs av "Samtal emellan juncker Pehr, mäster Hans, Niels Andersson borgare, och Jon i Berga danneman" och "Berättelse om finska kriget 1742". Tredje delen innehåller t.ex. "Sanne skjähl, documenter och brev" som Gustav Vasa lät skriva och samla för att rättfärdiga det faktum "thet provincierne Skåne, Halland, Lyster och Hween, är e Sweriges crono egenteligen tilhörige."

50. HOLYK, G. *Behmisk klage-gråt* thet är en kort och sanfärdigh berättelse om thet ymkelige the rätta evangeliske christnas tillstånd uthi Behmen uthaff medymkan beskrifwen aff Georgio Holyk the fördrefne lutherske behmers kyrkioheerde. Uppsala, H. Curio, 1672. Liten 8:o. (8) s., A8–D8, E4. Tagen ur band och insatt i ett pappomslag från slutet av 1800-talet med en handskrivnen titel-etikett på främre omslaget. En reva nedtill på det främre omslaget mot ryggen och det bakre med en liten reva i övre kanten. Inlagan genomgående nära skuren och med en del understrykningar i bläck. *7500

Collijn 394–95. Med en tryckt dedikation till Magnus Gabriel De la Gardie och en efterskrift av Johannes Schefferus samt en hyllningsvers av Johannes Columbus. Utom 1673 på tyska med titeln *Blutige Thränen des höchst bedrängten und geängsten Böhmer-landes*.

51. HORTULANUS, H. O. *Räckne-book/ hwar uthinnan the högste och förnämste regler finnas/ som räckningen brukas plägar: medh sina qvatuor speciebus, i heele och brutne taal/ så wäl regula de tri, som andre ther hoos föllianne capitler och sköna regler i sigh sielff/ medh thes explicationer och uthtydningar/ nogsampt förklarade äro. Item finnes om mynt och jordräckning/ wicht/ mått/ och annat mehr/ effter som thet*

nu hoos oss brukeligt är. Såsom ock: tilökt een förklaring och underrättelse om bookhålleriet och thes egenskaper/ huru wijda thet förståndit är/ in debito och credito ifrån memorialen eller inventariumet, journalen och hufwud-boken/ at jämpnföra och sluta. Alla unga personer/ som här til lust hafwa/ mycket nyttigh til theras studiers fortsättiande. Medh flijt öfwersedt/ corriberat och förbättrat. Göteborg, A. Grefwe, 1674. 8:o. A8-K8 (=160) s. Nött, solkigt och fläckigt samtida pergamentbd. Pärmarna bågnade. Insidan av främre pärmen och försättsbladet med en del kludd och en mängd gamla namnteckningar. Nedre hörnet på försättsbladet avrivet. Inlagan visar prov på flitig användning och är genomgående solkigt och småfläckigt samt med en del smärre marginalanteckningar. Titelbladet och några tabellfält är färglagda svagt gult, t.ex. blad H4-H5. *17500

Collijn 401. Engström s. 123. Författaren var regements-skrivare vid Södermanlands regemente och hans räkne-bok utkom 1638, 1646, 1670 och 1674. Arbetet uppvisar stora likheter med Aurelius *Arithmetica* som var den mest använda räkneläran under 1600-talet. Likheten beror sannolikt på att de båda författarna haft gemensamma utländska källor. Hortulanus *Räckne-book* avslutas med en "Underrättelse och förklaring om bookhållerij och thes egenskap." Denna instruktion är en översättning av holländaren Johannes Buinghas år 1627 tryckta arbete *Oprecht fondament ende principaelen inhoudt van het italiens boeckhouden*. Gustaf Kaleen skriver i *Den svenska handelsundervisningens historia* att "Hortulanus torde ha saknat såväl teoretiska kunskaper som praktisk erfarenhet beträffande bokföring, vilket haft till följd, att framställningen i hans översättning [...] blivit oklar samt behäftad med åtskilliga felaktigheter."

52. JACOBI, M. H. *Afhandling om galvanoplastiken*. Öfversättning. Sthlm, L. J. Hjerta, 1841. 8:o. 57 s. & 1 utvikbar litograferad plansch. Häftad i ngt nött brunt tryckt omslag. Några revor i ryggen. Oskuret och ouppskuret ex. *25000

Översatt av J. F. Bahr. Den tyske arkitekten och fysikern Moritz Hermann Jacobi (1801-74) räknas allmänt som uppfinnare av konsten att genom elektrolytisk utfällning av metaller avbilda föremål, en konst han benämnde gal-

vanoplastik. Originalen *Die Galvanoplastik* utkom i St. Petersburg 1840.

53. [Katarina] *Incipit vita sive lege'da cu' miraculis dn'e Katherine sancte memorie filie scte Birgitte de regno Suecie*. [=rubrik]. (Sthlm, Generalstabens litografiska anstalt, 1869.) 4:o. (1 blankt, 47) blad. Med kolorerade initialer. + (KLEMMING. G. E.) *Om Vita b. Catharinae*. [=rubrik]. Sthlm, P. A. Norstedt & söner, 1869. 4:o. 11, (1) s. Ljusbrunt oskinnbd med upphöjda bind och blindpressad pastischdekor på pärmarna. Snitten endast putsade och det övre i huvudsak ouppskuret. Ryggen ngt blekt och lätt nött samt med smärre fläckar. Pärmarna med vertikal fuktrand närmast ryggen. *5500

Bibliographia Klemmingiana s. 19. Jämför Collijn I, s. 53-69. Faksimiltryck i 85 exemplar av biografin över Birgittas dotter Katarina. Originalen trycktes enligt Collijn i Stockholm av Bartholomaeus Ghotan 1487. Originalbandet är komponerat av G. E. Klemming. Det lilla texthäftet är ett särtryck med egen paginering ur Klemmings *Uren antecknares samlingar* s. 92-104.

54. (KELLGREN, J. H.) *Aeneas i Carthago*, lyrisk tragedi i fem acter. I konungens och kongl. husets närvaro, i anledning af hans kongl. höghet kronprinsens döpelse, första gången uppförd den 18 november 1799 af Musikaliska academien i Stockholm. Sthlm, C. Deleen & J. G. Forsgren, 1799. 4:o. (4), 49 s. Trevligt halvpergamentbd med sparsam guldörnering (Hedberg). Rött övre snitt. Inlagan solkigt och med fuktränder. Titelbladet och det avslutande bladet lagade i nedre hörnet. Bläckfläckar på s. 23. Med Cajsa Smiths och B. W. Wohlfarts namnteckningar, den sistnämnda daterad 1828. *2000

Klemming s. 124: upplaga b. En annan upplaga trycktes samma år av J. P. Lindh. "Poësin är af herr Kellgren. Musiken af herr Kraus. Balleterne af herr Terrade." Texten är författad efter Gustav III:s plan, som i sin tur byggde på *Didon* av Le Franc de Pompignan. Pjäsen trycktes först i Kellgrens *Samlade skrifter* 1796. Stycket var ämnat att inviga nya operahuset 1782, men kunde inte uppföras, då aktrisen som skulle spela Dido rymde. Scendekoren till *Aeneas i Carthago* ritades av Desprez.

53.

29.

102.

55. LAGERLÖFF, P. [preses] & NORLIND, D. [respondent]. *Dissertatio de draconibus*. A.a. (Sthlm), N. Wankijff, 1685. Liten 8:o. (4), 44 s. Tagen ur band och med rester av en gammal marmorerad ryggrensa. En bit av nedre marginalen på titelbladet är bortriven. Titelbladet och sista sidan lite solkiga. Småfläckar och en bläcknumrering i övre hörnet på titelsidan. Disputationsdatumet inskrivet för hand och det tryckta "majj" ändrat till "junij" i bläck. Fuktränder i marginalerna fram till s. 8. *4000

Lidén 5. Med en hyllningstext av G. Carlholm. Behandlar drakar, basilisker, lindormar och andra dess släktingar. Aldrovandi, Jonstonius och Kircher tillhör de äberopade källorna.

56. (LEIBNITZ, J. J.) *Göldene Äppfel in silbernen Schalen*. Sthlm, Burchardischen Druckerey/ durch J. J. Genath Fact., (1695). 12:o. Front, (4), 102 s. Nära samtida ngt nött hfrbd med upphöjda bind och stänkta snitt. Eftersättsbladet med ljus fläck. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. Bra ex. *3500

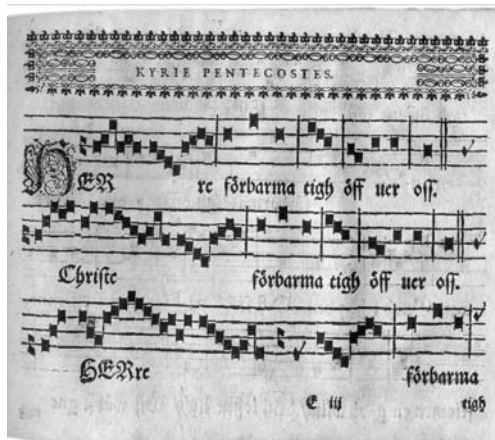

Collijn 510 (med felaktig kollationering). Ählén & Ählén 16.132. VDr7 23:675924G. Boken förbjöds genom kungligt brev den 9 december 1695 då den inte undergått stadgad censur. Leibnitz (1653–1705) var tysk präst och flyttade på grund av läromässiga stridigheter till Stockholm 1694, där han fick tillfälle att predika i Tyska kyrkan. Boken är till största delen utdrag ur Arndts *Sanna kristendom*, och till återstående del citat från Christian Scriver, Joachim Lütke mann m.fl. Bokens titel är hämtad från "Ordspråksboken" 25:11: "Den som i sinom tid talat är såsom gyllne äpplen uti silverskålom." I bokstavsordning är den kristnes nyckelord uppställda, från "Abendmahl" till "Zwey beste Wort, 1. Peccavi. 2 Miserere." Förklaringarna under nyckelorden har en tydligt pietistisk karaktär. "Pånyttfödelse" behandlas under "Neue Geburth" och mer utförligt, försiktigtvis under ordet "Nativitet". Boken "angreps snart av L:s ärkeortodoxe ämbetsbroder Aug. Strauch, som [...] funnit anstötliga ordasätt i hans predikningar. L:s skrift utgör en liten antologi av religiösa, mestadels av en fin mystik präglade iakttagelser av det religiösa livet. Då L återkallade de 'misstänkta ordasätt och villfarande läror' som boken innehöll frikändes han av en biskoplig granskningskommission. L var som predikant högt skattad." (citat ur Em. Linderholms *Sven Rosen och hans insats i frihetstidens radikala pietism*. Uppsala 1911, s. 89. Skriften är senare analyserad av Bengt Wahlström i *Kyrkohistorisk årsskrift* 1954, s. 31 ff.).

57. [Lenngren] (FAVART, C. S.) *Arsène, féerie-comédie* uti fyra acter, öfversatt från fransyskan. Första gången upförd på Drottningholm, uti deras majestäters och det kongl. husets närvaro, på hennes maj:t drottningens namns-dag, den 22 julii 1779. Sthlm, A. J. Nordström, 1779. 4:o. (4), 71 s. Bra halvpergamentbd med sparsamt guldornerad rygg, guldpräglad titeltext på främre pärm och rött övre snitt (Hedberg). En fläck på främre snittet. Inlagan lätt solkig på s. 21 och 32–35. *4500
Klemming s. 113–14. Leijonhufvud & Brithelli s. 109. "Öfversättningen af m:lle Malmstedt", d.v.s. Anna-Maria Lenngren.

58. *Liber cantus*. In quo glorificationes, hoc est: kyrie et venite, nec non: sequentiæ ac antiphonæ, in summis & simplicibus festis, atq; diebus dominicalibus usitatæ, continentur. Additus est etiam cantus ecclesiasticus sive Gregorianus, qui in

solennibus ecclesiae festivitibus, canitur. Item: threnodiae, quibus in funerum deductionibus, utuntur. Uppsala, E. Matzson, 1620. Tvär-4:0. (4) s., B4-Z4, Aa4 (=188 s). Titelbladet, som är tryckt i rött och svart, har ett stiligt tryckt ramverk. Med tryckta musiknoter. Samtida fläckigt pergamentbd. Spår av gamla bläckanteckningar på båda, men mest på bakre pärmens insida. Inre falsar spruckna men häftningen håller ihop. Med en del samtida tillskrifter och bläckkludd på för- och eftersättsblad. En större pappersförlust på ett av eftersättsbladen. Inlagan med en del sporadiska fuktfläckar i nedre marginalen. Med Johannes Arendts namnteckningar och Joh. Henr. Schröders exlibris. Fint stort ex. *25000

Collijn 516. Klemming s. 50. Davidsson nr 14. Med fyra fyrlinjiga notsystem på varje sida och med svenska och latinska sånger. I detta exemplar saknas, som alltid, A-arket. Klemming menar att ett sådant endast existerar i Kungliga bibliotekets exemplar, men att det är osäkert om det överhuvudtaget hör till verket, enligt bokens register finns inget A-ark. Johan Henrik Schröder (1791-1857) var universitetsbibliotekarie och professor i Uppsala samt en framstående boksamlare. Carl Jedvard Bonde förvärvade många poster på bokauktionen efter Schröder.

59. (LILJESTRÅLE, J. W.) *Fidei-commiss til min son Ingemund*. Sthlm, gamla Kongl. tryckeriet, 1772. 4:0. 75, (1) s. Häftad i samtida pappomslag av färgsprakande guldbrokadpapper. Rödstänkta snitt. Ryggen nött och med skador upp- och nedtill. Bra inlaga med några enstaka obetydliga fläckar och äldre diskreta marginalnoteringar. Fint ex. *3000

En utökad och omarbetad upplaga utkom 1797.

60. (LINDSKOG, K. J.) *Ny och fullständig svensk spelbok*, eller grundlig anvisning till alla nu brukliga kortspel, såsom: whist, träkarl, grandissimo, boston, wira, lomber, piquet, ecarté, mariage m.fl. åtskilliga mindre sällskapsspel samt hazard- eller lyckospel äfvensom schack, dam, brädspel och biljard. Göteborg, Ekbohrns officin, 1847. Liten 8:0. (2), VII, (1 blank), 325, (1) s. Grönt tryckt opappbd med sprängda snitt. Ryggen lätt gulnad och med obetydlig fuktfläck. Pärmarnas kanter, hörn och falsar ngt nötta. Bra inlaga som endast har en liten fuktfläck i övre marginalen på s. 31-75 och ett mycket litet brännmärke i nedersta marginalen på s. 313-20. *3500

Utgiven på D. F. Bonniers förlag. Innehåller utförliga regler om hur man bl.a. spelar "stortok", "liten tok", "den gula dvärgen" och "gråpojs".

61. LINNÉ, C. VON. *Berättelse om the inhemska växter, som i brist af säd kunna användas til bröd- och matredning*. Efter hans kongl. maj:ts allernådigste befallning til trycket befordrad af thess Collegio medico. Sthlm, Kongl. tryckeriet, 1757. 4:0. (8) s. Tagen ur band och lätt nött. En liten reva i yttermarginalen på sista bladet. *2000

Soulsby 548. Hebbe 910. Du Rietz 35. Sändes ut till alla församlingar i riket för att läsas upp från predikstolarna i samband med missväxt.

62. LINNÉ, C. VON. *Genera morborum*, in auditorum usum edita. Uppsala, C. E. Steinert, 1763. 8:0. 32, (7) s. Trevligt hfrbd från 1800-talets första hälft med blindpressad och gulddornerad rygg. Stänkta snitt. Inlagan ngt lagerfläckig mot slutet.

Titelbladet med äldre lagningar överst och C. F. Hornstedts namnteckning nederst. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *9000

Bibliotheca Walleriana 5902. Soulsby 2066. Jfr Lidén 103 och Drake s. 74–76 för avhandlingssupplagan som utkom 1759 med Johannes Schröder som respondent. Drake citerar en recension tryckt i *Lärda tidningar* av föreliggande upplaga: "Man kan således finna af hwad angelägenhet hela detta lilla arbetet är, icke allenast för medicinae cultores, utan och för prästerskapet, som härigenom med mera wisshet skulle kunna uppfylla ändamålet med tabell-werket, som är att få weta hwilka sjukdomar äro de gångbaraste och dödeligaste, samt för hwar och en som för en frånwarande medicus, behöfwet att med säkerhet nämna de krämpor, hwarmed han är beswärad." Clas Fredric Hornstedt (1758–1809) föddes på Sveaborg, studerade under Thunberg i Uppsala, deltog i en forskningsresa till Lappland och reste 1783 till Java. Återkommen till Sverige blev han först ansvarig för Vetenskapsakademiens naturaliesamlingar och efter en tid som militärläkare under 1788–90 års krig tillträdde han tjänsten som lektor i medicin och naturalhistoria vid Linköpings gymnasium. Där hade han bl.a. Berzelius som elev innan han flyttade tillbaka till Finland som läkare på Sveaborg.

63. LINNÉ, C. VON. *Museum s:æ r:æ m:tis Ludovicae reginae svecorum, gothorum, vandalarumque &c. &c. &c. in quo animalia rariora, exotica, imprimis insecta & conchilia describuntur & determinantur prodromi instar editum.* Sthlm, L. Salvius, 1764. 8:o. (8), 720, (2), I–II, (1) s. Titelbladet till del I tryckt i rött och svart. Ngt nött samtida hfrbd med upphöjda bind, sparsam blindpressad dekor, ljusbrun titeletikett och stänkta snitt. Ryggen ngt flammig och med ett mindre hål upptill. Pärmhörnen stötta. Spordiska lager- och småfläckar. En del sidor uppskurna. Ett extra Oo-ark medbundet. Med namnteckning "Hedenborg" på titelbladet. *40000

Soulsby 1095a. Linné hade mött försteparet första gången 1744 och dedicerade 1747 sin *Wästgöta-resa* till drottningen. De var enligt Fries Linnés främsta gynnare vid sidan av Tessin. Lindroth skriver i sin lärdomshistoria: "Adolf Fredrik och Lovisa Ulrika anlade i tidstypisk nit kostbara naturaliekabinett [...], och Linné tillkallades för att beskriva de kungliga skatterna. Från 1751 vistades han i sådant uppdrag ofta på Drottningholm och Ulriksdal, där han visste att förvärva majestäternas ynnest; den kräsna Lovisa Ulrika fängslades av hans otvungna ma-

nér. Efter forcerat arbete kunde Linné 1754 publicera sin beskrivning över Adolf Fredriks naturaliekabinett [...]. Med drottningens samling gick det trögare, och först tio år senare utkom ett naket inventarium över dess bestånd av insekter och konkylier [...]. Linné hade fullgjort sin hovtjänst." Under Linnés arbete med katalogiseringen försämrades drottningens ekonomi, vilket resulterade i att det färdiga arbetet inte försågs med de plancher som ursprungligen avsetts. Det fick också till följd att den planerade andra delen av beskrivningen av Adolf Fredriks kabinett återfinns här i slutet av arbetet, men med eget titelblad och separat paginering, dock med löpande arksignering. Titelbladet har titeln: "Museum s:æ r:æ m:tis Adolphi Friderici regissvecorum, gothorum, vandalarumque &c. &c. &c. in quo animalia rariora imprimis & exotica: aves, amphibia, pisces describuntur. Tomi secundum prodromus." I Lovisa Ulrikas naturaliekabinett ingick bl.a. material insamlat av Kalm, Osbeck och Hasselquist under deras resor. Samlingarna delades så småningom upp på en mängd händer. Namnteckningen på titelbladet är möjligen resenären Johan Hedenborgs (1787–1865). Denne var läkare och bland mycket annat en kunnig naturalhistoriker.

64. LINNÉ, C. VON. *Philosophia botanica in qua explicantur fundamenta botanica cum definitionibus partium, exemplis terminorum, observationibus rariorum, adjunctis figuris æneis.* Sthlm, L. L. Grefing, 1751. 8:o. Grav. porträtt, (6), 362 s. & 9 grav. plr. Med två träsnittsillustrationer i texten nummerade som plansch X och XI. Häftad, oskuren och ouppskuren i samtida gråpappomslag. Ryggen blekt och det bakre omslaget solgikt och ytligt nött. Enstaka lätt bruntonade blad och obetydliga lagerfläckar. Ett fint ex. *17500

Soulsby 437. Krok 138. Utgiven av G. Kiesewetter. Porträttet av Linné var uppenbarligen bara bifogat en del av upplagan. *Philosophia botanica*, vars manuskript hade nedtecknats av Pehr Löfling, är en väsentligt omarbetad utvidgning av 1736 års *Fundamenta botanica*. Den är uppställd i 365 paragrafer eller aforismer som sedan utvecklas i förklarande texter. Linné uppställer här regler för en botanisk teori och fortsätter att vidareutveckla sin namngivning av släkter och arter. *Philosophia botanica* innehåller även ett "Horologium floræ", ett blomsterur, d.v.s. en sammanställning av de tidpunkter på dygnet när respektive växt öppnar och sluter sig. Detta avsnitt var tänkt att utvidgas och tryckas separat. Bland de läsare som tog intryck av *Philosophia botanica* märks både Rousseau och Goethe.

*Carolus LINNÆUS, M.D.,
 S^{mo} X. M^o Suecicæ Archimater, Naticæ et Botanici Profes.
 Upsalæ ordin. Horti Academici Prefectus, nec non. Acc.
 Imper. Nat. Curios. Societates 27. Upsal.
 Stockh. Berol. Monsp. et Parisi. Soc.
 Natus 1707. Maji 23. Delin. 1748.*

CAROLI LINNÆI
 ARCHIATR. REG. MEDIC. ET BOTAN. PROFESS. UPSAL.
 ACADEM. IMPERIAL. MONSP. BEROL. FOLIO. UPSAL.
 STOCKH. SOC. ET PARIS. CORRESP.
**PHILOSOPHIA
 BOTANICA**
 IN QVA
 EXPLICANTUR
FUNDAMENTA BOTANICA
 CUM
 DEFINITIONIBUS PARTIUM,
 EXEMPLIS. TERMINORUM,
 OBSERVATIONIBUS RARIORUM,
 ADJECTIS
 FIGURIS ÆNEIS.

CUM PRIVILEGIO.
 STOCKHOLMIE apud GODOFR. KIESELWITTE,
 AMSTELODAMI apud Z. CHATELAIN.
 1751.

65. [Linné] HIORTER, O. P. *Almanach för året, efter vår frälsares Christi födelse, 1743*. Til Upsala horizont [...] tillika med med. professor. herr d:r Linnæi Anmärkningar om inländska växter [...]. Sthlm, H. C. Merckells enkia, (1742). 16:o. (48) s. Titelbladet och kalenderdelen tryckt i rött och svart. + HIORTER, O. P. *Almanach för skott-året, efter vår frälsares Christi födelse, 1744*. Til Stockholms-horizont [...] tillika med med. professor. herr d:r Linnæi Anmärkningar om inländska växter [...]. Sthlm, H. C. Merckells enkia, (1743). 16:o. (48) s. Titelbladet och kalenderdelen tryckt i rött och svart. Häftade. Första arbetet med några smärre bläckmarkeringar i kalenderdelen och en

svag fläck i texten på sista bladet i uppsatsen samt i övre marginalen på sista sidan. Andra arbetet med några svaga lagerfläckar och en minimal trycksvärtefläck på titelsidan. Ovanligt fina och stora ex.

*15000

Soulsby 368 ("wanting") respektive 368a. Allt som utkom av Linnés fint formulerade uppsatserie om de svenska växterna. Tallen behandlas i del ett och början av del två. Granen beskrivs i resten av den andra delen.

66. LOCKE, J. *Johan Lockes oförgräpelige tankar om werldslig regerings rätta ursprung/ gräntsor och ändamål; öfversatte ifrån engelskan af Hans Harmens*. Sthlm, Kongl. tryckeriet, 1726. 8:o. (8), 382, (2) s. Titelsidan tryckt i rött och svart. Sam-

tida ngt nött marmorerat skinnbd med upphöjda bind, röd titeletikett och rödstänkta snitt. Spegeldekorerade pärmsidor med olika infärgade fält och blindpressade fältlinjer samt hörnstämplor. Vitt streck nederst på ryggen. Inlagan genomgående lite småfläckig. Några tråkiga fläckar på s. (5)–(8), 5–8 och 25–26 i texten. Fuktfläckar i övre marginalen på s. 65–78 och i yttermarginalen på s. 343–56. Med Carl Jacob Frösells överkorsade namnteckning och C. Eichhorns exlibris. *4000 Yolton 60. Översättning via David Mazels franska utgåva av den andra av *Two treatises of government* (1690). Harmens företal rör bl.a. svårigheterna att tala om lärda ting på det tröga och ännu outvecklade modersmålet.

67. MAGNUS, O. *Storia d'Oloao Magno arcivescovo d'Uspali*, de' costumi de' popoli settentrionali. Tradotta per m. Remigio Fiorentino. Dove s'ha piena notitia delle genti della Gottia, della Norvegia, della Sueuia, e di quelle che uiuono sotto la Tramontana. Con due tavole. L'una de' capitoli, l'altra delle cose notabili. Con privilegio. Venedig, F. Bindoni, 1561. 8:o. (44), 511 s. Samtida pergamentbd med upphöjda bind och en gammal röd titeletikett av skinn. Rödstänkta snitt. Årtalet "1561" skrivet på ryggen. Bakre falsen med liten spricka nedtill och främre pärmen har några små maskhål. Maskangreppen fortsätter på insidan av pärmmarna. Inlagan med en del smärre solkfläckar, t.ex. på s. 49 och 86. Små fuktränder på sina håll i övre marginalen och några större i yttermarginalen och texten på s. 306–46 och sporadiskt därefter. Ett bortrivet nedre hörn på s. 225. Med ett exlibris från Bibliotheca Sobolewkiana. Bra ex. *9000

Collijn II, s. 290–92. Rudbeck 1104. Warmholtz 1414, noten. Första italienska översättningen och gjord efter Scribonius sammandrag. Collijn anser att översättaren är identisk med dominikanermunken Remigio Nannino eller Nanni Fiorentino, som var en av Venedigs mer betydande predikanter och därtill översättare av flera utländska teologiska och historiska arbeten.

68. MENIUS, J. *En liten tractaat om exorcismo* nemlighan at thet är rett och christeligit/ bruka

exorcismo widh döpselen/ såsom alment och aff ålder i christenhetenne haffuer warit och uthi våra församlingar än nw är plägsed. Iusti Menij förklaring. Förswenskat aff Laur. Upsaliensi. Västerås, O. Olson hel., 1624. 4:o. (35) s. Titelbladet med typografiskt ramverk och en ståtlig träsnittsvinjett. Nött enkelt hfrbd från mitten av 1800-talet. Inlagan med enstaka lager- och småfläckar samt genomgående fuktränder. Sista sidan har bläckfläckar och en gammal lagning. Stort ex. med delvis bevarade råkanter och två ouppskurna blad. Med Joh. Henr. Schröders respektive Ericsbergsbibliotekets exlibris. *4500

Collijn 1600-talet 604–05. Bibliotheca Rudbeckiana 116. Första svenska upplagan trycktes i Stockholm av Amund Laurentzson 1562 och var översatt Laurentius Petri. Förordet i denna upplaga är undertecknat av utgivaren Johannes Rudbeckius.

69. [Murbeck] *Några små traktater til enfaldigas hjelpreda* under deras wägledande, ifrån det usla jordiska, til det sälla himmelska. För detta på svenska språket tryckte i Revel, men nu å nyo medelst några wälmentas bekostnad upplagde. Sthlm, Nyström och Stolpe, 1760. 8:o. (12), 127, 124–384 s. Titelsidan tryckt i rött och svart. Trevligt samtida stänkdecorerat skinnbd med upphöjda bind, rikt guldornerad rygg och röd titeletikett i marokäng med texten: "Wägled: ifrå jorden". Sprängda snitt. Ryggen lite nött och med en del ytliga sprickor. Ren inlaga som på sina håll delvis är ouppskuren. Liten reva i övre marginalen på s. 279–81. "Riks-archivum" guldpräglat på främre pärm och enligt anteckning utbytt mot ett annat exemplar till Kungliga biblioteket 1874 samt med detta biblioteks duplettsmarkering i blyerts. Med G. H. Stråles och Ericsbergs bibliotekets exlibris. *5000

Utgavs av Peter Murbeck som även skrivet förordet. Författarna var bl.a. A. H. Francke och A. W. Böhme. Dessa pietistiska traktater hade på 1720-talet tryckts på svenska i Revel, då de inte fått tryckningstillstånd i Sverige. Murbeck omarbetade dem för att de skulle passera genom den teologiska censuren.

70. MUSSCHENBROEK, P. VAN. *Inledning til naturkunnigheten*, den academiska ungdomen til tjenst, sammanskrefwen. Och nu på swenska öfwersatt, samt med autorens egna tilsatser förökt. Jemte bifogade anmärkningar, af herr S. Klingenstierna. Sthlm, L. L. Grefing, 1747. 8:o. (12), 610, (18), 1-8 s. & 25 utvikbara grav. plr och 1 utvikbar grav. karta. Några illustrationer i texten. Ngt nött stänkdekorerat samtida skinnbd med upphöjda bind, rikt guldornerad rygg, ljusbrun titeletikett och stänka snitt. Ryggen blekt och med ytliga sprickor. Ryggskinnnet naggat nedtill och på ett av binden tittar bindgarnet fram. Bakre pärmerna med några repor. Bra inlaga med sporadiska småfläckar och råkanter. Enstaka samtida understrykningar och marginalanteckningar, även på eftersättsbladet. En krossad insekt på s. 445. Bra ex. *6000

Översatt av J. Apelblad, P. Tidén och P. Lehnberg. Innehåller även kompletteringar av författaren gjorda direkt för denna översättning. Den sista pagineringsföljden är bokreklam från Kiesewetter. Lindroth menar att det allra största värdet ligger i Klingenstiernas självständigt hållna anmärkningar.

71. (NETTELBLADT, F.) *Engelbrekt Engelbrektson*. Tragedi i fem akter. Svenskt original. Sthlm, F. B. Nestius, 1820. 8:o. (6), 66 s. Fint halvpergamentbd från slutet av 1800-talet med sparsamt guldornerad rygg, guldpräglad titeltext på främre pärm och rött övre snitt (Hedberg). Pärmarna lätt bågnade. Bra inlaga som på sina ställen är snävt skuren i yttermarginalen och med bokstavsförkluster på s. 60. En gammal lagning i nedre marginalen på s. 53. *4000

Klemming s. 215. "Ytterst sällsynt" då en nedgörande recension i *Journalen* fick författaren att bränna upplagan. Utspelar sig i huvudsak på Örebro slott.

72. (NORDENCRANTZ), A. BACHMANSON. *Arcana oeconomiae et commercii*, eller handelens och hushållnings-wärkets hemligheter. Undersökte och på det möjligaste sätt utforskade/ pröfwade och ändteligen framstälte uti åtskilliga capitel

och materier. Dem til tjenst, som en rätt och grundelig kundskap åstunda, intet allenast om hwad hörer til ett borgerligt och landtmanna wäsandes befrämjande/ utan ock deras stora egenskaper och underbara wärkan/ igenom en rätt och ordentelig drift/ och anställning af landsens bruk/ manufacturer, fiskerier/ handel och siöfart/ med goda civile stadgars och förordningars eller regeringssäts tilhielp/ at giöra ett rike eller regements-kropp i gemen stor och mächtig/ så wäl som undersåtarena i synnerhet konstige och allmänt kunnige i allehanda nyttige och nöjsamma wettenskaper/ samt wälmående/ til den stora skaparens pris och ähra/ och egen lycksalighet. I. Sthlm, J. L. Horrn, 1730. Folio. (30), 176, 173-362, (4) s. Samtida ngt nött stänkdekorerat skinnbd med upphöjda bind, rikt guldornerad men helt oxiderad ryggdekor och röd titeletikett. Röda snitt. Ryggen ngt torr och med litet nagg överst. Någon enstaka fläck, t.ex. på s. 110-11. Liten signatur på titelbladet. *9000

Allt som utkom. Innehåller bl.a. ett fylligt kapitel om "sill- och tårsk-fiskerierne/ så wäl i de norre/ som wästre sjöarne", där bl.a. ett memorial av Jonas Alströmer ingår, och ett annat kapitel om valfisket vid Grönland och Spetsbergen. Det är författarens viktigaste ekonomiska arbete och kallas av Lindroth för "en merkantilistisk-mönsterpredikan".

73. *Nova mirabilia*, eller nya tijdender uthur then påfweske skiärs-elden/ uptäckte/ och genom trycket medhdelte aff Theophilo Antipapio Paarfötte ordens år 1673. U.o., u.å. Liten 8:o. (16) s. Häftad i senare omslag med handskrivna titeletikett på framsidan. Solkig inlaga. Obetydligt håll i sista bladet. *9000

Collijn 19 nämner fyra olika upplagor och dessutom en med avvikande titel. Författarnamnet är en pseudonym. Det tyska originalet *Nova mirabilia oder neue Zeitung aus dem Fegefeuer* [...] durch Theophilum Antipapium utkom 1668. Texten, som är ett angrepp på katolicismen, påven, jesuiterna och motreformationen, är utformad som en syn i vilken författarjaget ser påven och hans anhang sitta och svettas i skärselden. Översättningen förmodas vara gjord av E. Tilas.

74. *Octroy eller privilegium* som then stormechtigste högborne furste och herre/ herr Gustaff Adolph/ Sveriges Göthes och Wendes konung/ storfurste til Finland/ hertigh uthi Estland och Carelen/ herre uthöfwer Ingermanland/ etc. thet swenske nyys uprättadhe Söder compagniet nådigt hafwer gifwit och bebreffwat. Sthlm, I. Meurer, 1626. 4:o. (16) s. Häftad och nött med fragment av gammal ryggremsa. Lös i häftningen och med några småfläckar samt revor. En del vikta hörn. Hänvisning i bläck till Warmholtz upptill på titelbladet och svag oläslig samtida namnteckning nedtill. *30000

Collijn 908. Sabin 98202. Warmholtz 7628 för den tyska översättningen. Daterad Stockholms slott den 14 juni 1626 och undertecknad av Gustav II Adolf. Efter utkast av Willem Usselinx. Den holländske köpmannen och ekonomiske skriftställaren Usselinx (1567-1647) förvärvade som ung ingående kunskaper om handels- och kolonisationsmöjligheter i Amerika. Han drev en omfattande och mycket framgångsrik kampanj för att i första hand hans hemland, och senare även Danmark och Sverige, skulle utvidga sin handel mot Amerika. Sedan han 1623 utmanövrerats från det holländska västindiska kompani han själv varit med om att starta, riktade han sin propagandaverksamhet mot Östersjöländerna. Usselinx idéer fick snabbt framgång i Sverige och Gustav II Adolf lät grunda ett västindiskt kompani redan 1626. Finansieringen av kompaniet gick dock trögt och Usselinx försökte ihärdigt finna finansörer utomlands, framförallt i Tyskland.

75. (ORRELIUS, M.) *Historia animalium*, eller beskrifning öfwer diur riket. Sthlm, J. Merckell, 1750-(51). 4:o. (832) s. Med träsnittsillustrationer i texten. Samtida ganska nött hfrbd med upphöjda bind och brun titeletikett. Stänkta snitt. Delvis ngt lager- och småfläckig. Diskreta lagningar på baksidan av titelbladet och reva i innermarginalen i veckoark I. Stor fuktrand på ett av bladen i ark VII. Fuktfläckar även i ark XV. Bortrivet nedre hörn på ett av bladen i vardera ark XX, LXIV och CIV. Lagning i marginalen på två blad i ark XXII. Med Abraham Abrahamsson Hülphers namnteckning daterad 1770 och J. Vindician Tranérs namnteckning. Bra ex.*35000

Varianten med teradigt impressum. Utgavs i 104 veckoark om 8 onummerade sidor vardera och illustrerad med sammanlagt 50 djuravbildningar, eventuellt skurna av Orrelius själv. *Historia animalium* brukar framhållas som Sveriges första zoologiska handbok och källor var bl.a. Plinius, Aristoteles och Olaus Magnus, men även mera samtida auktoriteter som Linné. Beskrivningen över djurriket är begränsad till däggdjuren och har, som Gunnar Broberg visat i en artikel i *Svenska Linnésällskapets årskrift* 1968-69, ofta John Jonstons *Historiae naturalis* som förlaga vad gäller illustrationerna. Antalet beskrivna arter är i *Historia animalium* färre än i den av Orrelius år 1776 utgivna *Inledning til djur-känningen*, men beskrivningarna är utförligare i föreliggande arbete. Herrnhutaren Magnus Orrelius (1717-94) var verksam som skriftställare, översättare och träsnidare och är ett fint exempel på hur

XI.

Silfråfen, Gulo.

1700-talets lärda förenade vetenskapliga ambitioner med en varm religiositet. Handelsmannen i Västerås Abraham Abrahamsson Hülphers (1734-98) var en av de flitigaste och mest betydelsefulla topografiska författarna i Sverige under 1700-talet samt Västerås ledande tillfällighetspoet under århundradets andra hälft. De delar av hans stora bibliotek som inte skänktes till Västerås stiftsbibliotek såldes på auktion i Uppsala 1805. Östgöten Johan Tranér (1770-1835) föddes på Vindicians dag och la sig senare till med detta namn. Han påbörjade sina studier i Uppsala 1793, utnämndes till docent 1802 och fick professorstitel 1815 samt blev kyrkoherde i Söderköping 1825. I de klassiska språken var han sin tids främsta lärare och översättare. Hans böcker såldes på auktion i Uppsala 1838.

76. (ORTMAN, E. A.) *Nya Sverige i Södra Amerika jemte beskrifning om "British" Guiana*. Sammandrag af Humboldts, Hancocks, Schomburgks m.fl:s arbeten. Sthlm, S. Rumstedt, 1841. 8:o. (2), 48, (1) s. Häftad i omslag med handskriften titeletikett. En reva upptill på ryggen. Det fläckiga tryckta omslaget medhäftat. Inlagan uppskuren och ställvis lagerfläckig. *3500

Setterwall 6298. Inleds med en brevväxling mellan John Hancock och E. A. Ortman i vilken Sverige eventuella anspråk på ett område i Guyana dryftas. Hancock står i begrepp att utge en skrift om Guyana och vill höra sig för om vad Ortman känner till om den trakt som av vissa kolonister på plats kallades "New Sweden". Ortman spekulerar i om en tidig svensk koloni funnits i området vars inbyggare så småningom sammansmält med den större holländska kolonin. Skriften innehåller i övrigt en mängd information om Guyana, dess historia, natur och ekonomiska förutsättningar.

77. OXENSTIERNA, G. *Rectoratus Ubsaliensis*. Sthlm, H. Käyser, 1636. 4:o. (4), 116, (19) s. Titelbladet med typografiskt ramverk och Oxenstiernas vapen i träsnitt. Marmorerat pappbd från 1800-talets första hälft. Genomgående fuktfläckig och tämligen solkig i början. Gamla lagningar på s. (3), 3 och 6–7, den sista med viss textförlust. Titelbladet med handskriften dedikation till Andreas I. Bornaeus. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *9000

Collijn 670 och 947. Warmholtz 9183. Innehåller utom orationer, program etc. också tre föreläsningsförteckningar för perioden 1634–35, vilka tycks vara de äldsta tryckta från Uppsala universitet. Gabriel Gabrielsson Oxenstierna (1618–47) var rektor 1634. Andreas Jönsson Bornaeus (–1657) var huspredikant till Beata Oxenstierna på Herresäter i Östergötland från 1629, krigspräst i Stettin 1637 och kyrkoherde i Grebo från 1647. Beata Oxenstierna (1591–1652) var kusin med Gabriel Oxenstiernas far och hovmästarinna hos drottning Kristina 1639–47 efter att som ung varit kammarjungfru hos drottningens mamma. Beata, som i samtiden fick höga vitsord för sin tid vid hovet, gifte sig 1613 med Erik Ulfsparré (1577–1631).

78. (PAYKULL, G. VON) *Ordens vurmen*, comedie i tre acter. Första gången uppförd på nya svenska theatern i Stockholm den 5 februari 1785. Sthlm, Kongl. tryckeriet, 1785. 4:o. (6), 65, (1) s. Trevligt

halvpergamentbd med sparsam guldornering (Hedberg). Övre rött snitt. Någon småfläck, t.ex. en stearinfläck på s. 7. Det lätt solkiga titelbladet med en lagad reva och förstärkt på baksidan i inre marginalen. *2500

Klemming s. 134. Åhlén & Åhlén 17.294a. Med tryckt versifierad dedikation till Gustaf (Mauritz) Armfelt. Stycket blev trots uppgiften på titelbladet inte uppfört, utan anmäldes till Stockholms konsistorium, och blev anledning till införandet av teatercensur i maj 1785.

79. PAYKULL, G. VON. *Samlade svenska skrifter*. Första bandet. Uppsala, Stenhammar och Palmblad, 1814. 8:o. (8), 184 s. Fint samtida hfrbd med rikt guldornerad rygg, titeletikett av glättad papp, rund nummerskyt och stänkta snitt. Ryggen lite blekt och med några småfläckar. En reva i yttermarginalen på s. 13 och ett mindre hål i övre marginalen på s. 19. Några solkiga råkanter, t.ex. på s. 28. Med en notering på försättsbladet att boken givits av författaren till H. A. von Strokirch. Med Carl Jedvard Bondes exlibris. *2750

Allt som utkom. P. A. Sondén skriver om arbetet i ett tillägg till Hammarskölds *Svenska vitterheten*: "Kommo aldrig i bokhandeln, utan utdelades af förf. till vänner och bekanta. Upplagan lærer blott varit 100 exemplar. Andra bandet, som skulle innehålla hans tragedier, blef aldrig utgifvet." Denna del innehåller bl.a. Paykulls översättningar av Anakreon, Sapho, Bion och Moschos samt hans *Tal, om djur-känedomens historia i Sverige före Linnés tid* (1796). Gustaf von Paykull (1757–1826) var förutom poet även en betydande entomolog och samlare. Om Paykulls litterära förmåga lär Leopold en gång ha yttrat: "Du är en af de första ibland Sveriges medelmåttiga poeter."

80. PORÉE, C. *Om theatern är, eller kan vara, en dygde-schola föreställt uti en oration*, hållen i Paris, åhr 1733, af Carolo Porée ifrån latinerna på svenska öfversatt, 1738, af A. M. S. Sthlm, B. G. Schneiders enkia, 1738. 4:o. (2), 52 s. Häftad i samtida vackert marmorerat pappersomslag med bortnött rygg. Några smärre bläcknumreringar på främre omslagets fram och baksida och på den första respektive sista sidan. Ngt lagerfläckig på sina håll, mest i början och på slutet. Sista två bladen delvis loss. *2800

Bakom översättarens initialer på titelbladet döljer sig Abraham M. Sahlstedt.

81. QUENSEL, C. *Utkast till elefantens naturalhistoria*. Med tvenne i koppar graverade tabeller, ritade och tillika med texten utgifne af J. W. Palmstruch. Sthlm, C. Delén, 1804. 8:o. 31 s. & 2 grav. plr, varav den ena handkolorerad. Häftad i tryckt rosatonat omslag. Omslagsryggen lite trasig. Bra ex. *12000

Med anledning av att man i allmänhet hade felaktiga föreställningar om elefanten, författade Quensel denna skrift i samband med att den första elefanten besökte Sverige. Den kom med båt från Åbo till Stockholm 1804 och hörde till Gautiers och Agazzis menageri, som utöver elefanten förevisade en babian och "flere sorter vackra djur och foglar". I nästan två år stannade menageriet i Stockholm, med dagliga visningar i de särskilt uppförda barackerna på Brunkebergstorg. Klimatet var hårt för de exotiska djuren och elefanten led av kölden "ehuru rummet, der han med en kedja och rem om foten, förvaras, eldas och hålles varmt. Af det tvungna lefnadssättet under resan, stillaständet, klimatet och andra omständigheter, är han styf i lederna, har tvungen ställning och hvilat mest på remmar, som gå under buken och äro fästade upp i väggarna på sidorna om djuret". Elefanten kunde ändå utföra några konster, hälsa genom att falla på knä, bära ett brinnande ljus, dra korken ur en butelj samt därefter konsumera innehållet. I november 1804 inställdes visningarna, eftersom djuret efter flera månaders vaka hade fallit i sömn. Planscherna tecknade av Palmstruch och graverade av C. W. Venus. Det tryckta omslaget har den

utökade titeln "samt något till upplysning om det länge sedan utdöda mammut- eller behemotdjuret." På bakre omslag återfinns en liten pryddig typografisk vinjett med en elefant i centrum.

82. RAWERT, O. J. *Konungariket Sveriges industriella tillstånd år 1847*. Öfversättning. Sthlm, P. A. Norstedt & söner, 1849. 8:o. (6), 304 s. Med enstaka illustrationer i texten. Häftad och oskuren i samtida tryckt omslag. Den lite solbrända ryggen har några revor upptill. Bra inlaga med endast några sporadiska lager- och småfläckar. Några viktiga hörn mot slutet. Bra ex. *3500

Setterwall 6586. Det danska originalet utkom 1848 av denna ovanliga översikt av Sverige i industrialismens barndom.

83. RETZIUS, A. J. *Inledning til djur-riket*, efter herr archiatern och riddaren Carl von Linnés lärogrunder. Sthlm, C. Stolpe, 1772. 8:o. (16), 234, (37) s. & 4 utvikbara grav. plr. Häftad i samtida gråpappomslag med en fint påklistrad nära samtida gråmarmorerad rygg i glättat papper med svart dekor och grå titeletikett. Fin inlaga med enbart smärre sotfläckar och ett litet hål i yttermarginalen på s. 81 samt en fläck i texten på s. 144. Med C. Eichhorns exlibris och dennes noteringar på insidan av främre pärmen. Trevligt och stort ex. på skrivpapper. *7000

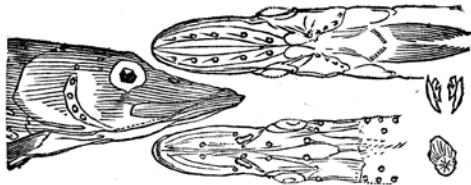

Soulsby 3596 respektive 1223. Planscherna är graverade av Olof Årre. Titelbladets baksida med en tryckt rekommendationsskrivelse av Linné själv, som med "hjärtans nöje" genomläst boken. *Inledning til djur-riket* är tänkt för skolbruk och Retzius försökte införa "stadgade ordasätt", en svensk terminologi. Han satte svenska namn på djurens alla delar, och indelar t.ex. fåglarnas fötter i spatser-, gång-, sim-, klif-, vad- och utklypte fötter. Fyra detaljerade planscher visar på alla dessa karaktärer avseende olika djurgrupper. Anders Jahan Retzius (1742-1821) läste som ung vid Lunds universitet, försörjde sig därefter en tid som apotekare, men återvände till Lunds universitet först som botanisk demonstrator och senare som professor i naturalhistoria med fortsatt ansvar för den botaniska trädgården. Från 1782 var han också ledamot av Vetenskapsakademien.

84. RINMAN, S. *Försök till järnens historia, med tillämpning för slögder och handtverk*. I-II. Sthlm, P. Hesselberg, 1782. 4:o. Grav. titelblad, (8), 13-45, 48-62, 1-471 s. & 1 grav. plansch + grav. titelblad, (2), 473-1083, (1) s. & 1 grav. plansch. Två vackra men ngt nötta samtida marmorerade skinnbd med upphöjda bind, rikt guldornerade ryggar och röda titeletiketter i marokäng. Röda snitt. Skinnet på kapitälet till del II bortnött. *6000

Warmholtz 1050: "af et ypperligt värde." En tysk översättning utkom 1785. Marie Nisser påpekar i "Svenskt biografiskt lexikon" att "med historia avsåg inte R en historisk framställning utan en konkret och deskriptiv skildring av järnet. Verket hade således ett praktiskt syfte. R går igenom järnets karakteristiska egenskaper, hur dessa kunde påverkas av tekniken och hur kunskapen härom kunde tillämpas vid bearbetning."

85. ROBERG, L. [preses] & GERINGIUS, J. G. [respondent]. *Dissertatio medico-physica de piscibus*. A.a. Uppsala, literis Wernerianis, (1727). 4:o. (4), 26, (4) s. & 1 grav. plansch. Med flera träsnittsillustrationer i texten. Tagen ur band. Numrering överst i yttre hörnet på titelbladet. Bra ex. *4500
Lidén 21. Lundberg s. 32. Innehåller beskrivningar av nio fiskarter.

86. SAHLSTEDT, A. M. *Dictionarium pseudo-svecanum*, det är ord-lista på främmande i svenska språket förekommande ord. Västerås, J. L. Horn, 1769. 8:o. 85, (3) s. Tagen ur band. Inlagan delvis med bevarade råkanter i yttermarginalen. Ngt lagerfläckig och med samtida handskrivna paginering i övre hörnet. Titelbladet med samtida stpl: "IR". *2500

Företalet daterat i Stockholm den 2 mars 1768. Från "abalienera" till "zele". Innehåller i huvudsak de låneord som Sahlstedt ansåg "kunna alldeles umbäras" i det svenska språket. De avslutande tre sidorna är en bokkatalog från Horrn.

87. (SCHANTZ, C. L. VON) *Matrikel öfwer Sveriges rikets ridderskap och adel*. Sthlm, J. H. Werner, 1731. 8:o. (4), 120, 1-44 s. Trevligt samtida hfrbd med upphöjda bind, sparsamt guldornerad rygg, ljusbrun titeletikett och rödstänkta snitt. Pärm-sidorna ngt nötta. Interfolierad och med en del gamla anteckningar både på dessa och i den tryckta texten. Smärre fläckar på s. 44-45. En kraftig rostfläck på s. 85. Sista bladet i den andra pagineringsföljden med en gammal lagning upptill i yttermarginalen. Med Ericssbergsbibliotekets exlibris. *2500

Warmholtz 6967. Ågren 1383, noten. Matrikeln förtecknar de adliga släkter som introducerats t.o.m. 1727. Den andra pagineringsföljden består av ett register.

88. (SCHMIDT, J. A.) *Stads-nöjet*. I-II. Sthlm, L. Wennberg, 1775. 8:o. 129, (1) + (2), 127, (1) s. Häftad i samtida gräpappomslag med handskrivna titeletikett och rödstänkta snitt. Ryggen blekt. Inlagan genomgående solkig och med några tråkiga fläckar, t.ex. i del I på s. 21 och 123 och i del II på s. 62. Några små hål på s. 21 i del I och på s. 3 i del II. En rostfläck på s. 101-04 i del II. Lite snävt skuren i nedre marginalen mot slutet i del I. Med liten stpl "E: Ssm." på s. 3 och Ericssbergs bibliotekets exlibris. *3000

De grav. titelvinjetterna saknas i detta exemplar. En författare i Marmontels anda under den gustavianska tiden var bokhållaren i Stockholms stads politie-kollegium, sedermera rådmannen i Stockholm Johan Albrecht Schmidt (1734-1806). Han hade redan 1766 utgivit samlingarna *Vinter-nöjen* och *Sommar-nöjen*, vilka bestod av översättningar från Marmontel, madame Uncy och andra 'conte'-författare. Schmidt diktade också en slags ramberättelse, som förenade de olika historierna. Samlingarna blev populära och recensionerna välvilliga både i *Lärda tidningar* och i Gjörwells *Svenska magazin*. Uppmuntrad av dessa framgångar, försökte sig Schmidt även som originalförfattare, och han gav under 1772-73 ut fyra delar av *Landt-nöjet*, där han i ganska stor utsträckning med-

delade självständiga försök. Efter utgivningen av *Landt-nöjet* återupptog inte Schmidt sin verksamhet som författare av svenska originalberättelser. Visserligen utgav han *Stads-nöjet* i två delar 1775, men innehållet utgörs endast av översättningar av fabler och betraktelser, som "Elefanten och silkesmasken" och "Betraktelse öfwer skådespel m.m.". Dock fortsatte han ramberättelsen: ett sällskap samlas i staden för att underhålla varandra med berättelser och några avbrott som markeras med operabesök. Schmidt inför ett par nya personer, ett gammaldags par, som prisar svunna tider, då kvinnorna vilade sig från spinnrocken med att läsa *Qvinnospegeln* och *Guds värk och hvila*. Till slut låter författaren nästan alla de närvarande eklatera sina förlovningar och berättelsen mynnar ut i ett perspektiv mot "en hel hop bröllop", som det heter på slutet. Längst ned på sista sidan kungör författaren att "dessa nöjen, som varit ämnade, at än vidare fortsättas, warda, i anseende til en emot kostnaden ganska otillräckelig afsättning, härmed slutade". Schmidt återkom dock med tiden med nya litterära projekt.

89. SCHRÖDER, J. H. *Histoire de la Société royale des sciences d'Upsal*. Uppsala, Leffler et Sebell, 1846. Stor 4:o. (2), xxviii s. Tunt samtida rött saffianryggbd med guldlinjerad rygg och övre guldsnitt. Guldräglade smala linjer på de mönsterpressade röda pärmsidorna. Vita mönsterpressade för- och eftersättsblad. Ryggen obetydligt skrapad och pärmarna ngt bågnade. Ben inlaga. Med J. H. Schröders exlibris. Stort ex. *3000

Setterwall 667I. Särtryck ur Vetenskapssocieteten *Nova acta* XIII som utkom 1847. Översatt från det svenska originalet från 1845 *Kongl. vetenskapssocieteten i Upsala. Dess stiftelse, utbildning och verksamhet*. Detta är författarens eget exemplar!

90. (SCHRÖDERHEIM, E.) *Cambios seger öfver Lotto*. Upförd uppå Järfva den 29 julii 1786. (Sthlm, Elmén & Granberg, 1850). 8:o. (16) s. + (SCHRÖDERHEIM, E.) *Gustava Gök*. Lustig tragedie i tre acter. (Sthlm, Elmén & Granberg, 1850). 8:o. (43) s. + (SCHRÖDERHEIM, E.) *Theser under inventors beklagansvärda frånvaro*, pröfvade uti Campio-collegio Olofsmässodagen d. 29 julii 1787. Uppsala, J. Edman, (1787). 8:o. 13, (3 blanka) s. Mörkgrönt hfrbd från mitten av 1800-talet med upphöjda bind, guldornerad rygg och marmorerade snitt. Försättsbladet med äldre an-

teckningar om historien runt Campio-skrifterna. Inlagan obetydligt lagerfläckig i början och det sista arbetet bitvis lite solkigt och med en del vikmärken. Ur Ludvig Manderströms bibliotek och med Ericssbergsbibliotekets exlibris. *15000

Bibliographia Klemmingiana s. 3-4 respektive Klemming s. 138 för de två första arbetena som är utgivna av G. E. Klemming. De är parodier på Kellgrens och Gustav III:s *Gustaf Wasa*. Det första arbetet trycktes enbart i 10 exemplar och det andra i 18. En annan variant av *Cambios seger*, dock med stavningen *Campios seger*, utkom i 15 exemplar efter en "bättre handskrift". *Theser under inventors beklagansvärda frånvaro* är ett skämt med notarien Olof Malmgren, Campiospelets uppgivne konstruktör. Klemming skriver i *Ur en antecknares samlingar*: "Till kuriositeterna i litteraturen höra onekligen Elis Schröderheims Campio-skrifter, hvilka, såsom skrifna för en liten krets af umgänges-vänner, äro mycket sällsynta." Detta samlingsband köptes in till Ericssberg på Manderströms auktion 1874 för 64 kr.

91. (SEFSTRÖM, E.) *Svenska samlingar*. I-VI. Västerås, J. L. Horn, 1763-66. 8:o. Samlingstitelblad + 46, (2) s. & 1 utvikbar tryckt tabell + 64 + 86, (2) + 89-182, (2) + 185-286, (2) + 289-355, (13) s. & 2 utvikbara tryckta tabeller. Samtida ngt nött hfrbd med upphöjda bind, svagt infärgat titelfält och stänkta snitt. Ryggen ganska torr. Främre pärmen har ett litet hack nedtill. Insidan av främre pärmen med en rad gamla numreringar. Bra inlaga med obetydliga lagerfläckar. *7500

Schreber 329. Du Reitz 40. Hesse 438, 1459 och 1559-64. Samlingstitelbladet med årtalet 1766. Alla stycken för ovanlighets skull i första upplagan. Med mycket intressant innehåll rörande bl.a. naturalhistoria, hushållning och topografi. Bland uppsatserna märks "oeconomiske anmärkningar öfwer Wäster-Norrlands eller Gefle höfdingedöme", "kort beskrifning på de djur, som herr architect. och riddaren von Linnee [sic!] hafver uti kongl. academiens i Upsala botaniska trädgård", "kort oeconomisk beskrifning öfwer Skaraborgs län", "om de uti Sverige warande fyr- och kjännings-båkar", "Österbotns kråfter" och "om silfwer-tilwårkningen". Jakt diskuteras på s. 23-27 i del III. Eric Sefström (1736-1812) var borgmästare i Halmstad 1781-1809 och "skrev utförligt 'Om fiskar' i sitt arbete 'Swenska samlingar', fiskarna återfinns i styckena 3-5 publicerade 1764-65. Han hade läst Forsius manuskript och hävdade mot Linné att fiskarna hade hörsel" enligt Björn Dal.

92. (SESSA, K. B. A.) *Spekulanterne, eller: Hobense nix zu schachern?* Fars i en akt. Öfversättning efter tredje original-upplagan af Unser Verkehr. Sthlm, A. Gadelius, 1817. 8:o. Handkolorerad grav. front, (2), 48 s. Trevligt halvpergamentbd från sent 1800-tal med sparsamt guldornerad rygg, guldpräglad titeltext på främre pärmen och rött övre snitt (Hedberg). Sporadiska råkanter. Frontespisplanschen vikt i yttermarginalen. Obetydligt lagerfläckig inlaga. En gammal lagning i yttermarginalen med smärre textförluster på s. 15. *2500

Klemming s. 210. Scenen är i Tyskland. Huvudperson är den rike juden Polckwitzer. De judiska personerna talar genomgående påhittad "jiddisch-svenska".

93. (SKOGMAN, C. D.) *Aforismer om whist.* Sthlm, P. A. Norstedt & söner, 1839. 12:o. 50 s. Samtida lätt nött mönsterpressat klbd med guldornerad rygg och helt guldsnitt. Pärmarne med delvis oxiderad förgylld ramdekor. För- och eftersättsblad av glättat mönsterpressat vitt papper. Ryggen och delar av pärmarne blekta. Några enstaka småfläckar. *3000

Enligt Linnström var upplagan endast 50 exemplar och skriften såldes ej i bokhandeln. En andra upplaga trycktes 1858 och en norsk översättning 1844. Innehåller förutom aforismer även reglerna för whist. På Manderströms auktion 1874 såldes ett annat exemplar av boken för osannolika 200 kronor till Gyldenstolpe.

94. *Stämpel-bok och hammarskatts-längd* för stångjerns-smidet vid svenska jernbruken; innefattande tillika åtskilliga uppgifter angående jern- och stål-manufactur-verken m.m. Utgifven 1845. A. H. Sthlm, P. A. Norstedt & söner, 1845. Folio. (2), 104 s. Med mängder av stämpelavbildningar i texten. Häftad i samtida gråpappomslag. Ryggen blekt och med några småfläckar på omslaget. Delvis sprucken i häftningen mellan s. 12-13. Bra ex. *7000

Sammanställd av bergsrådet Adolf Hallgren (1791-1864), vars initialer återfinns tryckta på titelbladet.

Forssjö

i Stora Malms Socken.

95. SWEDENBORG, E. *Ludus heliconius*, sive carmina miscellanea, quæ variis in locis cecinit eman. Swedberg. Skara, (1716). 4:o. (32) s. + WALLMARK, P. A. *Manibus piissimis ingenio*, doctrina et senectute venerabilis viri, Samuelis Älf, archipræpositi Lincopiensis meritissimi. Elegos. Sthlm, C. Deleen & J. G. Forsgren, 1799. 4:o. (4) s. Nött pappbd från början av 1800-talet. Rester av en marmorerad ryggremsa. Sannolikt har ytterligare ett arbete suttit i bandet. Första arbetet

med fukt- och bläckfläckar i början och på slutet och det andra arbetet vikt i nederdel för att passa in i bandet och med en genomgående reva i inre marginalen. Med J. Hallenbergs namnteckning och Ludvig Manderströms anteckningar på försättsbladet. *35000

Hyde 39 och Stroh & Ekelöf 12 för det första arbetet. En första upplaga trycktes i Griefswald 1714–15 och denna Skaraupplaga är mycket utvidgad. Hyde menar att arbetet är tryckt i april 1716 och *Ludus heliconius* senaste utgivare Hans Helander delar hans uppfattning. SB17 tvekar däremot mellan 1716 och 1717. Föremålet för Per Adam Wallmarks begravningsvers, domprosten i Linköping Samuel Älf, avled 1799. Jonas Hallenberg (1748–1834) var rikshistoriograf och sedermera även Vitterhetsakademiens sekreterare och riksantikvarie. Hans stora bibliotek såldes 1835, där sannolikt utrikesministern och bibliofilen Ludvig Manderström (1806–73) förvärvade volymen. Carl Jedvard Bonde (1813–95) tillhörde de stora köparna på Manderströms bokauktion 1874.

96. (SWEDENBORG, E.) *Methodus nova inveniendi longitudines locorum terræ marique ope lunæ*. Amsterdam, apud J. Oosterwyk, 1721. 8:o. 55 s. & 2 utvikbara grav. plr. + MENNANDER, C. F. [presses] & WASSTRÖM, N. [respondent]. *Oeconomisk beskrifning öfver Åbo stad*. A.a. Sthlm, L. Salvius, (1749). 8:o. (6), 50 s. + SALBERG, J. J. *Tal*, hvaruti de inkast förläggas som äro giorde emot des rön om det i Sverie funna sal natron. Hållit för kongl. Vetenskaps academien den 10 juli 1745. Då han lade af sitt derstädes hafda præsidium. Sthlm, L. L. Grefing, (1745). 8:o. 28 s. Titelbladet med träsnittsvinjett. + SALBERG, J. J. *Ytterligare återsvar på herr doct. Gottskalk Wallerii nyligen utgifne försvars skrift*, framgifvit. Sthlm, L. Salvius, 1746. 8:o. (2), 53, (1) s. Titelbladet med grav. vinjett. + IHRE, J. *Utkast till föreläsningar öfver svenska språket*, och thes närmare kannedom. Uppsala, (1745). 8:o. 48 s. Fint nära samtida ljst hfrbd med slösande rikt guldornerad rygg och röd titeletikett av marokäng med texten: "Method nova &c.". Röda snitt. Ryggen ngt blekt och med några smärre fläckar, pärmarna med några skador i ytskiktet. Ful större fläck nedtill på titelbladet, åtföljd av skada i innersta marginalen, i det

första arbetet, vilken även återfinns på den första planschen och i gradvis minskande omfattning i innermarginalen t.o.m. s. 15. Liten fläck i texten på s. 4–5 i det andra arbetet, vilken även färgat av sig på de kringliggande sidorna, bläckfläck nedtill i hörnet på s. 3 i det tredje arbetet, litet bläckstänk i texten på s. 33 i det sista arbetet; i övrigt en del lagerfläckar i de fyra sista arbetena. Första titelbladet med författaruppgift "a Emanuel Swedenborg" tillskriven i bläck, bortklippt namnteckning till höger om titelvinjetten och till vänster om denna förmodligen första ledet i samma namnteckning, "Jon". Här återfinns även ytterligare en namnteckning, "A Lindblad". Främre pärmens insida med den överstrukna namnteckningen "Joh. Ad. Smedberg d. 11 mars 1824". *10000

Hyde 167 och Stroh & Ekelöf 62 för det första arbetet. Vallinkoski 2412 och Warmholtz 783 för det andra. Sidorna 1–29 i Swedenborgs arbete består av hans förslag till metod att bestämma longitudin till havs med hjälp av månen, vilket inlämnades till den tävling som med understöd av det brittiska parlamentet anordnats i den för tiden brännande frågan. Swedenborgs metod förkastades dock av den samtida expertisen. Förslaget publicerades ursprungligen i hans egen tidskrift *Daedalus hyperboreus* 1717–18 och trycktes för första gången separat på svenska 1718. Trots kritiken tröttnade uppenbarligen aldrig Swedenborg på att föra fram sin idé om longitudbestämning; den sista upplagan av *Methodus nova* utkom så sent som 1766. Sidorna 31–55 utgörs enligt titelsida på s. 31 av ytterligare ett Swedenborgarbete: "Artificia nova mechanica receptacula navalia et aggeres aquaticos construendi". Det utkom på svenska under titeln *Underrettelse om docken, slysswercken, och saltwercket* 1719. Mennanders och Wasströms arbete är dedicerat till Carl Gustaf Tessin och är den första avhandlingen i Åbo författad på svenska. Salbergs tal handlar bl.a. om det salt som han funnit efter vattenanalyser i Umeås närhet och över vilken upptäckt han publicerade en uppsats i *Vetenskapsakademiens handlingar* 1740. Följande år utgav Wallerius en avhandling där Salbergs rön kritiserades och Salberg utnyttjade tillfället när han höll presidietal i Vetenskapsakademien till att försvara sig. Wallerius svarade i en *Försvars skrift* 1746. Av Ihres arbete utkom en andra upplaga 1751. I detta arbete, som i så många andra av Ihre, avhandlas etymologier och läneord i svenskan, exempelvis det turkiska "schabrack" och de arabiska "almanach, carmesin, ammiral".

97. *Svenska Patriotiska sällskapet handlingar*. I-VI. Sthlm, J. G. Lange (t.o.m. V:1) respektive Kongl. tryckeriet (V:2-3) respektive P. A. Brodin (VI), 1770-82. 8:o. (2), xxxii, (2), 159, (1) + (8), 161-342, (1) + VII, (1), 333, (1) + (8), 370 s. & 1 utvikbar tryckt tabell + (2), 248 s. & 3 utvikbara grav. plr & 2 utvikbara tryckta tabeller + 134, (1) + 216, (1) + 126 s. & 3 tryckta tabeller varav 2 utvikbara & 1 utvikbar grav. karta. Med grav. titelvinjetter. Tre trevliga samtida hfrbd med mycket rikt gulddornerade ryggar, ljusbruna respektive mörkbruna titel- och deltiteletiketter samt röda snitt. Ryggarna blekta och med några småfläckar. I det andra bandet som omfattar delarna III-IV är den bakre falsen sprucken överst. Bra inlagor med en del bruksspår. Sporadiskt småfläckig. Titelbladet till del I småsolkligt och med en bläckfläck och en bläckplump har förorsakat några bokstävers förlust i samma del på s. 18-19. Lagade övre hörn i del II på s. 323 till slutet av den delen. Den sista tabellen i del V har en fuktfläck i övre marginalen. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *10000

Hebbe hänvisar till en rad uppsatser i handlingarna. Titelvinjetterna är signerade av Lantingshausen respektive Snack. Del I upptas i sin helhet av Adolph Modeers "Försök til en allmän historia om Svea rikets handel". Därutöver ingår en rad intressanta uppsatser med anknytning till nationalekonomi, lantbruk och hushållning, t.ex. "Om Vesterbottens och lappmarkens upodling" av F. Fryxell, "Svar på frågan: huru skall allmogen på slättbygden, bäst upmuntras och förmås til skogsplantering" av C. G. Nordström, O. Hindbeck och E. G. Liedbeck, "Beskrifning om tilståndet i den svenska skärgården, i anseende til landtbruket" av M. Blix, "Om förmon och nödvändigheten af sjömågt, försvaret af Svea rikets gränser til sjöss, samt marinierens bättre öfning" av J. Nordenankar, "Oförgripeliga tankar, om Dal-orten och dal-folket" av M. Biuggren, "Tankar öfver beskaffenheten af et upodlings-sällskap genom actier" av von Storch, "Någre anledningar til hushållningens uphjelpande uti Dalarne" av J. F. Angerstein, "Undersökning om Svea rikets folkmängd" av A. Modéer, "Om orsakerne til det mycket i vår tid förökta tiggeriet, samt medlen, hvarigenom det tyckes kunna hämmas och förminsas" av S. Hof, "Berättelse angående pommerska hushållningen" av A. G. Barchæus, "Om landtbrukets öden i Sverige" av F. Mozelius, "Tankar angående jord-

bruket uphjelpande uti Savolax, Carelen och en del af Tawastland" av C. Weber och "Samlingar til svenska åkerbruks och sädes historien" av E. Jörlin samt flera inlägg i debatten om den nationella klädedräkten. Sista delen omfattar "Den systematisk-practiske och theoretiske landt-hushållaren" av A. Forssenius samt "Svar på den utsatta frågan: angående skogsskötseln? af h:r Brüel, Ober-Forster i Hanover" och en avslutande kommentar av Johan Fischerström.

98. *Sveriges rikets lag* gillad och antagen på riksdagen år 1734. Des Schwedischen Reichs Gesetz genehmigt und angenommen auf dem Reichstage im Jahr 1734. Sthlm, J. P. Lindh, 1807-(08). 4:o. (20), 382, (147) s. Häftad i samtida ngt nött och solkligt gråpappomslag. Oskuren och ouppskuren. Omslagets rygg med en reva nedtill och dess främre omslag loss i innerfalsen. Inlagan med några småfläckar. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *4800

Colliander s. 546. Svensk-tysk parallelltext i spalter. Utgåvan var avsedd för provinserna i Pommern där svensk lag skulle bli normgivande och utgavs samtidigt med en författningssamling över svensk rätt. Till lagkommissionens arbete under Hans Gabriel Trolle-Wachtmeister knöts bl.a. C. Shildener och E. M. Arndt, men deras exakta arbetsuppgifter är oklara. Arbetet drog ut på tiden, delvis p.g.a. interna konflikter mellan medlemmar i kommissionen. Upplagan var bestämd till 3000 exemplar, men exemplar är idag ovanliga, sannolikt för att Sverige kort tid därefter tappade kontrollen över svenska Pommern och lagboken blev inaktuell. Den sista pagineringsföljden är ett mycket utförligt register över både den svenska och tyska texten.

99. TERNAUX-COMPANS, H. *Underrättelse om den fordna svenska kolonien i norra Amerika kallad Nya Sverige*. Öfversättning från franskan, med anmärkningar och tillägg af öfversättaren. Sthlm, Ecksteinska boktryckeriet, 1844. 8:o. (2), 41 s. Häftad i nött omslag med handskreven titel-etikett på främre omslag. Främre omslaget med med en reva upptill i främre falsen. Det bakre omslaget med ett avklippt övre hörn och en fuktfläck överst vid ryggen. Inlagan oskuren och ställvis fuktfläckig i övre marginalen. *2500
Setterwall 1745. Sabin 94855. Den anonyme översättarens tillägg börjar redan på s. 20. Det franska originalet trycktes i Paris 1843.

100. (TESSIN, C. G.) *Utkast af en gammal mans dageliga bref, under dess sjukdom, til en späd prints.* Sthlm, L. Salvius, 1751. 4:o. (108) s. Ganska nött samtida hfrbd med upphöjda bind, blindpressad ryggdekor, grön titeletikett och stänkta snitt. Ryggen skadad överst. Främre fals sprucken nederst och pärmhörnen stötta. Inlagan ställvis lite småfläckig. Tryckt på tjockt papper. Oxiderade initialer, "C. M." på främre pärm. Med Carl Jedvard Bondes exlibris. *17500

Klingberg 1751:3. Tryckt i ett fåtal exemplar på Lovisa Ulrikas initiativ och utan Tessins vetskap. Då intresset för texten var betydligt större än upplagan spreds snart avskrifter. Eventuellt kan detta vara Christoffer Manderströms exemplar. Denne (1727-88) var från 1753 kammarherre hos Lovisa Ulrika och blev 1764 kammarherre hos kronprins Gustav.

101. (TESSIN, C. G.) *En äldre mans bref til en stadigare prints.* Sthlm, L. Salvius, 1753. 4:o. 356 s. Med grav. illustration i texten på s. 32. Ngt nött men trevligt samtida skinnbd med upphöjda bind, rikt gulddornerad rygg, röd titeletikett i marokäng och sprängda snitt. Nötta blindpressningar på pärmkanterna. Ryggen aningen blekt och torr samt bindens skinn ytligt skavda. Pärmarna lite repiga. Försattsbladet med äldre förvärvsanteckningar och en gammal prisuppgift överst på eftersattsbladet. Titelbladet med några små solkfläckar och en anteckning i blyerts. Inlagan, som är tryckt på tjockt papper, i stort sett ren med några enstaka obetydliga fläckar. En rättelse av Carl Gustaf Tessins hand på s. 328. Med Matthias Benzelstiernas och Carl Jedvard Bondes exlibris, det senare klistrat över det förra! *30000

Klingberg 1753:2. Tryckt i ett fåtal exemplar (28-30?) och utdelad av författaren. Benzelstiernas dyrbara bibliotek jämte handskrifter, mynt och målningar, ärvdes av systemsonen Lars von Engeström. Böckerna och handskrifterna blev grunden till det von Engeströmska biblioteket, vilket sedermera genom överbibliotekarien Klemmings och excellensen Manderströms inverkan blev överlämnat till Kungliga biblioteket. Uppenbarligen blev dock denna volym avsevärd tidigare och enligt anteckning på försattsbladet inköpt "vid försäljningen af doubletterna utur van Suchtelenske bibliotheket d. 25 febr. 1832".

102. *Then svenska psalmeboken* förbättrat och medh flere songer förmerat och kalendarium. Anno 1567. (Sthlm, 1884). Liten 8:o. (18), CVII, (3) blad = (255) s. Med illustrationer i texten. Praktfullt okalvskinnbd med upphöjda bind och rik blindpressad dekor i 1500-talspastisch på rygg och pärmar. Putsade snitt och inlagan delvis uppskuren. Ryggen ngt blekt och lite fläckig upptill. Främre pärmen har några smärre skrapskador. En lagerfläck på s. xcv. Med Carl Jedvard Bondes namn blindpressat på främre pärmen. *5000

Bibliographia Klemmingiana s. 33. Jämför Collijn II, s. 343-45. Boken är ett fint utfört faksimil från 1884 efter det då enda kända exemplaret av psalmboken, som fanns i De la Gardieska biblioteket på Löberöd. Det utfördes hos fotografen J. Jæger genom G. E. Klemmings försorg och upplagan var 50 exemplar. I Helsingfors universitetsbibliotek har det senare upptäckts ytterligare ett exemplar av originalet, dock ej helt komplett. Före 1567 års psalmbok finns endast en komplett psalmbokutgåva bevarad, nämligen den från 1536. Collijn skriver att "i förhållande till föregående upplagor är 1567 års psalmbok betydligt utvidgad: registret upptager 99 psalmer. Liedgren påvisar, att denna upplaga utmärker sig för en anmärkningsvärd ökning av kors- och bedrövelse-, bot- och dödspsalmer, tydligen under inverkan av den genom nordiska sjuårskriget inom landet rådande nöden".

103. (THORILD, T.) *Inbildningens nöjen*, prosaisk ode. Sthlm, C. G. Cronland, 1784. 4:o. (16) s. + (THORILD, T.) *Straff-fången* eller nyaste försök til orimad vers. [=rubrik]. Strängnäs, P. Kjellbeck, 1784. 4:o. 10, (2) s. + (THORILD, T.) *Passionerna*. Skaldstycke. Sthlm, C. G. Cronland, 1785. 4:o. (28) s. Häftade i marmorerat pappomslag från 1800-talets första hälft med blågrön rygggremsa och handskriven titeltext. Ngt lös i häftningen. Spridda lager- och småfläckar och det första och sista arbetet med en del fuktränder. Liten samtida blyertsvers på sista sidan i det tredje arbetet. *7500

Det första arbetet hade lämnats in till Vitterhetsakademien redan 1781 men trycktes först 1784 med en dedikation till Kellgren, med vilken Thorild legat i strid. Den andra skriften, *Straff-fången*, är ett inlägg i just denna litte-

rära fejd mellan Thorild och Kellgren. Thorild hade 1781 lämnat in sin dikt *Passionerna* till sällskapet *Utile dulci* för pristävlan, men belönats blott med ett mindre pris och kritiserats för att poemet var avfattat på orimlad vers. Thorild gick då till angrepp på *Utile dulcis* ledande gestalt Kellgren och den franskklassicistiska litteratursyn han företrädde, ett angrepp som resulterade i en rad hätska strids- och smådesskrifter dem emellan.

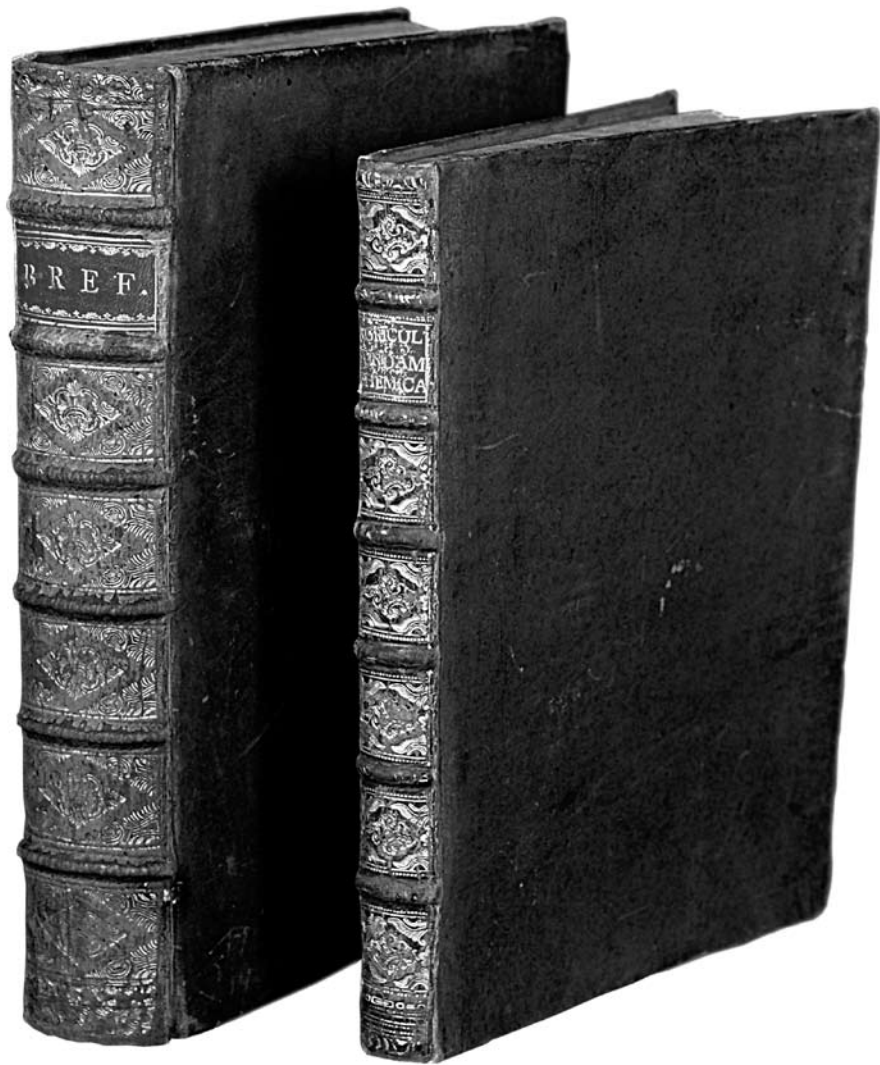
104. THORILD, (T.). *Harmonien*. Eller allmän plan för en uplyst och ägta kärleks-förening. Sthlm, Kumblinska tryckeriet, 1794. 8:o. 56 s. + THORILD, (T.). *Om uplysningens princip*. Eller kritik på en viss berömd afhandling i detta stora ämne. Til trycket befordrad af L. M. Philipson. Sthlm, C. G. Cronland, 1793. 8:o. 22, (2 blanka) s. + THORILD, (T.). *Om et stort tänkesätt emot wäld, list och partier*. Til trycket befordrat af L. M. Philipson, och på des förlag. Sthlm, C. G. Cronland, 1793. 8:o. 26 s. + THORILD, (T.). *Rätt, eller alla samhällens eviga lag*. Utur herr Thorilds handskrifter utgifvet af L. M. Philipson. (I)–III. Sthlm, H. A. Nordström, 1794. 8:o. 48 + 49–94, (2 blanka) + 97–144 s. + (THORILD, T.) *Det enda nödvändiga för et rikes financer, eller principen i det stora ämne, hvaröfver man nu tvistar, satt i den klaraste dag, genom Englands öde*. Sthlm, A. Zetterberg, 1792. 8:o. 32 s. + (LEOPOLD, C. G.) *Bref till den store och märkvärdige författaren Th-- hvilken, efter at hafva gjordt sin lagstiftning i vitterheten, gick och gjorde sitt nödvändiga i financerne*. Sthlm, J. A. Carlbohm, 1792. 8:o. 14, (2 blanka) s. + (THORILD, T.) *Uplysning om handelns sanna frihet, om vigten af principer uti alt, och om publikens höga rätt at döma*. Sthlm, A. Zetterberg, 1792. 8:o. 32 s. + THORILD, (T.). *Mildheten*. Sthlm, J. P. Lindh, 1792. 8:o. 32 s. + (THORILD, T.) *Svar på luntan emot lag och rätt i vitterheten: eller abc i vett och heder*. Sthlm, A. Zetterberg, 1792. 8:o. 32 s. + THORILD, (T.). *Om det allmänna förståndets frihet*. Til konungen och folket, 1786. Sthlm, C. G. Cronland, 1792. 8:o. XVI, 104 s. + (THORILD, T.) *En kritik öfver critiker med utkast til en lagstiftning i smillets värld*. (I)–III. Sthlm, Kongl. tryckeriet respektive A. Zetterberg respektive J. A. Carlbohm, 1791. 8:o.

44 + 54, (2 blanka) + 68 s. + THORILD, (T.). *Sjelfständigheten*. Sthlm, Kumblinska tryckeriet, 1794. 4:o. 8 s. Bra, nära samtida hfrbd med sparsamt guldornerad rygg, brun titeetikett med texten: "Thorilds diverse arbeten". Gula snitt. Gammal överstruken biblioteksnumrering på främre pärmens insida. Några småfläckar på ryggen. I stort sett bra inlaga. Det första arbetet lite småfläckigt, det fjärde har några fläckar i övre hörn på s. 33–38, det sjätte en liten bläcknotering upptill på titelbladet och det nionde har en tyvärr mycket beskuren dedikation på titelbladet och några små fuktfläckar i övre marginalen på s. 5–8. I det näst sista arbetets tredje del har texten kompletterats i samtida handskrift på s. 30 och 34. Det sista arbetet har avvikande format och är viktför att passa in i bandet. Samtliga blad klippta i nedre marginalen; tanken var sannolikt att vika bladen en gång till i nedre marginalen. Fint samlingsband. *12000

Rätt, eller alla samhällens eviga lag saknar en fjärde del som utkom 1795. *Om det allmänna förståndets frihet* med en beskuren handskreven dedikation där "af au" syns av ordet auctor. I tredje delen av *En kritik öfver critiker* har två av de på grund av censuren utan text lämnade ställena fått den förbjudna lydelsen inskriven av vad som synes kunna vara Thorild själv. Exemplaret härrör möjligen från Carl Jöran Bondes bibliotek på Nynäs, farfar till Carl Jedvard Bonde.

Dock, jag förfär, at det fom här gjort er få blind af arghet, är denne Autors mäktiga anfall emot den Nya Philosophien, och emot eder dödlige gud VOLTAIRE. Jag, Min Herre, tilber, fom ni, Voltaires undransvärda Snille: jag älskar få häftigt och häftigare än ni, den nya Philosophien: jag anfer den Revolutionen som min autor så dristigt, måder för den störta Häudele ja Jordan, näst Syndaf loden; hvilkan också too bort några goda Själur, men dränkte alla Skälmarne. ja, jag tänkar, om denna Revolutionen, om med Menniskans Snille kunde visas, vara värt, at den likväl erögt, är den mest Höga och Högjesta tilliga af de dödlige vilse förelser.

Men,

IOI.

IIO.

105. (THORILD, T.) *Maximum seu archimetria*. (Berlin, bey Lange), 1799. 8:o. CCCXXV, (1) s. Häftad i nött samtida marmorerat pappomslag med defekt rygg. Omslagen delvis loss och inlagan lite lös i häftningen på sina håll. Den oskurna, rena inlagan tryckt på skrivpapper. En enkel förstrykning på s. CCCXIV–XV. Med C. Eichhorns exlibris. . *9000

Maximum seu archimetria har karaktäriserats som Thorilds viktigaste filosofiska verk och behandlar "ärkemetriken", eller läran om all-mättet. Klas Fähræus skriver i *Thomas Thorild en lefnadssteckning* att den var ett angrepp på Kant, som "satt [...] som den kritiska filosofiens mysteriärk i Königsberg. Från alla Tysklands lärostolar blickade lärda glasögon transcendentalt mot den outgrundlige, från hvars mun utgingo töckninga ord om subjekt och objekt, om tid och rum, om att somliga omdömen äro nödvändiga under det att andra icke äro så, om att det finnes någonting som ingen kan lära känna, men som man kan diskutera om och kalla 'Ding an sich'. De flesta funno sig häraf mycket upplysta, men Thorild stämplade det uppbragt som ett helgadt abra-kadabra." Herder skrev tidigt en uppskattande recension av verket, men den inflytelserika *Allgemeine Literaturzeitung* slog fast att *Archimetria* endast presenterade filosofiska såpubble. Enligt Jan Bengtssons artikel i *Nationalencyklopedin* förfäktar Thorild i arbetet: "en panteism enligt vilken gud är en livgivande kraft som genomströmmar allt och ger ett obrutet sammanhang och harmoni".

106. TROIL, U. VON. *Lettres sur l'Islande*. Traduites du suédois. Par m. Lindblom. Paris, de l'imprimerie de monsieur, 1781. 8:o. XLVIII, 474, 239–40, 219–20, 187–88 s. & 1 utvikbar tryckt tabell & 3 utvikbara grav. plr & 2 utvikbara grav. kartor. Samtida hfrbd med upphöjda bind, guldornerad rygg, brun titeletikett och stänkta snitt. Ryggen lackad, torr och ytligt sprucken. Bra inlagan som bara har några smärre skavanker, såsom några svaga lagerfläckar i övre marginalen på s. 143, en liten fuktfläck upptill mot övre snittet på s. 420–32 och ett litet hål som förorsakats av en rostfläck nederst i texten på s. 449. På slutet är 3 ersättningsblad medbundna som var tänkta att bindas in i stället för de ursprungliga. Med Joh. Henr. Schröders exlibris. *6000

Fiske s. 609. Afzelius s. 36. Moström 185. Resan företogs i sällskap med Banks och Solander. I ett avtryckt brev på s. 403–59 redogör Torbern Bergman för sina åsikter om de eldsprutande bergen, de heta källorna och basalten. På s. XLII–XLV är brev från von Troil till översättaren G. A. Lindblom avtryckta. De innehåller kommentarer till de tidigare engelska och tyska översättningarna. Johan Henrik Schröder (1791–1857) var universitetsbibliotekarie och professor i Uppsala samt en framstående boksamlare. Carl Jedvard Bonde förvärvade många skrifter på bokauktionen efter Schröder.

107. ULFILAS. *D.n. Jesu Christi ss. evangelia ab Ulfila gothorum in Moesia episcopo circa annum à nato Christo CCCLX. Ex græco gothice' translata, nunc cum parallelis versionibus, sveogothicâ, norrænâ, seu islandicâ, & vulgatâ latinâ edita*. Sthlm, N. Wankif, 1671. 4:o. Extra grav. titelblad, (48), 703, (1 blank, 4), 1–152 s. & 2 grav. plr & 3 utvikbara tryckta tabeller. Stiligt nära samtida lätt solkigt pergamentbd med grönt infärgat titelfält nedtill på ryggen. Blå snitt. Spridda lätt lagerfläckiga blad. Lagning i övre hörnet på s. 33–34 och i övre marginalen på s. 65–66 i den andra pagineringsföljden. Tabellerna ngt lagerfläckiga. En del prydliga äldre marginalanteckningar på bläck och blyerts. Med Uppsala universitetsbiblioteks guldpressade pärmexlibris och anteckning "Dupl. utur kl. Acad. bibliothek försäld. And. H. Boberg" samt Carl Jedvard Bondes exlibris. Härligt ex. *35000

Collijn 941–42. Darlow & Moule 1448 och 4558. Johansson Variantexemplar av G. Stiernhielms Ulfilas-edition 1939, huvudsakligen variant A. Det extra graverade titelbladet utfört av D. Padt-Brügge efter förlaga av D. K. Ehrenstrahl. Utgiven av Georg Stiernhielm. Andra pagineringsföljden utgörs av Junius glossarium med tillägg av utgivaren. Detta exemplar har det ursprungliga titelbladet till glossariet med året 1670 och "litterae" i träsnitt på baksidan. Det här är den andra och av Magnus Gabriel De la Gardie bekostade utgåvan av "silverbibeln" som trycktes med anledning av att De la Gardie skänkte handskriften 1669 till Uppsala universitetsbibliotek. Den första tryckta utgåvan av *Codex argenteus* redigerades av Junius 1665. De gamla anteckningarna rör olika läsarter och frågeställningar och har sannolikt tillkommit under studerande av "silverbibeln" på plats i Uppsala universitetsbibliotek.

108. WADMAN, J. A. *Samlingar. Lekochalfvar*. Göteborg, S. Wahlström, 1830. 8:o. Litograferat titelblad, 191, (1) s. & 3 litograferade notblad. + WADMAN, J. A. *Sednare samlingar. 2. Lekochalfvar*. Göteborg, C. Backman, 1835. 8:o. Litograferat titelblad, 188, (4) s. & 3 litograferade notblad. Bra samtida hfrbd med upphöjda bind, guldornerad och blindpressad rygg och grönstänkta snitt. Ryggen ngt blekt och med några små fläckar. Försättsbladet fuktfläckig i yttermarginalen. Del I tryckt på blåtonat paper. En del smärre solkfläckar i nedre marginalen på s. 144-45. Titelbladet till del II med en liten fuktfläck nedtill i yttermarginalen. Notbladet vid s. 123 har en liten solkfläck i övre marginalen och s. 178-79 genomgående lätt solkiga. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *4000

Johan Anders Wadman (1777-1837) vistades några terminer i Lund och blev 1800 student i Åbo. Några år senare hade han hunnit med en längre utlandsresa och att försöka hela sitt fadersarv. Han bosatte sig i Göteborg och hankade sig där fram till sin död med tillfälliga arbeten under beskydd av professor C. F. Weltzin. Som diktare är han mest känd för sina i bellmanska anda kvicka tillfällighetsverser. Hans samlade arbeten utgavs i större omfattning, om än delvis censurerade, av Herman Bjursten 1855 och ånyo 1869 och 1877 av J. G. Carlén och C. H. Rydberg samt 1946 av J. V. Johansson. Som exempel på Wadmans kvickheter kan anföras: "Ack! Visst är det skönt, att stolt och modigt strida/ För den goda saken, för sitt fosterland;/ Till belöning sen, på knä vid Kungens sida,/ Att få stryk och stjerna af hans hjelte-hand;/ Men att lemna bålen, innan den blir slut?/ Åh nej, äran väntar tills vi druckit ut."

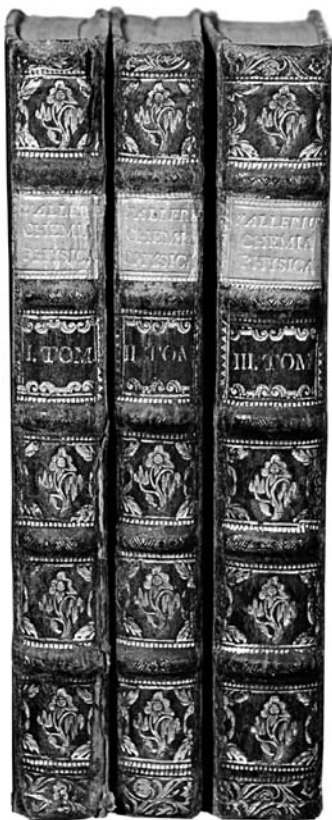
109. VALERIUS, J. D. *Visor och sångstycken*. I-II. Sthlm, Marquardska tryckeriet, 1809 respektive O. Grahn, 1811. Liten 8:o. Grav. titelblad, (104) s. + grav. titelblad, (2), 102 s. Ngt nött samtida hfrbd med guldornerad och blindpressad rygg, röd titeletikett och gula snitt, etikettsignerat "Claes Ad. Link". Ryggen ngt flammig. Del I lite snävt skuren. Sporadiska lager- och småfläckar. Första delens titelblad med fuktrand och s. (21-24) med smärre solkfläckar. En krossad insekt har lämnat

spår i övre marginalen på de tre första bladen efter titelbladet och med några trista solkfläckar på s. 49-52 i del II. *1750

En andra upplaga av första delen trycktes 1811. Innehåller bl.a. "Till Finlands hjeltar", "Öfver freden", "Hebe på Paphos", "Folk-sång", "Den svenska visan", "Polyfermerne" och "Djurgården. Elegi" samt en rad dryckessånger. Bokbindaren Claes Adam Linck (1785-1850) var från Vimmerby och lärde yrket i Norrköping, Stockholm och Uleåborg, innan han 1808 tog värvning som militär. 1815 fick han avsked p.g.a. sjuklighet och arbetade sedan som vaktmästare på Kongl. theatern tills han 1820 efter ansökan erhöll titeln hovbokbindare och startade en egen öppen verkstad i Stockholm. Detta skedde trots att han varken hade burskap som borgare i staden, arbetat tillräckligt länge som gesäll eller avlagt obligatoriskt mästarprouv inför Bokbindarämbetet, vilket ledde till en segdragen process, som Linck mot förmodan vann, då han efter flera överklaganden fick tillstånd att bedriva yrket utan att avlägga mästarprou 1821.

110. WALLERIUS, J. G. [preses] & GYLLENBORG, G. A. [respondent]. *Agriculture fundamenta chemica*. Åkerbrukets kemiska grunder. A.a. Uppsala, (E. Ziervogel, 1761). 4:o. (4), 321, (1) s. Samtida skinnbd med upphöjda bind, rikt guldornerad rygg, röd titeletikett och vackra klistermarmorade snitt. Pärnarna bågnade och bakre övre pärmhörnet stukat. En namnteckning utskuren från försättsbladet. Ren inlaga med endast någon enstaka liten tryckfärgsplump. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. Bra ex. *3750

Lidén 53. Hebbe 614. Med latinsk och svensk parallelltext samt tryckt dedikation till kronprins Gustav. Översättare av den svenska texten var Jonas Apelblad. En andra upplaga med endast svensk text trycktes 1778 och arbetet översattes till tyska, franska, spanska och engelska. I *Åkerbrukets kemiska grunder* redogör Wallerius bl.a. för jordarternas betydelse för växtprocessen och gödningsmedlens omvandling till växtföda. Pionjärarbetet har givit Wallerius rykte som den egentlige grundläggaren av lantbrukskemin. *Dictionary of scientific biography* skriver apropå dess betydelse: "Wallerius established as a fundamental, necessary principle that agricultural chemistry should be based on comparative study of the chemical composition not only of plants but also of the earth in which they grow."

III. WALLERIUS, J. G. *Bref/ om chemiens rätta beskaffenhet*, nytta och värde til N. N. öfversändt, andra gången med nödiga tillökningar och anmärkningar på auctorens kostnad till trycket befordradt. Uppsala, säljes hos C. E. Steinert, 1767. 8:o. 45, (3 blanka) s. Häftad i ngt nött och solkigt samtida gråpappomslag. Aningen snävt skuren i övre marginalen. Liten mörk fuktfläck i nedre marginalen från s. 9 till 44. Sista bladen uppskurna. Med Lars Wettreviks prydliga namnteckning. *2500

Första upplagan utkom 1751. En populär översikt över kemien.

II2. WALLERIUS, J. G. *Chemia physica*. I-II:1-4. Sthlm, L. Salvius, 1759-68. 8:o. (8), 328 s. & 4 utvikbara grav. plr + (4), 187, (1 blank, 1), 188-266, (14) + (6), 480, (22) s. Tre ngt nötta samtida hfrbd med upphöjda bind, rikt guldornerade ryggar, ljusbruna titeletiketter och stänkta snitt. Främre falsen i första delen delvis tråkgigt sprucken. Genomgående bra inlagor, dock med en del skavanker i del II som har en liten fläck på titelbladet, men framförallt många små gamla lagningar i marginalerna, varav en med förlust av pagineringen på s. 159. I sista delen en liten tryckfärgsplump med bokstavs-förlust på s. 250. Trevlig svit. *15000

Del I med undertiteln "chemiens natur och beskaffenhet i gemen, dess historia, characterer, instrumenter, operationer och producter", del II:1-2 "om salter, svafvel, och svafvelartiga samt bituminösa kroppar, och deras producter", och del II:3-4 "om 7 halfva och 7 hela metaller, samt deras producter". Översattes till latin och tyska. En planerad fortsättning förverkligades aldrig. *Chemia physica* var enligt Lindroth "den första kemiska läroboken på svenska" och bygger på Wallerius (1709-85) föreläsningar i kemi vid Uppsala universitet. Lindroth fortsätter: "Den själv lärde Wallerius behärskade hela sin tids kemiska vetande, stycke för stycke, ibland med stor utförlighet går han igenom det gängse kemiska symbolspråket [...]. Teoretiskt går han inte på djupet, är självfallet flogistonist men undviker termen och talar i stället om den 'brännbara materien' el. dyl."

II2.

II3. WALLERIUS, J. G. *Hydrologia*, eller watturiket, indelt och beskrifvit, jämte anledning til vattuprofvers anställande. Sthlm, L. Salvius, 1748. 8:o. (18), 134 s. & 1 grav. plansch. Titelsidan tryckt i rött och svart. Ngt nött samtida hfrbd med upphöjda bind, mörkbrunt infärgat titelfält och stänkta snitt. Klistermarmorerade pärm-sidor. Ryggen torr och flammig och pärmarna och dess kanter ställvis nötta. Försättsbladet till största delen bortklippt. Inlagan på sina håll lager- och småfläckig. En rostfläck i texten på s. 57. Med Carl G. Lidmarks namnteckning och Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *4500

Bibliotheca Walleriana 12188. I detta arbete försöker Wallerius utöka naturens tre riken med ett fjärde, vatturiket,

som delas in efter samma mönster som tidigare tillämpats på djur-, växt- och mineralriket. Man lär sig bl.a. att i släktet "stående jordvatten" skilja mellan arterna pussvatten och träskvatten, att släktet is kan indelas i våris och höstis etc. Året före publiceringen av *Hydrologia* hade Wallerius utgivit sin *Mineralogia, eller mineralriket*, som räknas som "den första kompletta, strängt systematiska mineralogin över huvud" (Lindroth). Även *Hydrologia* får väl anses som ett pionjärbete i sitt slag, men till skillnad från *Mineralogia* har den inte fått några efterföljare. Den står ensam som ett monument över hur det kunde se ut när det wolffianska och linneanska systematiseringstvängat drevs in absurdum.

II4. WALLERIUS, J. G. *Hydrologie, oder Wasserreich*, von ihm eingetheilet und beschrieben: nebst einer Anleitung zur Anstellung der Wasserproben: wie auch dessen Gedanken vom Dannemarks-Gesundbrunnen. Ins deutsche übersetzt von Johann Daniel Denso. Berlin, C. G. Nicolai, 1751. 8:o. (32), 182, 1-48 s. & 1 utvikbar grav. plansch. Hårt nött samtida klistermarmorert pappbd med rödstänkta snitt. Ryggen defekt. Inlagan genomgående lager- och fuktfläckig. Gammal marginalanteckning på s. 157. En samtida oläslig namnteckning och en förvärvsanteckning daterad 1755. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *7500

Bibliotheca Walleriana 12189. Wallerius översände rättelser och kompletteringar till denna den första tyska översättningen. Den sista pagineringsföljden har eget titelblad men utan impressum: "Wohlgemeynete Gedanken über den Dannemarks-Gesundbrunnen" och är en översättning av Wallerius 1737 utgivna *Wälmente tanckar om Dannemarcks hälsso-brunn*. Hälsobrunnen låg öster om Uppsala i Danmarks socken.

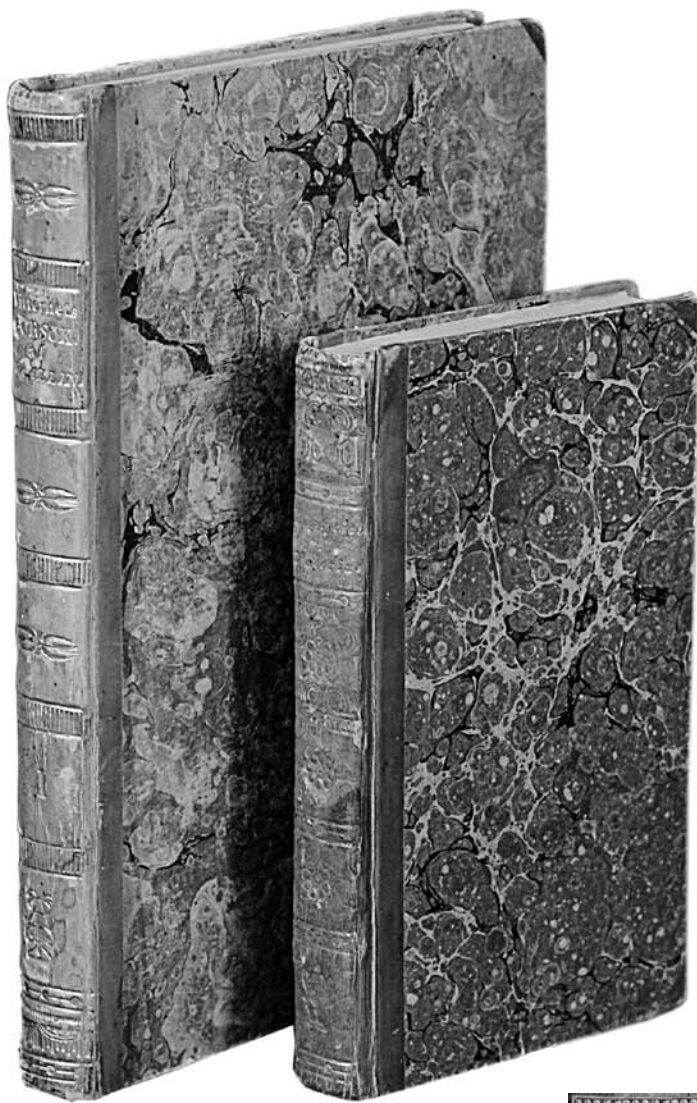
II5. WALLERIUS, J. G. *Mineralogia, eller mineralriket indelt och beskrifvit*. Med kopparstycken. Sthlm, L. Salvius, 1747. 8:o. (38), 479 s. & 1 utvikbar grav. plansch. Titelbladet tryckt i rött och svart. Ngt nött samtida skinnbd med upphöjda bind, guldonnerad rygg, röd titeletikett och stänkta snitt. Ryggen torr och titeletiketten blekt och ytligt sprucken. Övre främre pärmhörnet lite stukat. Försättsbladet solkigt och med övre hörnet avrivet. Eftersättsbladet har ett större hål. Inlagan

med sporadiska lager-, rost- och småfläckar och även en liten fuktfläck i övre marginalen. Några enstaka gamla marginalanteckningar. En pappersförlust i nedre marginalen på s. 83. *8000 Bibliotheca Walleriana 12190. Genom *Mineralogia* blev Wallerius känd över hela Europa och hans arbete översattes till tyska, franska och ryska. Wallerius använde sin egen stora mineralsamling omfattande "öfwer 4000 specimina, utom petrificater och concreta" som källa. Vidare var samarbetet med Daniel Tilas fruktbart. Mineralerna är indelade i fyra klasser eller "flockar": jordarter, stenarter, malmarter och "stenhårdningar".

II6. WALLIN, J. O. *Vitterhets-försök*. I. Sthlm, F. B. Nestius, 1821. 8:o. (12), 242, (2) s. Trevligt men ngt nött samtida hfrbd med guldonnerad och blindpressad rygg samt gula snitt, etikettsignerat "Claes Ad. Link". Ryggen ngt blekt och flammig. Bra inlaga med några smärre solkfläckar i övre marginalen på s. 49 och 60. *2000

Allt som utkom. Tryckt på bokhandlaren A. Wiborgs förlag och på det avslutande bladet görs reklam för andra skrifter som finns till salu i dennes bokhandel. Bland Wallins många tillfällighetsdiker märks en riktad till Amalia von Helvig och en annan till Storkyrkoförsamlingen. Bokbindaren Claes Adam Linck (1785-1850) var från Vimmerby och lärde yrket i Norrköping, Stockholm och Uleåborg, innan han 1808 tog värvning som militär. 1815 fick han avsked p.g.a. sjuklighet och arbetade sedan som vaktmästare på Kongl. theatern tills han 1820 efter ansökan erhöll titeln hovbokbindare och startade en egen öppen verkstad i Stockholm. Detta skedde trots att han varken hade burskap som borgare i staden, arbetat tillräckligt länge som gesäll eller avlagt obligatoriskt mästarprov inför Bokbindarämbetet, vilket ledde till en segdragen process, som Linck mot förmodan vann, då han efter flera överklaganden fick tillstånd att bedriva yrket utan att avlägga mästarprov 1821.

II7. *Vitterhets nöjen*. I-IV. Sthlm, J. G. Lange, 1769 respektive Grefingska tryckeriet, 1770 respektive H. Fougte, 1772 respektive A. J. Nordström, 1781. 8:o. (2), 126, (2) + (4), 115, (2) + (8), 136 + (8), 144 s. Två ngt nötta häftade och oskurna volymer i samtida marmorerade pappomslag med handskrivna titeletiketter. Ryggarna blekta. Inlagan delvis lite solkigt och nött i yttersta marginalerna samt med en del vikta hörn.

116.

109.

Banden hos
Kongl. Hof-Bokbindaren
CLAES AD. LINK.

En gammal signatur på första delens titelblad. Smärre solkfläckar på s. 72–74 i samma del. Lagad reva i titelbladet och revor i yttermarginalen på s. 27 samt i övre marginalen på s. 61 i del III. En liten marginalanteckning i yttermarginalen på s. 55 i del III. Små bläckstänk på s. 7–12 i del IV. Gultonad fuktfläck i nedre marginalen från titelbladet i samma del till s. 4 och några större fuktfläckar på s. 24–28. *3500

Allt som utkom. Del II–IV med titeln "Vitterhets-nöjen". Exemplar utan de graverade titelvinjetterna. Företaget till den tredje delen författat av J. G. Oxenstierna och till den fjärde av J. H. Kellgren. Det litterära och musikaliska sällskapet *Utile dulci* stiftades till Olof von Dalins minne 1766 med den unge E. Schröderheim som centralgestalt. En rad kända poeter som exempelvis Creutz, Oxenstierna och Lenngren var tidvis aktiva medlemmar i sällskapet, som vissa ordensriter till trots hade en social och utåtriktad prägel. Vid mitten av 1780-talet uppgick medlemsantalet till 540 personer. I sällskapets antologi *Vitterhetsnöjen* återfinns bidrag av bl.a. Adlerbeth, Edelcrantz, Kellgren, Liljestråle, Oxenstierna, Paykull, Regné, Ristell, Tengström, Tilas och Wellander. *Utile dulci*, som stod under Gustav III:s beskydd, utlyste även pristävlingar, den mest uppmärksammade år 1781, då Thorild bidrog med "Passionerna". Sällskapet upplevde under 1780-talet en uppblomstring under Kellgrens ledning, men insomnade efter Schröderheims död vid mitten av 1790-talet.

118. WRANGEL, C. M. *Sättet, huru en syndare, som förlorat sin frälsare, bör åter söka honom*, om han genom honom skall lefwa: i en christelig predikan på 1:sta söndagen efter 13:de dagen 1771, i Smedjegården, wid det tillfälle, då Jacob Guntlach skulle lida sit timmeliga straff. Sthlm, förr detta Grefingska tryckeriet, 1771. 8:o. 32 s. + JACOBI, J. F. *Anledning til en förnuftig och christelig sinnes-författning emot döds-fruktan*. Öfwersatt ifrån tyskan af Sam. Joh. Alnander [...] samt försedd med anmärkningar, af Gabriel Rosén. Sthlm, Wennberg och Nordström, 1772. 8:o. 126, (2 blanka) s. Häftad i samtida stänkdekorerat pappomslag med handskrivnen titeletikett med texten: "Andel. tractater". En större fläck på bakre omslaget. Prydligt handskrivnen innehållsförteckning på insidan av främre omslaget. En understrykning i

texten på titelbladet till det första arbetet. Smärre fuktfläckar i inre marginalen på s. 17–32 i det första arbetet och i den övre marginalen på s. 4 och avtagande till s. 50 i det andra. Med Johan Winboms namnteckning. *3000

Jacob Guntlack, som omnämns i det första arbetet, var på sin tid en mycket ryktbar tjuv och mästerrymmare. Efter ett otal stöldturnéer, fasttaganden och rymningar, avrättades han genom hängning på Skansbacken utanför Stockholms södra tull den 16 januari 1771. Han har också givit upphov till ett antal skillingtryck som utkom vid tiden före och efter hans avrättning. I det sista arbetet har bihanget en egen tidsida på s. 85: "En grundad christens ömma tänkesätt emot gud, wisadt uti twänne exempel af de stora och berömda männerna von Canitz och Boerhaven. Såsom et bihang til afhandlingen om en rätt sinnes-författning emot dödsfruktan". Johan Winbom (1746–1826) var professor i teologi och domprost i Uppsala.

119. (ÅKERHJELM, J.) *Sveriges rikets lag*, stäld uti alexandrinisk wers; af en lagen tilgifwen: J. ÅHR 1746. Sthlm, Kongl. tryckeriet, hos P. Momma, 1748. 8:o. (20), 423, (1), 1–65, (2) s. Nära samtida hfrbd med upphöjda bind, sparsamt guldornerad rygg, brun titeletikett, infärgat titelfält och stänkta snitt. Ryggen defekt överst och allmänt torr och flammig. Författarnamnet inskrivet för hand på titelbladet tillsammans med ett "IR". En mindre fuktfläck i övre yttre hörnet på s. 161–68 och bruntoning i yttermarginalen på s. 207–08. För övrigt enstaka obetydliga småfläckar. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *3000

Colliander s. 546. Warmholtz 8162. Bladet paginerat 287–88 är utbytt som vanligt. Jacob Åkerhielm (1701–59) tjänstgjorde dels som härads hövding, dels som praktiserande advokat. Arbetet inleddes med giftermålsbalken och fortsätter därefter med hela lagtexten. Almqvist ger oss ett beskrivande exempel på verkets stil från just giftermålsbalken: "Vill man hjonalg bygga; då skall han mö av hennes giftoman begära och ej med våld taga eller hemligen till sig locka." I Åkerhielms vers heter det: "Vill man i gifte gå; då skall han mö begära / av hennes giftoman med hövlighet och ära, / och ej med våldsamhet han henne taga må / ej heller löndomsvis hem till sig locka få." Året efter gavs själva lagindexet ut på vers, även denna gång på alexandrinisk sådan, men då ihopsnidat av D. C. Hinnel.

FÖRTECKNING ÖVER NÅGRA I KATALOGEN CITERADE REFERENSVERK:

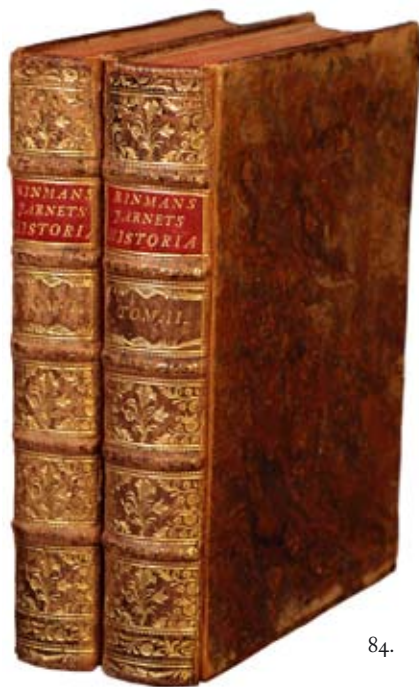
- ABERSTÉN, S. & TISELIUS, C. A. *Göteborg och Bohus län i litteratur, karta och bild*. Göteborg, 1924–34.
- AFZELIUS, N. *Svenska skrifter rörande Island*. Uppsala, 1930.
- [Almquistiana] ALMQUIST, J. A. *Almquistiana*. Uppsala, 1892.
- Bibliographia Klemmingiana* av A. Andersson. I: *Ur några antecknares samlingar*. Uppsala, 1891.
- Bibliotheca Walleriana*. A catalogue compiled by Hans Sallander. I–II. Uppsala, 1955.
- COLLIANDER, E. *Sveriges rikets lag 1734–1934*. I: *Minneskrift ägnad 1734 års lag*. Sthlm, 1934.
- COLLIJN, I. *Sveriges bibliografi intill år 1600*. I–III. Uppsala, 1927–38.
- COLLIJN, I. *Sveriges bibliografi. 1600-talet*. I–II. Uppsala, 1942–46.
- DARLOW, T. H. & MOULE, H. F. *Historical catalogue of the printed editions of holy scripture*. Nytryck. Cambridge, 1998.
- DRAKE AF HAGELSRUM, G. *Linnés disputationer*. Näs-sjö, 1939.
- DU RIETZ, R. *Gastronomisk spegel*. Sthlm, 1953.
- ENGSTRÖM, G. *Amund Grefve. Den första boktryckaren i Göteborg*. Göteborg, 1983.
- [Fiske] HERMANNSSON, H. *Catalogue of the Icelandic collection bequeathed by Willard Fiske*. I–III. New York, 1960.
- GJÖRWELL, C. C. *Förteckning på de af trycket utkomne arbeten som blifvit författade, utgifne och förlagde af Carl C. Gjörvell*. Andra upplagan. Sthlm, 1806.
- HEBBE, P. M. *Den svenska lantbrukslitteraturen*. I–II. Uppsala, 1939–45.
- HESSE, B-O. *Svensk numismatisk bibliografi intill år 1903*. Västerwik, 2003.
- HOLMBERG, A. *Bibliografi öfver J. J. Berzelius*. I–II + Supplement. Uppsala, 1933–67.
- HYDE, J. *A bibliography of the works of Emanuel Swedenborg*. London, 1906.
- JOHANSSON, J. V. *Variante-exemplar av Stiernhielms Uffilas-edition*. Göteborg, 1939.
- KLEMMING, G. E. *Sveriges dramatiska litteratur till och med 1875*. Sthlm, 1863–79.
- KLEMMING, G. E. *Sveriges äldre liturgiska litteratur*. Kongl. bibliotekets handlingar. I. Sthlm, 1879.
- KLINGBERG, G. *Svensk barn- och ungdomslitteratur 1591–1839*. Sthlm, 1964.
- KROK, T. O. B. N. *Bibliotheca botanica suecana. Svensk botanisk litteratur*. Uppsala, 1925.
- LEIJONHUFVUD, S. & BRITHELLI, S. *Kvinnan inom svenska litteraturen intill år 1893*. Faksimilupplaga. Sthlm, 1978.
- LIDÉN, J. H. *Catalogus disputationum, in academiis et gymnasiis Suecicæ*. I–V. Uppsala, 1778–80.
- LUNDBERG, F. *Bidrag till öfversigt af Sveriges ichthyologiska litteratur*. Sthlm, 1872.
- LUNDSTEDT, B. *Sveriges periodiska litteratur*. I–III. Faksimilupplaga. Sthlm, 1969.
- MOSTRÖM, B. *Torbern Bergman. A bibliography of his works*. Malung, 1957.
- NISSEN, C. *Die zoologische Buchillustration*. I–II. Stuttgart, 1969–78.
- RUDBECK, G. *Skrifter till Sveriges historia tryckta före år 1600*. Uppsala, 1919.
- RUDBECK, J. *Bibliotheca Rudbeckiana*. Sthlm, (1917)–18.
- SABIN, J. *A dictionary of books relating to America*. Nytryck. Amsterdam, 1961–62.
- SCHREBER VON SCHREEB, T. *Svenska jaktens litteratur intill år 1900 + Tillägg och kommentarer*. Uppsala, 1920 respektive Sthlm, 1958.
- SETTERWALL, K. *Svensk historisk bibliografi 1771–1874*. Uppsala, 1937.
- SOULSBY, B. H. *A catalogue of the works of Linnæus*. Second edition. Oxford, 1933–36.
- STROH, A. H. & EKELÖF, G. *Kronologisk förteckning öfver Emanuel Swedenborgs skrifter. 1700–1772*. Uppsala, 1910.
- VALLINKOSKI, J. *Die Dissertationen der alten Universität Turku 1642–1828*. I–II. 1962–69.
- WARMHOLTZ, C. G. *Bibliotheca historica Sueo-Gothica*. I–XV + register. Faksimiltgåva. Köpenhamn, 1966–68.
- YOLTON, J. S. *John Locke a descriptive bibliography*. Bristol, 1998.
- ÅGREN, S. *Svensk biografisk uppslagslitteratur*. Uppsala, 1929.
- ÅHLÉN, B. & ÅHLÉN, A. *Censur och tryckfrihet*. Södertälje, 2003.

66.

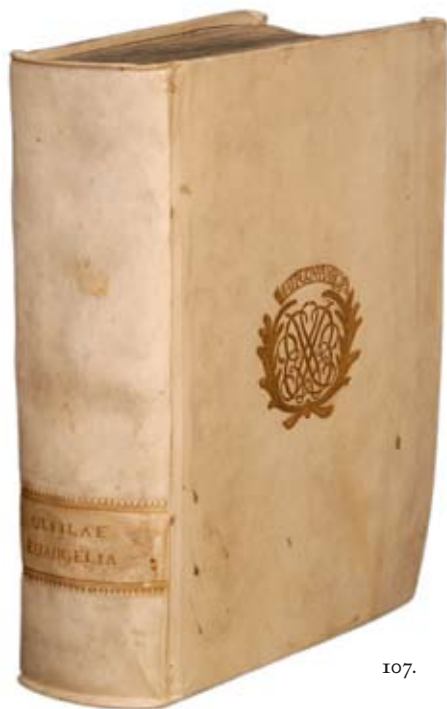
69.

84.

41.

107.

MATS REHNSTRÖM
Rara böcker & handskrifter

Jakobsgatan 27 b
Box 16394, SE-103 27 Stockholm, Sweden

Tel. 08-411 92 24, fax 08-411 94 61
e-post: rehnstroem@svaf.se
hemsida: www.matsrehnstroem.se

Plusgiro 336514-5
Bankgiro 5336-6282

Medlem i Svenska antikvariatföreningen.
Member of ILAB.